

IX 4,7

IGU

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE
V LJUBLJANI

NOTRANJA REGIONALNA DIFERENCIACIJA
MEST SLOVENIJE

Ljubljana, 1969

LJUBEJANA, Aškerčeva cesta 12

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI

Naročnika: BIRO ZA REGIONALNO PROSTORSKO PLANIRANJE
LJUBLJANA, Titova 19,
SKLAD BORISA KIDRIČA, LJUBLJANA, Župančičeva 6

NOTRANJA REGIONALNA DIFERENCIA -

C I J A M E S T S L O V E N I J E

inv. št. 29

Nosilec:

Dr. Mirko PAK

Direktor:

Prof. Dr. Vladimir KLEMENČIČ

V Ljubljani, februar 1969

NOTRANJA REGIONALNA DIFERENCI -
ACIJA MEST SLOVENIJE -
NA PRIMERU LJUBLJANE IN MARIBORA.

UVOD, NEKATERI PROBLEMI IN PROCESI V RAZVOJU NOTRANJE STRUKTURE
MESTA.

Mesto se razvija v določeni regiji, ki sodeluje v njegovem razvoju in obratno. Zato meja med mestom in podeželjem ni jasna in točno določljiva, saj se številni procesi kot dnevna migracija delovne sile, stalne migracije, nakup itd. ustvarjajo močno povezavo med njima. Značilno za podeželje je odseljevanje prebivalstva, ki sodeluje pri diferenciaciji mesta in formiranju njegove strukture. Učinki mestnega prostora na okolico so predmet drugih raziskav, vendar je ta raziskava zastavljena tako, da se bo lahko povezala z raziskavami regionalne narave in skupaj predstavljala celoto pri sintezi o mestih v regijah.

Nastanek in nadaljnji razvoj urbanih naselij je odvisen od naravnih in družbenih dejavnikov, to je od geološke podlage, morfologije, klime, vode, prometnega položaja, historičnega razvoja, političnega položaja v mikro, mezo in makro regiji. Razen na razvoj mesta v celoti vplivajo ti dejavniki tudi na notranjo strukturalno diferenciacijo mest. Omenjeni dejavniki so vsi sodelovali pri oblikovanju mestnega prostora, pri čemer so posamezni v določenih fazah razvoja mesta imeli odločujočo besedo. Elementi razvoja so vtisnili svoj pečat v podobo mestnega prostora in vplivajo na njegovo nadaljnje oblikovanje.

Pospešen razvoj tehnike in splošen ekonomski razvoj sta povzročila hiter funkcijski razvoj modernih mest kot središča človekovega življenja. Še posebno hiter je ta razvoj v naših mestih, ki so iz faze neznatne rasti pred letom 1945 prešla v fazo razvoja, ki je v več kot 20 letih v večini slovenskih mest podvojil število prebivalstva. V prvem obdobju rasti naših mest po letu 1945 lahko sledimo hitremu večanju števila obratov sekundarne dejavnosti in v zvezi s tem intenzivni gradnji stanovanjskih predelov v mestu samem, v predmestjih in na robu mesta. Kasneje se je s povečanjem kupne moči prebivalstva pojavila potreba po večanju števila obratov terciarne dejavnosti. Še hitrejša sprememba ekonomske strukture prebivalstva v zadnjih letih pa so pripeljale do najnovejših - kvalitativnih sprememb v funkcionalnem sistemu, kar se močno izraža tudi v gradbenem razvoju mest.

1. Sprememba od sekundarnih dejavnosti /industrija/ k terciarnim funkcijam /servisi/.
2. Sprememba od starega srednjega razreda /obrtniki in mali trgovci/ k novemu srednjemu razredu /menadžerji in administratorji/.
3. Specializacija in koncentracija specializirane trgovine ter določenih obrti.
4. Intenzifikacija kulturno zabavne dejavnosti in rekreacije na račun povečanja prostega časa.
5. Revolucija v transportu in komunikacijah. št. 1

Pri tem se ne spreminja samo kvaliteta in kvantiteta funkcij, temveč tudi lokacija sekundarnih dejavnosti, ki nimajo neposredno centralnega značaja vendar vplivajo posredno na oblikovanje mestnega prostora. Tako zahteva nova tehnologija v industriji in nekaterih drugih dejavnostih nove lokacije, ki bistveno spre-

1. H.D. de Vries Reilingh: The Tension between Form and Function in the Inner City of Amsterdam. Urban Core and Inner City. Proceedings of the International Study Week Amsterdam, 11-17 sept., 1966. Leiden E.J. Brill 1967. Str. 309-323.

minjajo podobo mestnega prostora in vplivajo na njegovo nadaljnje oblikovanje, to je na oblikovanje drugih funkcij /terciarnih/ in določenih struktur stanovanjskih predelov.

- Poleg a. funkcij, oblikujejo strukturo mesta
- b. populacijo, skupen učinek obeh pa se kaže v
 - c. fiziognomiji.

Omenjeni trije elementi so bili v preteklosti nedvomno mnogo bolj povezani v oblikovanju mestnega prostora in njegove strukture, bili so mnogo bolj odvisni eden od drugega. Tako so stanovanjski predeli nastajali ob industriji, terciar ob tej zgostitvi prebivalstva, kjer pa se je terciar koncentriral ločeno od obeh dejavnikov, se je populacija zgostila ob terciarju. Takšno oblikovanje mestnega prostora pod vplivom bolj ali manj lokalnih dejavnikov se je v zadnjih 20 letih spremenilo iz dveh razlogov: 1. zaradi hitrega razvoja proizvodnih sredstev, ki je povzročil močan priliv prebivalstva s podeželja v mesta in izboljšanje ekonomskega položaja prebivalstva, ki močno vpliva na oblikovanje stanovanjskega prostora v mestu /in s tem tudi na ostali nestanovanjski prostor v mestu/ ter 2. hiter razvoj prometnih sredstev, ki je močno povezal mestni prostor z izvenmestnim, tako z ožjim kot širšim vplivnim območjem ter v primeru Ljubljane z vso Slovenijo. Med funkcijami, populacijo in strukturo zazidave nastajajo vedno večje razlike, vedno manj se med seboj prepletajo. Industrija se koncentrira na tistih delih mesta, ki so za njeno tehnologijo in položaj do drugih predelov mesta optimalni ter podobno druge spremljajoče dejavnosti /skladišča, transport itd./. Tudi terciar se vedno bolj koncentrira in se v Ljubljani ter delno v Mariboru krepi city, ki se razvija in ustvarja določeno podobo prostora, povezano z določenimi problemi, npr. dobra prometna dostopnost, parkirni prostori, problem koncentracije terciarja na enem mestu /velike trgovske hiše/ itd. Prav v tem procesu izgubljajo stari mestni predeli v središču Ljubljane na Mestnem trgu in Starem trgu določene funkcije, ki se tudi spreminjajo. V starih predelih mest je dostopnost z avtomobili otežkočena. City se je v Ljubljani že

premaknil med Titovo in Miklošičevo cesto, razvija pa se tudi city ob Titovi cesti za Bežigradom, ki ima nekoliko drugačen značaj kakor prvi in sicer bolj poslovni s tistimi trgovinami, ki potrebujejo veliko prostora /pohištvo itd./. Podobne zakonitosti nekaterih procesov nam kaže cityzacija Maribora. Kljub težnji po prestavitvi cityja iz Gosposke ulice na Partizansko cesto se dogaja skoraj nasprotno. Ob Partizanski cesti ni dovolj prostora za koncentracijo velikih trgovin, niti ni na razpolago parkirnega prostora. Poleg tega pa je prehod preko ceste skoraj onemogočen ob sedanji intenziteti prometa. Zato se trgovine selijo v predel njihove najmočnejše koncentracije, to je v Gosposko ulico. Zaradi določene strukture zazidave /samo enonadstropne hiše/ je mogoča sanacija tega predela. Poslovne zgradbe pa se selijo na rob mestnega središča in zapolnjujejo redke prazne prostore.

Še močnejši dejavnik oblikovanja mestnega prostora je prebivalstvo, njegova s t r u k t u r a . Prebivalstvo vpliva na transformacijo starejših že zazidanih delov mesta, na oblikovanje bivših predmestij in na formiranje povsem novih stanovanjskih predelov na robu mest. Hiter ekonomski razvoj povzroča izredno m o b i l n o s t p r e b i v a l s t v a , ekonomski položaj posameznih populacijskih struktur pa smeri mobilnosti in posledice v prostoru. Če k temu dodamo še dve posebnosti našega razvoja, nerešena stanovanjska politika in nerešeni agrarni problemi v zvezi s podružabljanjem zemlje, smo ugotovili glavne dejavnike oblikovanja mestnega prostora.

Ker so bili cilj raziskave stanovanjski predeli mest, brez posebnega poudarka na funkcijah, je potrebno že na tem mestu nekatere zakonitosti razvoja naznačiti. V prvi vrsti se srečamo v že zazidanem predelu mesta s t r a n s f o r m a c i j o obstoječe zazidave, ki je marsikje, zlasti v starejših delih združena s s a n a c i j o kot procesom kontinuiranega prilagajanja v razvoju zaostalih gradbenih elementov mesta njegovemu socialno-ekonomskemu razvoju. Nosilci transformacije in sprememb v drugih delih mesta so skupine prebivalstva - s o c i a l n e s k u p i n e . To so skupine prebivalstva s podobnimi

ekonomskimi možnostmi, hotenji in reagiranji v prostoru ter z enakimi potrebami po določeni strukturi terciarnih in drugih služb. S spreminjanjem standarda in s tem tudi s spreminjanjem socialne strukture prebivalstva se pojavijo potrebe po p r e - s e l i t v i . Prebivalstvo postane izredno mobilno, kar je značilno za vse strukture, ki se hitreje ekonomsko dvigajo. V starih delih mesta zahtevajo takšne strukture prebivalstva nove stanovanjske pogoje, zaradi česar se preselijo. Ostaja prebivalstvo, ki nima ekonomskih pogojev za preselitev in zmore samo s skromnimi sredstvi boljšati svoje bivališče, kar pomeni do določene mere transformacijo starega prostora, ki je daleč za transformacijo, ki bi izenačila stanovanjske pogoje z novejšimi stanovanjskimi predeli. Počasen proces transformacije ima za posledico vedno nove migracije mlajšega prebivalstva. Ker se iz takšnih predelov mesta seli terciar zaradi že omenjenih razlogov stiske s prostorom, postaja ta predel vse bolj bivališče najnižjih socialnih skupin in starega prebivalstva. Tukaj se ohranijo tiste terciarne dejavnosti, ki zadovoljujejo potrebe določenega sloja prebivalstva in ki bi ob normalni strukturi prebivalstva že zdavnaj izginile.

Transformacija in formiranje predelov mesta izven mestnega središča je v prvi vrsti ^{poklicna} m o b i l n o s t i p r e b i v a l s t v a in sicer s p o s o c i a l n e /sprememba poklica/, g o s p o d a r - s k e /sprememba mestā zaposlitve/ kraja nakupa itd./ ter p r o s t o r n e . Nosilci procesov transformacije in formiranja pa so bolj kot kje druge socialne skupine. Rezultati tega so dvojni, na eni strani se formirajo novi predeli mest, na drugi strani pa sledimo ponovno procesu preseljevanja tistega prebivalstva, ki je spremenilo svojo socialno skupino. Tako se v novejših predelih mesta kaže prav tako močna mobilnost, kakor v starejših, kar je v prvi vrsti vezano na blokovsko gradnjo. V ozadje stopa dejavnik oddaljenosti /od delovnega mesta, terciarja itd./, v ospredje pa dejavnik stanovanja in okolja.

Skupaj s prostorno mobilnostjo prebivalstva srečujemo v zadnjih letih v mestih tudi gospodarsko mobilnost prebivalstva. Tako spremlja zazidavo predmestij in obrobnih delov mesta hitro večanje šte-

vila terciarnih dejavnosti, predvsem v Ljubljani. V ospredju je razpoložljivi prostor za opravljanje obrti in koncentracija določenih vrst dejavnosti zaradi večjega prometa in delitve dela. Koncentracija takšnih dejavnosti /npr. vseh vrst avtomobilov/ priključuje največkrat še druge. V tem primeru so socialne skupine konkretni nosilci funkcij, na splošno pa so te tudi nosilci ostalih prostornih procesov.

Na podlagi do sedaj navedenega moremo zaključiti, da so nosilci transformacije mestnega prostora regionalni dejavniki in dejavniki znotraj mesta, poleg splošno gospodarskih v prvi vrsti populacijski.² Rezultati transformacije pa so nove strukture, ki imajo svoj zunanji izraz v fiziognomiji in funkciji posameznih delov mesta. Pri tem pa transformacija sicer daje nove kvalitete ne menja pa vedno tudi strukture.

Raziskave strukture mest v nekaterih drugih državah.

Mestom in njegovim posameznim elementom so različne stroke posvetile veliko pozornosti. Notranji strukturi mest, predvsem vprašanju njegove diferenciacije in transformacije pa je bilo doslej odmerjenega le malo prostora. Razen raziskav nekaterih manjših delov Ljubljane in Maribora³ ter enega od predmestij Zagreba⁴ ni bilo storjenega ničesar ne na področju geografije, kakor tudi

2. Franz Schaffer: Prozeshafte Perspektiven sozialgeographischer Stadtforschung.- erläutert am Beispiel von Mobilitätserscheinungen. Münchner Studien zur Sozial und Wirtschaftsgeographie. Zum Standort der Sozialgeographie. Verlag Michael Lassleben, Kallmünz /Regensburg 1968/.
3. Pak Mirko: Socialnogeografska transformacija nekaterih četrti Ljubljane in Maribora. GV XXXIX 1967, Ljubljana 1968. Str. 123-142.
4. Ivan Crkvenčič: Die Folgen der Urbanisierung in Jugoslawien am Beispiel der Sozialekonomischen Struktur der Pendler und des Stadtrandes von Zagreb. Münchner Studien zur Sozial... Str. 57-66.

ne na področju drugih raziskovalnih disciplin. Zato je bilo potrebno iskati pomoč pri izdelavi metodologije v tuji literaturi, ki nekaj takšnih raziskav premore, čeprav jih večina obravnava funkcije in le redke tudi strukturo prebivalstva, kot nosilca prostornih procesov. Tam kjer so bile izvršene raziskave strukture prebivalstva, funkcij in fiziognomije se je to zgodilo iz neposrednih potreb za regionalno planiranje širših regij, in za potrebe urejanja mestnega prostora. Ker prihaja do večjih socialnih razlik in do večjega vpliva strukture prebivalstva na oblikovanje mestnega prostora v ekonomsko močnejše razvitih področjih, so se tudi potrebe po tovrstnih raziskavah pojavile najbolj zgodaj v nekaterih zahodnih središčih, predvsem v ZDA, Franciji, Nizozemski in Zapadni Nemčiji.

Med celo vrsto primerov raziskav trgovskih središč in trgovskih cest je za praktično reševanje vsekakor najbolj pomembna raziskava funkcionalne transformacije poslovnega središča mesta na primeru Münchna. Hartke je na tem primeru prikazal pasaže kot eno najboljših rešitev problema pomanjkanja prometnega prostora v cityju in ekonomsko najbolj ugodnega načina transformacije tega dela mesta. ⁵

Več je predvsem v ameriški literaturi primerov raziskav socialno ogroženih predelov mesta takozvanih slamov, ki so splošen pojav v svetu ter se javljajo v različnih oblikah in različnih kvalitetah. Prav zaradi hitrega ekonomskega razvoja in s tem hitrega ekonomskega spreminjanja posameznih skupin gospodinjstev se javlja pri vsaki tovrstni raziskavi vprašanje slama ali vsaj procesa slamizacije. Tipičen takšen primer je blokovska četrt v Ulmu v Zapadni Nemčiji, za katero Schaffier ugotavlja, da je mobilnost prebivalstva izredna, saj se je v 16 letih preselilo 120 % vseh prebivalcev, kar označuje ta predel kot prehodni. Pri tem pa se

5. Wolfgang Hartke: Die Passage. Ein neues Element der Stadtlandschaft. Frankfurter Geographische Hefte, 37. Verlag Waldemar Kramer, Frankfurt am Main, 1961. Str. 297-310.

v te bloke, ki so bili zidani leta 1950, naseljujejo vedno nižje socialne skupine. Kaže se že težnja po preselitvi delavskih in nižjih uslužbenskih gospodinjstev, medtem ko ostajajo predvsem stara gospodinjstva in nekvalificirani delavci. Takšna transformacija strukture zahteva določene planske posege, ki se močno razlikujejo od posegov v drugih delih mesta. Poleg določenega tipa trgovin in drugih dejavnosti se javljajo tukaj potrebe po rekreacijskih površinah v neposredni bližini, saj starejše prebivalstvo v tem pogledu ni tako mobilno kakor mlajše. Pa še en proces kaže tudi na formiranje manjvrednega stanovanjskega prostora, velik odstotek zaposlenih žensk zaradi težnje po čimprejšnji preselitvi. ⁶

Na različno vrednost stanovanjskega prostora znotraj mesta samega je opozoril tudi Američan Harm J. de Blij, ki je mesto razdelil na vrednostne razrede in ugotavljal relacijo posameznih struktur do funkcijske strukture. ⁷ Še podrobneje ⁱⁿ ~~je~~ direktno za potrebe urbanističnega urejanja mesta sta Heinemeyer in De Vries opredelila Amsterdam v odnosu relacije strukture prebivalstva /starostne, spolne in poklicne/ do prostora in funkcij. Pri tem sta ugotovila katere strukture prebivalstva nastopajo najčese v posameznih predelih mesta, njihovo konsumno moč in reagiranje terciarja na to. ⁸

6. Franz Schaffer: Untersuchungen zur sozialgeographischen Situation und regionalen Mobilität in neuen Grosswohngebieten am Beispiel Ulm - Eselsberg.

Münchener Geographische Hefte, Verlag Michael Lassleben, Kallmünz /Regensburg, Heft 32.

7. Harm J. de. Blij: The Functional Structure and Central Business District of Lorencó Marques, Mocambique. Economic Geography, januar 1962-38. Clark University, Worcester, Massachusetts. Str. 56-77.

8. Willem F. Heinemeyer: The Urban Core as a Centre of Attraction. Urban Core and Inner City, Proceeding of the International Study Week Amsterdam, 11-17 September, 1966. Leiden E.J. Brill 1967. Str. 82-99.

H.D. de Vries Beiligh o.c. str. 2.

Pri tem pregledu vsekakor ne smemo mimo rezultatov, ki so jih dosegli pri raziskavah mestnih struktur in procesov za potrebe regionalnega planiranja geografi iz Münchna. Kaj in kako planirati v malih podeželskih središčih je pokazala raziskava procesov in struktur v PFëringu na Bavarskem,⁹ kako transformirati in formirati obrobje večjega mesta pa raziskava starega predmestja mesta Perlach, kjer naj bi na površini 800 ha zemljišča zgradili naselja za 80.000 prebivalcev.¹⁰ Poleg tega kdo bo tukaj zidal in bival, kako bo zidal in kaj bo zidal, je še posebno pomembno spoznati avtohtono strukturo, ki marsikdaj odločilno vpliva na nastajanje novega, kar se je pokazalo tudi pri naših raziskavah v Ljubljani in Mariboru. Na koncu je treba ugotoviti, da je tudi Melik v knjigi O rasti naših mest v novi dobi opozoril na dvojnost izvora procesov formiranja mestnega prostora, na dejavnik gospodarske strukture ožjega področja in Slovenije v celoti ter na ekonomsko različno močne skupine prebivalstva v preteklosti in sedanjosti.¹¹

TRANSFORMACIJA MESTNEGA PROSTORA LJUBLJANE IN MARIBORA NA PRIMERU DVEH PROFILOV.

Nekateri problemi v zvezi s pristopom in gradivom za raziskavo mesta.

Raziskava funkcijske, fiziognomske in še posebno populacijske

9. Karl Ganser: Modelluntersuchungen zur Dorferneuerung. Münchner Geographische Hefte. Bayrischer Landwirtschaftsverlag, München 1967, Heft 30.
10. Dörfliche Strukturen am Stadtrand. Eine sozialwissenschaftliche Analyse des alten Stadtteils Perlach. Landeshauptstadt München, Beitrag zur Stadtentwicklung. März 1968.
11. Anton Melik: Rast naših mest v novi dobi. Slovenska Akademija znanosti in umetnosti. 16, Ljubljana 1964.

strukture v mestih zahteva določene metode, ki so zaradi obsežnosti prostora in izredne heterogenosti povsem drugačne kakor metode podobnih raziskav izvenmestnega prostora ali samo posameznih pojavov v mestu samem. Prvi problemi nastopijo že pri omejitvi predela raziskave, medtem ko se drugi vežejo na zbiranje gradiva.

Izbira in omejitev področja raziskave je odvisna od raznih okoliščin, ki se večkrat med seboj tudi prepletajo. Ker se številne tovrstne razslave naslanjajo na statistične podatke, ki so v nekaterih deželah zbrani mnogo bolj sistematično, se vežejo na manjše stabilne in smiselne izbrane statistične enote ter so tudi mnogo bolj urejeni je njihova možnost izbire prostora mnogo večja kakor tudi možnost obravnave večjega prostora. Nekateri od načinov izbire predelov raziskave so naslednje:

1. mesto se razdeli po že obstoječi orientacijski mreži na manjše kvadrate in se razišče nekatere od njih. Negativne strani tako izbranega prostora so v tem, da gredo meje preko hišnih blokov in celo hiš zaradi česar je ta meja tudi močno labilna ob eventualni spremembi zazidave. Težnja vseh raziskav je na stabilnosti področij, da bi se po potrebi lahko v bodoče izvedla ponovna raziskava in genetska primerjava procesov.
2. V kolikor je mestni tločrt močno pravokoten, se meje takšnih majhnih kvadratov držijo posameznih uličnih blokov.
3. Mesto se lahko razdeli na velike kvadrate in nato razišče nekatere od njih.
4. Za področje raziskave se lahko vzame statistične ali popisne enote, te pa so pri nas tako različne velikosti in funkcijsko nesistematično postavljene, da se jih v tem primeru ni mogoče poslužiti.
5. Raziskava se lahko vrši samo za nekatere ulične predele ali dele mesta, ki so izbrani po posebnih kriterijih.
6. Reprezentančna metoda da se po kartoteki prebivalstva izloči čisto matematično vsako x - to gospodinjstvo itd.

Katero od opisanih metod izbire področja raziskave izberemo je odvisno od ciljev raziskave, velikokrat pa seveda tudi od razpoložljivih statističnih podatkov.

Dalje je potrebno določiti obseg raziskave struktur znotraj že omenjenega področja, kar je v nekaterih primerih podano že z izborom metode omejitve področja. Pri reprezentančni metodi je število raziskanih gospodinjstev ali posameznikov že v naprej določeno. Pri manjših področjih se v primeru izredno heterogene strukture na majhne razdalje raziščejo vsa gospodinjstva največkrat pa se postavi določen odstotek, ki ni nikdar manjši kakor 20 % in nikdar večji kakor 50 %.

Pomanjkanje kvalitetnih statističnih podatkov in pomanjkanje statističnih podatkov za majhne ter stabilne statistične enote je glavni problem ob pristopu k raziskavi strukture naših mest. Statistični in popisni okoliši so poleg že omenjenih slabosti močno nestabilni in se seveda teritorialno ne ujemajo. Podatki se ob popisih prebivalstva sicer popisujejo po popisnih okoliših, vendar niso ne po enih ne po drugih obdelani, da o spremljavi statističnih pokazateljev sploh ne govorimo. S tem je pri nas skoraj popolnoma onemogočena primerjava stanja med izbranimi podatki z anketiranjem in popisom. Čeprav lahko že z analizo in sintezo današnjih struktur in današnje transformacije prikažemo nekatere razvojne tendence, pa nam je zato onemogočeno bolje spoznati mobilnost prebivalstva, kar je osnovni pokazatelj tendenc.

Že v osnovi dela se javljajo širši problemi, ki kažejo verjetno na neurejeno spremljanje razvoja mestnega prostora s strani prizadetih služb. Tako za Ljubljano kakor za Maribor brez terenskega dela ni možno dobiti točnega stanja zazidave kakor tudi ne stanja dejanskega izgleda, poimenovanja in numeracije ulic in hiš. Posledica tega je, da ni na razpolago točnih podatkov za starost hiš v Ljubljani in še posebno v Mariboru, kjer obsega kartoteka samo kakšnih 30 % hiš in še to ni povsem točno. Takšno stanje statističnih podatkov pri nas je pripeljalo do tega, da so morali biti tudi takšni osnovni podatki zbrani s pomočjo ankete kar je delo povečalo. Še posebno pa je pomanjkanje navedenih podatkov negativno vplivalo na izbiro raziskanih predelov obeh mest Ljubljane in Maribora.

Metode socialnogeografske raziskave mesta za potrebe prostorskega planiranja.

Cilj raziskave notranje diferenciacije Ljubljane in Maribora je bil spoznati strukturo zazidave, strukturo populacije in izrabo zemljišča ter določenih funkcij, kar skupaj vpliva na oblikovanje mestnega prostora. V obeh mestih se zgoraj navedeni elementi izredno močno spreminjajo na majhne razdalje, določene razlike se javljajo že znotraj najmanjših področij in vplivajo na nadaljnje oblikovanje prostora. Da bi zajeli čim več tipov transformacije ter čim več procesov smo morali vključiti v raziskavo takšne predele, ki se razlikujejo tako po zgradbeni strukturi kakor tudi po populacijski strukturi in upoštevati na eni strani raznolikost dejavnikov, ki so prostor oblikovali v toku razvoja ter tako učinkujejo na nadaljnje oblikovanje, kakor tudi funkcije, kot dejavnik transformacije. Na podlagi nekaterih predhodnih lokalnih raziskav, rezultatov drugih dosedanjih raziskav in poznavanja obeh mest smo se odločili, da zajamemo v raziskavo profil skozi vse strukture mesta, ki vodi od enega predmestja preko mestnega središča in vključuje predmestja na drugem koncu mesta tako, da se prilagaja konceptu raziskave.

V Ljubljani obsega to področje predel med Opekarsko cesto in Malim grabnom na jugu. Ob izlivu Malega grabna v Ljubljano preide meja na Ljubljano do Tromostovja in nato po Miklošičevi cesti do železniškega kolodvora. Na zahodu pa poteka meja po Jeranovi ulici, pred Konjušnico, Korunovi, Emonski, po Krekovi ulici do Kongresnega trga, kjer preide na Titovo cesto in od tod do železnice na severu. Severno od železnice se področje raziskave premakne na zahodno stran Titove ceste po kateri teče ves čas vzhodna meja, medtem ko teče zahodna meja najprej po Parmovi ulici nato po Jakšičevi, Pleteršnikovi, Staničevi, Samovi, Vodovodni in Posavskega ulici. Severno od tod poteka meja po Herbersteinovi ulici, povprek do Tolstojeve, nato po ulici Pohorskega bataljona, Ogrinčevi, Gogalovi, dokler se pri Kalingarjevi ulici področje končno ne zaključi.

Ta profil smo razdelili na 4 področja, ki kažejo v notranjosti zaradi svojega položaja v okviru mesta vsaj v grobem nekatere skupne poteze. Prav ta štiri področja /v nadaljevanju področja/ so osnovne enote naše analize mesta Ljubljane. Prvo področje vključuje ves severni del Bežigrada do ulice Posavskega na jugu, to je v glavnem novejšo individualno in blokovsko gradnjo. Južno od ulice Posavskega do železnice je drugo področje, ki je sicer nekoliko bolj heterogeno, kaže pa še vedno veliko skupnih značilnosti med obema vojnama nastalega področja. Med železnico na severu in Zoisovo cesto na jugu leži tretje področje najstarejše zazidave in južno od tod četrto področje z izključno manjšimi večstanovanjskimi in individualnimi hišami. Področja izkazujejo na podlagi naše analize določene skupne zakonitosti.

Podobno smo pristopili k raziskavi v Mariboru, kjer se zaradi bistveno drugačnega značaja celotnega mesta /mного bolj delavski značaj/ kaže tudi bistveno drugačna diferenciacija mestnega prostora. Profil skozi Maribor še zdaleka ni tako raven kakor v Ljubljani, temveč se prilagaja načelu vključevanja čim večjega števila struktur. Na jugu sega profil skoraj do Pohorja in sicer do Pokopališke ulice ter se vleče nekako med Radvansko in Betnavsko proti severu. Ob Gorkega cesti se profil razširi in vključuje železničarsko kolonijo nato pa poteka meja med starim mostom in Hlebovo ulico preko Drave na levi breg, kjer se močno zoži. Severno od Slovenske ulice omejuje ta profil Trubarjeva in Tyrševa ulica vse do parka, nato pa krene na zahod in vključuje vilske četrti med Vinarsko, Mladinsko, Kajuhovo, Medvedovo in Njogoševo ulico. Mariborski profil je razdeljen na pet področjih zaradi močne diferenciacije med pretežno delavskimi predeli in tudi znotraj njih. Prvo področje obsega ves severozahodni del mesta na levem bregu Drave do Strossmeyerjeve ulice na vzhodu. Drugi predel je omejen s parkom na severu in Slovensko ulico na jugu, tretje področje pa je predel najstarejše zazidave med Slovensko ulico in Dravo na jugu. Na desnem bregu Drave je profil razdeljen na dva dela prvo področje med Dravo in Metelkovo ulico na jugu ter drugo področje južno od tod. V Mariboru smo nekatere elemente za manjše predele obdelali posebej, da je mogoče poznavanje nekaterih zakonitosti povsem homogenih delov določenih tipičnih struktur.

Karte posameznih elementov celotnega profila nam bodo pokazale prostorne razlike, ki pri obdelavi podatkov niso mogle stopiti v ospredje zaradi obsežnosti raziskanih profilov in skupaj 9 področij znotraj njih.

Skoraj v celoti so bili podatki zbrani s pomočjo anket in kartiranja. Ob določeni gostoti je obsežnost profilov raziskave narekovala anketiranje določenega odstotka gospodinjstev. Ta odstotek pa ni mogel biti enoten zaradi različne gostote prebivalstva ter gostote in značaja zazidave. Odločili smo se za tri variante.

1. v večstanovanjskih hišah, manjših blokih in stolpičih je bilo anketiranih 30 % gospodinjstev. Takšen delež anketiranih smo vzeli za osnovo s tem, da je bila napravljena nova anketa v kolikor je bilo število gospodinjstev več kot 3, 6, 9 itd.

2. Ker vključujeta profila v obeh mestih tudi izredno velike bloke s preko 30 stanovanji in še več, smo se v takšnih primerih odločili za 20 %-ni vzorec, ki predstavlja spodnjo mejo deleža raziskanih gospodinjstev pri tovrstnih raziskavah. Takšen delež nam je tudi še omogočil vključiti vse strukture v okviru hiše in manjših sosesk. Pri izbiri gospodinjstev za anketiranje se je skrbno pazilo, da je bil delež različnih poklicnih ali starostnih struktur gospodinjstev enak, kar je zlasti pomembno v močno heterogenih predelih mesta.

3. V predelih obeh mest, ki so zazidani z eno ali dvodružinskimi hišami zgornja odstotka anketiranih seveda nista mogla biti uporabljena. Prvič zaradi tega, ker je v takšnih predelih lahko določena struktura po posameznih hišah izredno heterogena in drugič, ker je zazidava ponekod dokaj redka, zaradi česar bi bilo število anketiranih gospodinjstev absolutno premajhno za kakršnekoli zaključke. Težišče naše raziskave pa je prav na prikazu ^{vseh} ~~enih~~ struktur, ki so prisotne in oblikujejo prostor.

Anketa z 28 vprašanji /anketna vprašanja so v celoti navedena na koncu/ obsega naslednje elemente: 1. struktura gospodinjstev ter njen odnos do vrednosti bivališča, 2. mobilnost prebivalstva v okviru mesta in v relaciji do ostalega slovenskega prostora.

3. reagiranje prebivalstva v okolju bivanja. 4. struktura zazidave, 5. socialnoekonomski dejavniki odseljevanja gospodinjstev.

Na podlagi navedenih izhodišč je bilo v Ljubljani opravljenih 1158 anket in v Mariboru skupno 1088.

REZULTATI SOCIALNOGEOGRAFSKE RAZISKAVE V LJUBLJANI.

S p l o š n a k a r a k t e r i s t i k a r a z i s k a n e - g a p r o f i l a .

Že v uvodu so bili naznačeni glavni razlogi, ki so nas vodili pri izboru profila, ko sta v prvi vrsti določena struktura zazidave in določena struktura prebivalstva. Celoten profil v Ljubljani smo razdelili na 4 področja, ki so do določene mere homogena v procesih in strukturi, se pa med seboj in nasproti drugim predelom mesta močno razlikujejo. Seveda se znotraj teh štirih področij javljajo razlike, katere bomo skušali v nadaljnjem prikazati. Še prav posebno pa se nam te razlike na majhne razdalje izluščijo na vseh kartah celotnega profila Ljubljane. Takšne majhne razlike, kakor tudi razlike med večjimi predeli so posledica različnega položaja v okviru mesta in nasproti mestnemu središču ter položaja v okviru funkcijske četrti, dalje so razlike genetičnega značaja, kar se veže z bivšo funkcijo, ki je zapustila sledove v strukturi zgradb in vpliva s tem tudi na populacijsko strukturo in končno je vplival na oblikovanje mestnih četrti tudi razvoj celotnega mesta. To dejstvo nas sili, da podamo za začetek kratko karakteristiko prostora.

Če začnemo pri prvem področju, ki sega na jugu do Posavskega ulice, na severu pa skoraj do Ježice, se nehote vprašamo kaj veže ta del mesta v enoto. Večina tega prostora je bilo do pred nekaj leti še nepozidanega, s širjenjem mestnega prostora pa so se tukaj srečali vsi elementi formiranja novega mestnega strno zazidanega prostora. Med redko posejane starejše eno ali dvostanovanjske hiše in vile se vrivajo tako bloki kot enodružinske hiše in vrstne hiše z mešanimi strukturami prebivalstva. Stari element se kaže

tukaj samo v visokem deležu upokoјencev v starejših hišah. Ker to prebivalstvo ni bilo povezano z izrabo zemlje, ne vpliva na oblikovanje nove zazidave kot je to primer na jugu Ljubljane.

Južno od Posavskega ulice in vse do železnice je zajeta v drugo področje raziskave v prvi vrsti predvojna vilška zazidava, z določenimi že izgrajenimi in formiranimi strukturami, ki se pa zaradi dokaj obsežnega nezazidanega prostora /ta je tipičen za vse predvojne vilške četrti/ še nadalje preoblikuje. Pred vojno je ta četrt nastala na robu mesta, danes pa se na njenem vzhodnem robu ob Titovi cesti formira drugi city Ljubljane. To prinaša določene nove pogoje za nadaljnjo populacijsko transformacijo stanovanjskega predela četrti, saj je zaradi povečanega prometa /ta predstavlja zanje oviro pri gibanju po ulicah/, ostarelo prebivalstvo vedno bolj vezano na bližino konsuma.

Tretje področje raziskave Ljubljane leži med Titovo in Miklošičevo ulico vse do Zoisove ceste na jugu. To je pas starejših večstanovanjskih hiš z 79,8 % zgradb starejšimi kakor 70 let. V tej četrti koncentrirane številne funkcije mesta polagoma spodrivajo njen stanovanjski značaj. To se kaže na dva načina. V starih stavbah se stanovanjski prostori spreminjajo v poslovne, na drugi strani pa se stare stanovanjske zgradbe rušijo in gradijo samo poslovne. Če dodamo k temu še povečane ekonomske možnosti samega prebivalstva in povečano splošno mobilnost, najdemo že nekatere razloge za določene strukture prebivalstva, ki se tukaj obdržijo in tukaj naseljujejo, kar je v nemajhni meri povezano s širšimi regionalnimi procesi in človekom kot njihovim nosilcem. Ker je to prebivalstvo tukaj prisotno, je potrebno z njim računati pri urejanju mesta in širšega prostora.

Južno od Aškerčeve in Zoisove ceste leži četrto področje raziskave. Geneza funkcij tega predela, kot posledica določenih naravnih razmer, je pustila v zazidalni strukturi še do danes močan pečat in sodeluje pri razvoju zazidave prostora. V prvi vrsti moramo imeti pred očmi nizko stanovanjsko vrednost tega prostora v preteklosti. Posledica tega se je na zunaj manifestirala v obsežnih

obdelovalnih površinah, ki so segale še do pred nekaj leti do južnega roba mestnega središča. Na to obdelovalno zemljišče se je vezal določen tip zazidave kmečkih hiš in določena struktura prebivalstva. Oboje je še danes močno prisotno, ne samo v fiziognomiji, temveč tudi v ekonomiki tega področja. Šele hiter razvoj gradbene tehnike, dalje pomanjkanje gradbenega prostora v drugih predelih mesta, položaj področja v neposredni bližini mesta in obsežne zelene površine so vrednost prostora spremenili. Stara funkcija v obliki vrtnarstva pa se je tukaj ob določeni strukturi prebivlastva še ohranila.

Tako v profil raziskave v obeh mestih niso bile vključene četrti v celoti, temveč pravzaprav izsek iz njih.

S t r u k t u r a z a z i d a v e .

V Ljubljani je bilo v skupno 552 hišah anketiranih 1158 gospodinjstev, od tega v prvem področju v 151 hišah 302 gospodinjstev, v drugem v 118 hišah 240 gospodinjstev, v tretjem v 99 hišah 294 gospodinjstev in v četrtem v 184 hišah 322 gospodinjstev. Že samo razmerje med številom hiš in v njih anketiranih gospodinjstev kaže na določene disproporce v okviru profila, ki se pa v podrobnem še nadalje diferencirajo glede na tip zazidave.

Hiše smo razdelili na tipe, ki so postavljeni glede na funkcionalnost ter stanovanjski standard in po starosti, na sledeče skupine: a/ vile vseh starosti in izvedb, b/ navadne enostanovanjske hiše katere so zidali v preteklosti predvsem srednji sloji, enako kakor danes in predstavljajo po svojem standardu in seveda tudi fiziognomiji vmesno stopnjo med vilami in naslednjo skupino, c/ starejše delavske hiše, ki so nastajale predvsem pred vojno v predmestjih, d/ tri in večstanovanjske hiše, e/ bloke in stolpiče, f/ ostalo, kamor spadajo v prvi vrsti vrstne hiše in v večjem številu na jugu Ljubljane tudi stare kmečke hiše.

TABELA - LJUBLJANA: Tipi hiš po področjih

Tip Po- dročje		Vila	Eno in dvosta- nov.	več stano- vanjska	vrstna hi- ša, blok, stolpič	stara delav. hiša	ostalo	SKUPAJ	
								št.	%
I.	št.	46	21	14	27	5	38	151	27,3
	%	30,5	13,9	9,2	17,9	3,3	25,2		
II.	št.	33	9	41	20	2	13	118	21,4
	%	28,0	7,6	34,8	17,0	1,6	11,0		
III.	št.		4	91	4			99	17,9
	%		4,0	92,0	4,0				
IV.	št.	33	40	37	1	57	16	184	33,4
	%	17,9	21,7	20,1	0,5	31,0	8,7		
SKUPAJ	št.	112	74	183	52	64	67	552	
	%	20,3	13,4	33,1	9,4	11,6	12,1		

Pretprijetih str. 6.

TABELA - LJUBLJANA: Starost hiš po področjih

Starost Področ- je	Do 1900	1900- 1914	1915- 1945	1946- 1955	1956- 1960	1961- 1965	1966- 1968	Sku- paj	%
I.	3 2,0	4 2,6	50 33,1	12 8,0	19 12,6	50 33,1	13 8,6	151	27,3
II.	1 0,8	1 0,8	71 60,2	3 2,5	18 15,3	21 17,8	3 2,5	118	21,4
III.	79 79,8	2 2,0	13 13,2	1 1,0	1 1,0	3 3,0		99	17,9
IV.	112 60,9	9 4,9	31 16,8	5 2,7	7 3,8	16 8,7	4 2,2	184	33,4
SKUPAJ	195 35,3	16 2,9	165 29,9	21 3,8	45 8,2	90 16,3	20 3,6	552	

Po številu so v Ljubljani v ospredju večstanovanjske hiše /33,1%/ in vile z 20,3%, kar odgovarja izbranemu profilu, tako po položaju v okviru mesta kakor po starosti zazidave. Prve absolutno prevladujejo v III. področju, kjer se tudi mlajše zgradbe prilagajajo okolju in so vse v glavnem poslovne ali večstanovanjske hiše, skupno kar 92%. Največ vil je v prvem področju /30,5%/, ki skupaj z 25,2% vrstnimi hišami ustvarjajo podobo določene homogenosti. Od današnjih zgradb je bilo zgrajenih do leta 1900 samo 4,6%. Celotno področje do železnice na jugu je bilo v njivah, last posestnikov iz bližnjih kmečkih naselij, predvsem Savelj in Kleč. Prvi razmah zazidave beležimo tukaj med leti 1915-45, ko je bilo zgrajenih 33,1% današnjih hiš, v prvi vrsti eno in dvostanovanjske, večstanovanjske hiše in nekaj vil. Že v letih pred drugo vojno se tukaj niso naseljevali delavci, njihovih hiš je tukaj le 3,3%. Zemlja ni bila naprodaj, v kolikor pa je bila, je zaradi kmetijske vrednosti dosegla visoko ceno, dalje je bilo več zemlje na razpolago na drugih robovih mesta in oddaljenost od delovnega mesta, predvsem industrije je bila velika. Delavci so se naseljevali takrat v prvi vrsti v Mostah, kar kaže, v manjšem centralnem predelu Most med leti 1900 - 1918 sezidanih 73,1% vseh današnjih zgradb. Takšna gradbena abstinenca v tem in tudi v južnem, to je drugem področju, sta pustili prostor severno od železnice prazen in se je vanj lahko po letu 1915 vselila homogena struktura prebivalstva s homogeno zazidavo. V prvem področju je samo 3,3% delavskih hiš, v drugem področju pa srečamo danes celo samo 1,6% starejših delavskih hiš, vendar kar 28% vil, 34,8% večstanovanjskih hiš ob Tišovi cesti in 17% vrstnih hiš, blokov in stolpičev. Po letu 1945 je bila gradbena dejavnost v prvem področju še bolj živahna, kar je šlo v prvih povojnih letih vzporedno z nadaljnjim poklicnim preslojevanjem kmečkega prebivalstva, ki je to zemljišče obdelovalo, kasneje pa z nacionalizacijo mestnega zemljišča. Kot posledico prvega srečamo koncentrirana jedra vilskih predelov v vsem prvem področju, kjer so zgradili med leti 1946-55 8% današnjih hiš in med leti 1956-60 13,6%. Do tega leta so vmes ostali obsežni prazni kompleksi obdelovalne zemlje. Po letu 1960 pa so gradili tukaj kar 41,7% vseh hiš. Med homogene predele vilske zazidave so se vrinile zlasti številne vrstne hiše in bloki, v prvi vrsti med Hubadovo in Šarhovo ulico.

Tudi v drugem področju se je po letu 1945 še veliko gradilo in se je število zgradb vsako leto celo povečalo, skupaj 41,1%. V prvi vrsti so zgradili tukaj nekaj blokov, katerih je 17,2%, nekaj večstanovanjskih hiš in vil.

Medtem ko smo za tretje področje že ugotovili v glavnem stagnacijo števila hiš, pa je četrt južno od Aškerčeve ulice v tem pogledu izredno mobilna. Leta 1900 je bilo tukaj 60,9% hiš, v celoti kmečke na jugu, severneje pa delavske in večstanovanjske. V področju bivših kmečkih hiš, predvsem med Opekarsko cesto in Ljubljano /leta 1967 jih je bilo po fiziognomiji še 27 ali 24,8%/ so novogradnje nastajale ob poteh in v odnosu do obdelovalnega sveta in lastništva, kar je ustvarjalo pravilen, mestoma pravokoten tločrt. V področju med Gradaščico in Opekarsko cesto, kjer so bile po letu 1900 v glavnem gmajne, pa so zidali hiše brez vsakega reda, kar ima posledice v današnjem neurejenem tločrtu ulic, ozkih ulicah in neenakomerni zazidavi, starejših delavskih hiš, kar še zdaleč ni tako privlačno za gradnjo in se to jasno kaže v intenzivnosti in strukturi nove zazidave. Avtohtona struktura zazidave in prebivalstva v tem delu mesta močno vpliva na nadaljnjo rast, s čemer stopa v ospredje geneza oblike. Pri tem se pa kažejo na majhne razdalje izredno velike razlike. Po letih stagnacije rasti števila hiš med 1900 in 1960 se v zadnjih osmih letih vendarle kaže napredovanje, saj je bilo v celoti zgrajenih med leti 1961-65 16 novih stavb ali 8,7% vseh in v naslednjih treh letih 4 ali 2,2% ob izredno velikem številu adaptacij. Ob starejši zazidavi 31 % starejših delavskih hiš, 8,7% pretežno kmečkih hiš, 20,1% večstanovanjskih hiš je nastalo tukaj 21,7% eno ali dvostanovanjskih hiš in že 17,9% vil. Zazidalno je ta četrt najbolj heterogena v vsem profilu in v Ljubljani na sploh, znotraj nje se pa formirajo več ali manj homogeni predeli, katerih razvoj usmerja do določene mere še vedno avtohtona struktura zazidave in funkcije.

Številni uslužbeni, sledijo s 20,2% gospodarstva kvalificirani delavci in uslužbeni s srednje šolo 19,2%. Poudariti je še potrebno, da je 22,9% vseh gospodarstev upokojenkih.

Struktura gospodinjstev glede na prevladujočo dejavnost aktivnega prebivalstva

Struktura gospodinjstev v odnosu na strukturo zazidave.

Struktura zazidave je v področjih individualnih gradenj posledica poklicne strukture prebivalstva, v večstanovanjskih hišah pa obratno vrednost bivališča usmerja tako starostno kakor tudi poklicno strukturo prebivalstva. Ker se prebivalstvo kot dejavnik preoblikovanja okolja ne pojavlja kot posameznik, temveč v okviru gospodinjstva, smo gospodinjstva po poklicni strukturi razdelili na naslednje skupine:

1. Delavsko gospodinjstvo z nekvalificiranim ali polkvalificiranim aktivnim prebivalstvom.
2. Delavsko gospodinjstvo s kvalificiranim in visokokvalificiranim aktivnim prebivalstvom.
3. Gospodinjstva z aktivnim prebivalstvom kot pomožnimi uslužbenci.
4. Gospodinjstva z aktivnim prebivalstvom uslužbencev s srednjo izobrazbo.
5. Gospodinjstva z aktivnim prebivalstvom uslužbencev z višjo in visoko izobrazbo.
6. Gospodinjstva obrtnikov.
7. Gospodinjstva z aktivnim prebivalstvom v svobodnem poklicu.
8. Gospodinjstva z upokojenci, brez aktivnih članov.

V primeru večjega števila aktivnega prebivalstva z različno dejavnostjo v istem gospodinjstvu, se gospodinjstvo ravna po poklicu tistega člana, ki ekonomsko največ prispeva v gospodinjstvo.

Iz priložene tabele vidimo, da je v celotnem profilu s 23,1% največ gospodinjstev z visokimi uslužbenci, sledijo z 20,2% gospodinjstva kvalificiranih delavcev in uslužbencev s srednjo šolo 19,2%. Poudariti je še potrebno, da je 22,9% vseh gospodinjstev upokojenjskih.

Močno nad povprečjem je delež gospodinjstev visokih uslužbencev, delavskih in srednjih uslužbencev v prvem področju, kjer se zaradi dvojne strukture novogradenj javlja tudi dvojna poklicna struktura - uslužbenec - kvalificirani delavec. Vile zidajo predvsem uslužbenci, v bloke pa se selijo mešano - delavci in uslužbenci. V blokih in stolpnica živi 67,6% vseh gospodinjstev kvalificiranih delavcev, v vilah pa samo 5,4%, skoraj enak delež je tudi v večstanovanjskih hišah. Zaradi majhne starosti blokov je v njih poklicna struktura izredno mešana, saj prebivalstvo z višjimi dohodki še ni zajel proces odseljevanja kakor v nekaterih drugih delih Ljubljane, na primer na Prulah, kjer so bloki stari 5 let in več. Zato najdemo v njih podoben delež gospodinjstev srednjih uslužbencev 64,4 % in gospodinjstev visokih uslužbencev z 62%.

Ako pogledamo še delež gospodinjstev po poklicni strukturi aktivnega prebivalstva od vseh gospodinjstev v blokih, je delež skoraj za vse tri skupine enak.

Popolnoma drugačna pa je podoba pri vilah, v katerih živi 34% gospodinjstev visokih uslužbencev, 24% je gospodinjstev srednjih uslužbencev in prav toliko upokojskih kot posledica zazidave južnega dela prvega področja pred letom 1945.

Drugih gospodinjstev po poklicni strukturi je tukaj malo, prav tako je manj zgradb drugih tipov. V celoti je od anketiranih 302 gospodinjstev 26,8% delavskih, 24,2% srednjih uslužbencev, 26,2% visokih uslužbencev ter z 11,3% daleč najmanjši delež gospodinjstev upokojskih od vseh štirih četrti, kar kaže na izredno mobilitnost prebivalstva te četrti. Ta mobilnost se kaže skoraj samo v priseljevanju.

Tudi v drugi četrti je od 240 anketiranih gospodinjstev s 30,7% največji delež gospodinjstev uslužbencev z visoko izobrazbo, medtem ko je delež gospodinjstev uslužbencev s srednjo izobrazbo 24,2%. Velik je delež upokojskih gospodinjstev 24,6%, medtem ko je delež delavskih gospodinjstev samo 11,7%, nekvalificiranih celo 1,3%. Od skupno 434 aktivnih prebivalcev je uslužbencev 83,4%.

TABELA - LJUBLJANA: Poklicna struktura gospodinjestev
glede na tip hiš

Prevladujoči poklic gospo- dinjstva		T i p h i š e							Sku- paj
		vila	dvo- stan.	več st.	blok stolp.	stara del.h.	osta- lo	brez odg.	
1. delavsko /NK, PK/	št.	1	6	21	5	5	3	5	46
	%	2,2	13,04	45,7	10,9	10,9	6,5	10,9	4
2. delavsko /KV, VKV/	št.	7	20	96	64	27	15	5	234
	%	3	8,5	41,02	27,4	11,5	6,4	2,1	20,2
3. pomožni uslužb.	št.	4	2	33	12	5	5	1	62
	%	6,5	3,2	53,2	19,4	8,1	8,1	1,6	5,4
4. usl. s srednjo izobr.	št.	21	7	89	77	11	23	2	230
	%	9,1	3,04	38,7	33,5	4,5	10	0,9	19,9
5. usl. z vi- soko, višjo izobrazbo	št.	36	9	112	83	7	18	3	268
	%	13,4	3,4	41,8	31	2,6	6,7	1,1	23,1
6. obrtnik	št.	12	8	12	4	6	5		47
	%	25,5	17,02	25,5	8,5	12,8	10,6		4,1
7. svobodni poklic	št.	1		1	3		1		6
	%	16,7		16,7	50		16,7		0,5
8. upokoje- nec	št.	27	23	128	33	30	19	5	265
	%	10,2	8,9	48,3	12,5	11,3	7,2	1,9	22,9
Skupaj	št.	109	75	492	281	91	89	21	1158
	%	9,4	6,5	42,5	24,3	7,9	7,7	1,8	

V tej strukturi se vsekakor močno odraža avtohtona struktura četrti, ki je nastala kot vilška četrt na robu mesta in je ohranila določeno prednost za bivanje tudi v zadnjih letih. Mlado prebivalstvo se ne odseljuje, priseljujejo pa se v glavnem uslužbenci. Te najdemo v večini tako v vilškem predelu kakor v večstanovanjskih hišah ob Titovi cesti, kar kaže v celoti privlačnost tega prostora. Tako prebiva v vilah 17,6% gospodinjstev visokih uslužbencev, v večstanovanjskih hišah 36,5% in v blokih 36,5%, gospodinjstev srednjih uslužbencev je še več v blokih /44,8%/, medtem ko je upokojenskih gospodinjstev kar 45,8% v večstanovanjskih hišah. Tudi to področje se razvija dalje v smeri vilške četrti z uslužbensko strukturo prebivalstva. Medtem ko je v prvi četrti v ospredju priseljevanje, je tukaj glavni razlog temu ostajanje in priseljevanje, zaradi česar je ta četrt mnogo manj mobilna. Na eni strani se obnavljajo in adaptirajo medvojne vile ter zidajo nove vile med njimi, dalje rastejo tukaj bloki, medtem ko prebivalstvo v večstanovanjskih hišah stari in ustvarja vse več upokojenskih gospodinjstev, ki bodo v bodočnosti prepustila prostor prebivalstvu nižje ekonomske strukture. Tendence grupacije gospodinjstev po poklicni strukturi bi se dalo z določenimi razvojnimi pokazatelji točneje prikazati, a je za nekoliko večji predel skoraj nemogoče zbrati gradivo.

Tretje področje med železnico na severu in Zoisovo ulico na jugu je v podrobnem heterogeno, v glavnem pa je v teh večstanovanjskih hišah daleč največ velikih stanovanj, ki zadržujejo določeno strukturo visokokvalificiranega prebivalstva. Samo tako si moremo razlagati kar 28,2% gospodinjstev z visoko izobrazbo aktivnega prebivalstva od 294 vseh anketiranih gospodinjstev. Tukaj je pomemben dejavnik vsekakor tradicija in neposredna bližina vseh uslug, ter za določene strukture bližina delovnega mesta. Od 255 aktivnih prebivalcev živi tukaj kar 35 obrtnikov, 19 zaposlenih v trgovini, 14 s svobodnim poklicem in 11 korespondentov za tuje jezike. Skratka prisotna je tista struktura prebivalstva, ki je značilna za podobne centralne predele vseh velikih mest, kar se na primer v Mariboru še ni tako močno izoblikovalo. Od visoko kvalificiranega prebivalstva najdemo tukaj predvsem tudi tisto, ki ekonomsko ni dovolj močno za prehod na boljše, sedanje zadovoljivo

TABELA - LJUBLJANA: Struktura gospodinjstev po prevladujočem poklicu po področjih

Struktura gospod. Področje		II delavsko NK, PK	III delavsko KV, VKV	IV pomožni uslužb.	V usl. s srednjo šolo	VI usl. z vis.in višjo š.	V obrt- niki	VI svobod. pokl.	VII upoko- jenci	SKUPAJ
I.	št.	7	74	18	73	79	13	4	34	302
	%	2,3	24,5	6,0	24,2	26,2	4,3	1,3	11,3	
II.	št.	3	28	9	58	74	8	1	59	240
	%	1,3	11,7	3,7	24,2	30,1	3,3	0,4	24,6	
III.	št.	15	45	15	55	83	5		76	294
	%	5,1	15,3	5,1	18,7	28,2	1,7		25,9	
IV.	št.	21	87	20	44	32	21	1	96	322
	%	6,5	27,0	6,2	13,7	9,9	6,5	0,3	29,8	
<hr/>										
SKUPAJ	št.	46	234	62	230	268	47	6	265	1158
	%	4,0	20,2	5,4	19,2	23,1	4,1	0,5	22,9	

Prejeto s. p.

stanje pa jih ne sili k radikalnim ukrepom. Po svojih možnostih si to prebivalstvo preureja bivališče, kar pa še vedno zaostaja za dejanskimi potrebami in razvojem področja in mesta v celoti. Druga generacija se bo zaradi tega po vsej verjetnosti v glavnem odselila.

Delež gospodinjestev kvalificiranih delavcev je z 15,3% v III. področju pod povprečjem za celoten profil mesta, močno pa se dvigne na 51,1% delež gospodinjestev nekvalificiranega aktivnega prebivalstva, v čemer se to področje približuje IV. področju na jugu. Slabše stanovanjske pogoje pa potrjuje izredno majhen delež 1.7% najbolj mobilnih gospodinjestev, to je obrtnikov. Določena struktura obrtnikov se je obdržala na jugu področja, vendar je njihova starostna in ekonomska struktura manj ugodna. Obrtniki se naseljujejo v bližini svojih delavnic, v kolikor ne prebivajo v isti stavbi, na kar kažejo rezultati raziskave izven tega profila, na Starem trgu v Ljubljani. Takšni obrtniki na drug način rešujejo svoje stanovanjske probleme in sicer pogosto v zidanju vikendov /večje število smo zasledili med lastniki vikendov na Rakitni/.

Povsem drugačna je poklicna struktura gospodinjestev v IV. področju. V ospredje stopa avtohtona struktura, ki je trdno povezana z vrednostjo prostora v preteklosti in njegovimi funkcijami. Največ, 29,8% živi tukaj gospodinjestev upokojencev, kar se v nekaterih delih področja še močno poveča v odvisnosti od zazidalne strukture, kot na primer ob Krakovski ulici, kjer doseže že skoraj 50%. To je posledica bivše močne vrtnarske funkcije četrti, ki prinaša temu ostarelemu prebivalstvu ob najeti delovni sili še danes gotov dohodek. Prav najemanje delovne sile je pripeljalo sem veliko nekvalificiranega prebivalstva, ki opravlja to delo za protiuslugo - stanovanje. Da je bilo vse to področje manjvredno za bivanje pove dejstvo, da se je izredno veliko prebivalstva naselilo tukaj zaradi najcenejšega nakupa ali zidave v vsej Ljubljani. Tega so se posluževali tako priseljenci kakor Ljubljjančani iz najslabših delov starega mesta. Takšen proces se je vršil do pred osmimi leti, ko se je cena zemljišču dvignila in se je sem pričela naseljevati drugačna struktura prebivalstva. Zaradi nizke kvalifikacijske strukture prebivalstva se tudi odseljevanje v

preteklosti ni razvilo, sedaj pa je za domače visokokvalificirano prebivalstvo to področje privlačno za bivanje. Tako je delež uslužbenskih gospodinjstev z visoko šolanim aktivnim prebivalstvom že 9,9% od 322 anketiranih gospodinjstev in s srednjo izobrazbo 13,7%. Podoba poklicne strukture gospodinjstev dopolnjuje podatek, da živi tukaj 6,5% nekvalificiranih, 27% kvalificiranih delavskih in 6,2% pomožnih uslužbenskih gospodinjstev. Izredno zazidalno in populacijsko heterogenost tega področja pokaže velika poklicna pestrost gospodinjstev glede na tipe hiš. Tako najdemo v vilah 6 uslužbenskih gospodinjstev, v dvostanovanjskih hišah 4, v zelo starih večstanovanjskih 7, v starih delavskih hišah 6 ter v ostalih, predvsem kmečkih 7.

Velik je v četrtem področju delež obrtnikov, ki so dvojnega izvora in dvojne strukture. V Krakovem je od skupno 21 obrtnikov največ starejših uslužnostnih storitev, ki so se tukaj ohranili zgolj zaradi številne skupine starejšega prebivalstva, ki jim takšna struktura konsuma in uslug ekonomsko, psihološko ter prostorno odgovarja. Na drugi strani pa se nove proizvodne obrti in določene uslužnostne obrti /avtomehaniki in prevozniki, elektromehaniki/ naseljujejo na jugo-zahodnem delu področja v bližini Opekarske ceste. Tukaj so prišli obrtniki v neposredni bližini mesta do odgovarjajočih površin za opravljanje obrti. Takšne obrtne delavnice hitro rastejo in ustvarjajo novo funkcijo četrti.

Kompleksen pregled vsega raziskanega profila Ljubljane pokaže nekatere zakonitosti zvez med tipi zazidave in poklicno strukturo gospodinjstev po poklicni strukturi aktivnega prebivalstva. Zaradi največjega števila anket v večstanovanjskih hišah je delež gospodinjstev vseh poklicnih struktur v njih največji, močno se zmanjša samo pri svobodnih poklicih in obrtnikih, oboje na račun vil. Gospodinjstva nekvalificiranih delavcev se močno vežejo na navadno eno ali dvostanovanjske hiše, v katerih prebiva 13%. Gospodinjstva kvalificiranih delavcev, pomožnih uslužbencev in srednjih uslužbencev kakor tudi visokih uslužbencev živijo v velikem številu v blokih, pri čemer prednjačita s 30% obe ekonomsko višji skupini. Skoraj vsi bloki v okviru profila se nahajajo v vilskih ali njim podobnih predelih, kar je glavni razlog takšnemu razmerju. Primerjava

z bloki nekje v Mostah, bi razmerje po vsej verjetnosti prav obrnila. Na drugi strani pa so ti bloki v glavnem stari komaj nekaj let, zaradi česar se je preseljevanje v najstarejših blokih šele pričelo, v mlajših pa tega še ni opaziti. Obe skupini uslužbencev izkazujeta že večji delež stanujočih v vilah /9 in 13%/, ki je pri obrtniških gospodinjstvih in svobodnih poklicih po deležu enak večstanovanjskim hišam. Upokojska gospodinjstva pa najdemo še v večjem številu v blokih ter starih delavskih hišah. Takšna struktura je posledica in vzrok majhnega priseljevanja iz drugih naselij.

Poklicna struktura gospodinjstev izkazuje določene poteze izbrana profila, ki morda ni zajel tipičnega delavskega področja kakršnega bi našli v Mostah. Zajel pa je vsekakor tipično mešano poklicno strukturo gospodinjstev v Ljubljani z velikim deležem uslužbencev kot nosilci centralnih funkcij. To nedvomno kaže 23,1% gospodinjstev z visoko kvalifikacijo aktivnega prebivalstva in 19,9% gospodinjstev s srednjo kvalifikacijo aktivnega prebivalstva.

S t a r o s t n a s t r u k t u r a g o s p o d i n j s t e v

Po starostni strukturi so gospodinjstva razdeljena na 6 skupin:

1. "Zelo mlada" gospodinjstva, ki imajo 75% in več prebivalstva starega med 20 in 35 let ter do 25% članov starih nad 35 let.
2. "Mlada" gospodinjstva, ki imajo 50 in več % članov v starosti med 20 in 35 let ter do 50% v starosti od 36 do 60 let.
3. "Normalna" gospodinjstva, ki imajo do 25% članov v starosti med 20 in 35 let, do 50% v starosti med 35 in 60 let ter 25% starih 61 let in več.
4. "Stara" gospodinjstva, ki imajo od 50 do 75% članov v starosti med 35 in 60 let ter do 50% v starosti 61 in več let.
5. "Zelo stara" gospodinjstva, ki imajo do 25% članov v starosti med 35 in 60 l. ter nad 75% v star. 61 let in več.

6. "Samski", kamor spadajo gospodinjstva z enim samim članom ter gospodinjstva enega odraslega člana in enega otroka.

Gospodinjstva prvih petih skupin sestojijo najmanj iz dveh članov. Zadnja skupina je postavljena posebej zato, ker se javlja na eni strani samsko starejše prebivalstvo, ki predstavlja najmanj mobilni element in ker se javlja večje število samskih mlajših žena s po enim otrokom, največkrat nekvalificirane delavke, ki se vežejo na določeno strukturo zazidave in so prav tako nemobilne.

Starostna struktura gospodinjstev je v določenem razmerju do njihove poklicne strukture in do tipa ter starosti zgradb. Kot vidimo iz priložene tabele je največji delež gospodinjstev /33,5%/ v celotnem profilu Ljubljane normalne starostne strukture. Regionalno nastopajo po področjih določene razlike, ki odsevajo prostorno in socialno mobilnost prebivalstva.

Največ "zelo mladih" gospodinjstev izkazujejo področja z najbolj živahno gradnjo hiš v zadnjih letih ter obenem najmočnejšo transformacijo prostora. V tem prednjači prvo področje na severu, kjer je mladih gospodinjstev 35,3%. Takšna starostna struktura predstavlja potencial za nadaljnjo mobilnost, saj se s spremembo ekonomskega stanja pojavi tudi potreba po spremembi stanovanjskega Standarda. Ker gre v tem primeru za mlade bloke, prebivalstvo še ne misli na preselitev in na vprašanje o predvidenih preselitvah je kar 90,7%, kar je daleč največji odstotek po področjih mladih gospodinjstev tega področja izjavilo, da se ne želi preseliti iz stanovanja. Glede na starostno strukturo gospodinjstev je to še vedno najmanjši delež. Drugo področje z visokim deležem "zelo mladih" gospodinjstev z 21,9% je IV. področje, kjer se je najnižji delež /60,9%/ gospodinjstev izrekel proti spremembi bivališča.

Razen v prvem področju za Bežigradom je delež "normalnih" gospodinjstev povsod daleč največji, povpreček za ves profil pa presega v II. in III. področju. Tudi mladih gospodinjstev je največ v I. področju /18,5%/ , medtem ko jih je v vseh ostalih skupinah najmanj.

TABELA - LJUBLJANA: Starostna struktura gospodinjstev po področjih

Struktura gospodinjstev Področje		zelo mlada	mlada	normal- na	stara	zelo stara	samski	SKUPAJ	
I.	št.	107	56	75	22	13	29	302	
	%	35,4	18,5	24,8	7,3	4,3	9,6		
II.	št.	35	33	94	32	21	25	240	
	%	14,6	13,8	39,2	13,3	8,7	10,4		
III.	št.	35	37	119	33	27	43	294	
	%	11,9	12,6	40,5	11,2	9,2	14,6		
IV.	št.	69	32	101	42	38	40	322	
	%	21,4	9,9	31,4	13,0	11,8	12,4		
SKUPAJ		št.	246	158	389	129	99	137	1158
		%	21,2	13,6	33,5	11,1	8,5	11,8	

Drugo področje kaže svojo zrelo strukturo prebivalstva z nadpovprečnim deležem "mladih", "normalnih" in "Starih gospodinjstev", medtem ko so ostale skupine pod povprečjem. Tukaj je starostna struktura srednja tudi zato, ker živijo v velikih vilah predvsem večja gospodinjstva s povprečno 4 člani. Ta povpreček je v vseh ostalih treh področjih manjši.

Center mesta izstopa po velikem deležu "normalnih" gospodinjstev in velikem deležu "samskih". Obe strukturi se vežeta na tip večstanovanjskih hiš, kjer so stanovanja dokaj velika ter živi v veliko primerih več družin v enem gospodinjstvu, na drugi strani pa je zaradi velikih stanovanj ob večjem deležu starejših gospodinjstev na razpolago več sob.

Četrto področje izkazuje bolj enakomeren delež po starostnih skupinah s poudarkom na starejših gospodinjstvih iz že omenjenih razlogov. Še posebno izstopa tukaj velik delež gospodinjstev z enim članom /25,6%/, dvema in tremi člani, katerih delež je večji kakor v ostalih področjih.

Regionalno karakteristiko starosti prebivalstva nam pregledno podajo diagrami starostne strukture po področjih in priložena tabela. V prvo področje se seli mlado prebivalstvo med 26 in 45 leti z majhnimi otroci, zaradi česar sta obe starostni skupini močno poudarjeni in nad povprečkom za celoten profil raziskave. Veliko mladega prebivalstva kaže tudi IV. področje, kjer je to skupaj z otroci le nekoliko starejše kakor za Bežigradom. Prav ta razlika kaže na večje povečanje števila otrok v prihodnosti za Bežigradom, kakor v kateremkoli drugem področju. Skupna značilnost drugega in tretjega področja je nadpovprečen delež mladega prebivalstva in deleža manj mobilnega prebivalstva v starosti nad 45 let.

Migracije prebivalstva in njihovi učinki v strukturi zazidave in populacije.

Migracije so posledica spremembe ekonomskega stanja gospodinjstev, disproporca med tem in med trenutnimi stanovanjskimi pogoji v mestu, medtem ko stopa na podeželju v ospredje sprememba poklicne strukture in socializacija zemljišča. Prebivalstvo se zato seli znotraj mesta samega, iz drugih naselij v mesto in iz mesta v druga naselja. Posledice migracij so spremembe kvalitete in izgleda naselij od koder se je to prebivalstvo priselilo ter v primeru s podeželja priseljenega prebivalstva sprememba v izrabi zemlje in kmetijstva na sploh. Na drugi strani pa to prebivalstvo oblikuje prostor doselitve in kvaliteto njegovih funkcij. Pred letom 1945 in še vrsto let po njem je večina migracij prebivalstva bila eksistenčnega značaja, kar pomeni da je bil v ospredju problem bivanja v kolikor toliko urejenih stanovanjskih razmerah povezan z zaposlitvijo. Večina prebivalstva se je selila enkrat, največ dvakrat v daljših časovnih razdobjih. Poleg tega pa je mlado prebivalstvo močno ostajalo doma, še posebno v eno ali dvodružinskih hišah. V zadnjih desetih letih pa je v ospredju sprememba kvalitete stanovanjskega prostora, kot posledica dviga ekonomskega položaja. Lahko rečemo, da imajo sedanje migracije poudarek na spremembi kvalitete, kar se močno izraža na zunaj. Takšne migracije mnogo bolj spreminjajo zunanjo podobo prostora kakor prejšnje, ki so bile pretežno samo prostorne. Spreminjanje oziroma transformacija prostora pa se ne kaže samo v strukturi zgradb, temveč v Ljubljani in Mariboru tudi v kvalitetni spremembi celotnega prostora, na primer komunikacije, konsum, komunalije in celo sekundarne dejavnosti, na primer lokacija industrije, da o obrti sploh ne govorimo. Takšne migracije imajo zato poleg pozitivnih tudi številne negativne posledice, ki se pokažejo izrazito že v fazi formiranja, so pa toliko večje pri nadaljnjem razvoju mestnih predelov. Pri tem imamo v mislih gradnjo obratov sekundarnih dejavnosti in proizvodnih terciarnih dejavnosti sredi ali na robu manj vrednih, vendar razvijajočih se

stanovanjskih predelov. Takšni obrati bodo ob nadaljnji stanovanjski gradnji in povečanem prometu imeli določene probleme v zvezi z modernizacijo in eventualnim širjenjem proizvodnje ter prav tako s prometom. Na drugi strani bodo industrijski in obrtni obrati ovirali stanovanjsko gradnjo, motili bodo materialno in psihološko stanovalce in predstavljali oviro moderni komunikacijski mreži. Zaradi tega se bo določena struktura prebivalstva v določenem obdobju odselila. Posledice tega se kažejo izrazito v okolici Kemične tovarne v Mostah, kjer prebiva 21% upokojskih gospodinjstev in 44,8% delavskih gospodinjstev, med uslužbenci pa prevladujejo izključno tisti z nižjo kvalifikacijo. Ali ne bodo razni obrati sekundarne in terciarne dejavnosti ob Titovi cesti za Bežigradom nesprejemljivo sosedstvo nekaterim strukturam prebivalstva, predvsem v blokih. Ali je urejanje mestnega prostora dejansko odvisno od trenutne upravne razdelitve na občine, saj stanovanjske zgradbe niso kratkotrajna investicija.

Da bi zajeli poleg zunanjih tudi notranje migracije, njihovo intenziteto in smeri glede na poklicno in starostno strukturo prebivalstva, smo vključili med vprašanja tudi takšna o dolžini bivanja v posameznih področjih, o vzrokih migracij ter o nadaljnjih tendencah preseljevanja prebivalstva posameznih ekonomskih struktur.

Vpliv migracij na razvoj strukture mesta.

Zunanje priseljence smo razdelili po dveh vidikih, po regionalni strukturi naselij glede na njihovo velikost in po poreklu priseljenih gospodinjstev iz posameznih širših regij Slovenije ter iz ostalih republik in inozemstva. Od anketiranih 1158 gospodinjstev se je priselilo od drugod 300 gospodinjstev, kar predstavlja 25,9%. Od tega se je priselilo 247 ali 82,3% iz drugih naselij Slovenije in 53 ali 17,6% iz drugih republik in inozemstva.

TABELA - LJUBLJANA: Migracije prebivalstva glede na regionalno strukturo naselij po področjih

Področje Regije	P r i s e l i t v e					O d s e l i t v e				
	I.	II.	III.	IV.	SKUPAJ	I.	II.	III.	IV.	SKUPAJ
1. Naselja lju- bljanskih občin	14 19,4	4 5,4	1 1,2	10 14,0	29 9,7	3 37,5		1 3,4		4 5,6
2. Nas.sos.občin z do 2000 prebiv.	3 4,2	2 2,7		6 8,4	11 3,7					
3. Nas.sos.občin z nad 2000 preb.	11 15,3	3 4,0	6 7,3	4 5,6	24 8,0			1 3,4		1 1,4
4. Naselja ostalih občin SRS z do 2000 prebiv.	12 16,7	11 14,9	16 19,5	25 34,6	64 21,3	1 12,5	5 20,8	1 3,4		7 9,9
5. Nas.ostalih obč. SRS z 2000-5000 prebivalci	8 11,1	4 5,4	5 6,1	4 5,6	21 7,0		1 4,2	2 6,9		3 4,2
6. Nas.ostalih obč. SRS z nad 5000 p.	16 22,2	38 51,4	30 36,6	14 19,3	98 32,7	4 50,0	11 45,8	8 27,6	2 20,0	25 35,2
7. Naselja osta- lih SR	7 9,7	10 13,5	19 23,2	4 5,6	40 13,3		4 16,7	6 20,7	4 40,0	14 19,7
8. Inozemstvo	1 1,4	2 2,7	5 6,0	5 7,0	13 4,3		3 12,5	10 34,5	4 40,0	17 24,0
SKUPAJ	72 24,0	74 24,7	82 27,3	72 24,0	300	8 11,4	24 33,8	29 40,8	10 14,0	71

Po regionalni strukturi naselij priseljenih glede na njihovo velikost smo naselja Slovenije razdelili na 6 skupin:

1. iz naselij ljubljanskih občin, 2. iz naselij občin, ki mejijo na ljubljanske občine, katere smo razdelili še nadalje na skupino naselij z do 2000 prebivalci in na skupino naselij z nad 2000 prebivalci, 3. naselja ostalih občin SRS pa smo razdelili po številu prebivalstva na skupine z do 2000 prebivalci, 4. na skupino z 2000 do 5000 prebivalci in 5. na skupino naselij z več kot 5000 prebivalci.

V ospredju celotnega profila je naseljevanje iz večjih središč SRS, od koder znaša delež 32,7%. Iz večjih središč se priseljuje sem predvsem visoko kvalificirano prebivalstvo, ki se prav v tem profilu tudi koncentrira. Če istočasno pogledamo regionalno diferenciacijo priseljenih vidimo, da je delež iz Dolenjske z 20,6% sicer najvišji, da pa je z 11,8% velik delež priseljenih iz Celjske regije, 6,9% iz občine Maribor in kar 20,6% iz Gorenjske, od koder se je priselilo veliko več visoko kvalificiranega prebivalstva kakor na primer z Dolenjske. Za manjši predel ob Opekarski cesti z nadpovprečno delavsko strukturo znaša delež priseljenih z Dolenjske nad 23%, za Stari trg v Ljubljani celo 40%. Nasprotno je majhno priseljevanje iz manjših naselij z 2000 do 5000 prebivalci, od koder se je priselilo samo 7% iz drugih naselij priseljenih gospodinjstev. Tudi naselja ljubljanskih občin so dala malo priseljencev /9,7%/, še manj pa manjša naselja sosednjih občin /3,7%. Med temi kraji in Ljubljano se odvija živahna dnevna migracija delovne sile. Cenejša gradnja v ožjem vplivnem področju mesta zavira hitrejšo rast mesta, spreminja to regijo v urbanizirano področje in vpliva na to, da določene strukture v mestu zaposlenega prebivalstva ne sodelujejo pri oblikovanju s stanovanji zazidanega dela mesta, čeprav sodelujejo pri razvoju in koncentraciji vseh vrst funkcij in javnih prostorov /promet/ z zaposlitvijo v mestu in s konsumom.

Pregled po področjih pokaže bistvene razlike v povezavi prebivalstva določenih struktur naselij in regij z mestom. V prvem področju znaša delež priseljenih iz naselij SRS z nad 5000 prebivalci samo 22%, kar je sicer še vedno največ, vendar daleč pod povpreč-

kom za ves profil. Za Bežigrad se priseljujejo iz naselij ljubljanskih občin /19,4%/ iz naselij SRS z do 2000 prebivalci /16,7%/ in iz večjih naselij sosednjih občin /15,3%/. Torej največ iz naselij z močno dnevno migracijo zaposlenih, ki se preselijo šele takrat, ko ekonomsko zmorejo preselitev v zelo ugodno stanovanjsko četrt. Veliko priseljenih je iz manjših agrarnih naselij, kjer za takšno strukturo prebivalstva ni zaposlitve niti ugodnih stanovanjskih pogojev s terciarjem. Takšno, sicer visoko ali srednje kvalificirano prebivalstvo prinese v mesto še določene agrarne elemente, ki se kažejo najmočneje v intenzivni obdelavi zemlje okoli individualnih hiš. Večina takšnih gospodinjstev žena nima zaposlenih. Podobne tendence kaže IV. področje, vendar z veliko večjim deležem /34,5%/ priseljenih iz malih naselij SRS. Tip zase sta drugo in tretje področje s to razliko, da je v središču mesta kar 23,2% vseh priseljenih iz drugih republik. Ker je temu prebivalstvu pomenila preselitev mnogokrat tudi poklicno preseljevanje in ker gre za priseljevanje nekvalificiranega prebivalstva, se to veže na starejše večstanovanjske hiše. Iz naselij ljubljanskih občin se je sem naselilo izredno malo gospodinjstev /5,4% in 1,2%/.

Iz tega in iz zgoraj navedenega moremo zaključiti, da je dnevna migracija delovne sile močan regulator preseljevanj. Prebivalstvo tako dolgo migrira na delo, dokler si ne zagotovi novo stanovanje, bodisi v obliki lastne hiše ali v bloku, kar pomeni v vsakem primeru preselitev na boljše. Starejši, v glavnem že formirani deli mesta so torej področje naseljevanja prebivalstva iz širšega vplivnega območja ter iz agrarnih predelov Slovenije in drugih republik. Med priseljenimi v Ljubljano izstopa delež nizko kvalificiranega prebivalstva in delež visoko kvalificiranega prebivalstva, medtem ko se srednje kvalificirano prebivalstvo zaposluje v manjših mestnih središčih. Takšne tendence priseljevanja se vežejo na določene regije, v prvem primeru na Dolenjsko /24,3% vseh priseljenih/, v drugem primeru pa predvsem na središča drugih regij Slovenije in okolico Ljubljane.

Notranje selitve prebivalstva.

V obravnavanem profilu Ljubljane živi skupno 1028 ali 88,3% alohtonih gospodinjstev, kar pomeni, da so bili rojeni v sedanjem bivališču gospodinjstev samo člani 11,7% gospodinjstev. Ker je izvor točnih podatkov za vse migrante v okviru enega gospodinjstva /poroke itd./ nemogoče dobiti, smo se pri migracijah naslonili na poreklo nosilca gospodinjanskega lista, v kolikor se seveda ni celotno gospodinjstvo priselilo.

Predeli na katere smo mesto razdelili glede na notranje migracije so prikazani v priloženi tabeli in tega na tem mestu ne bi ponačjali. Omeniti pa velja, da je od vseh 1028 gospodinjstev 337 ali 32,8% priseljenih od drugod. Diferenca 37 gospodinjstev priseljenih iz drugih naselij gre na račun nekaterih naselij v okviru mesta, ki pa niso bili zajeti v nobenega od 14 delov mesta in bi spadali pravzaprav pod razno.

V celotno raziskano področje Ljubljane se je priselilo največ gospodinjstev iz ožjega središča mesta med Ljubljanico, železnico na zahodu in Gregorčičevo ulico na jugu /14,1%/, torej iz predela velikih večstanovanjskih hiš, kjer je bila še pred nekaj več kot desetimi leti poklicna struktura zelo ugodna. V celoti je več priseljenih iz strogega središča mesta in iz obrobni delov mesta, kjer so stanovanjski pogoji najslabši in kar je pomenilo velikemu številu gospodinjstev samo prehodno bivališče v preselitvi iz drugih naselij SRS v Ljubljano. Nadaljnje diferenciacije se kažejo v preseljevanju prebivalstva v okviru mesta po posameznih področjih. V prvem področju živi kar 17,9% gospodinjstev, ki so se sem priselila iz drugih zgradb tega področja, v prvi vrsti iz starih eno in večstanovanjskih hiš ter vil. Iz istega razloga je tukaj tudi 10,9% priseljenih iz južnega dela Bežigrada do železnice. Jasno se pa odraža pomanjkanje priseljenih iz strogega središča mesta in perifernih področij. Ta četrt je v zunanjem izgledu mnogo bolj mestna kakor ostala obrobni deli mesta, saj iz mesta priseljeno prebivalstvo nikoli ni obdelovalo zemlje, kar se okoli takšnih vil pokaže, vsa površina je v travi. V glavnem podobne intenziteto notranjih priselitev glede na smeri kaže tudi

TABELA - LJUBLJANA: Odselitev iz sedanjega bivališča v druge dele Ljubljane

Predel mesta		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	SKUPAJ	
Področje																št.	%
I.	št.		1			1		8	5				1			16	12,0
	%		6,2			6,2		50,0	31,3				6,2				
II.	št.		10	4		1	1	15	5	1		1	1	2	1	42	31,6
	%		23,8	9,5		2,4	2,4	35,7	11,9	2,4		2,4	2,4	4,8	2,4		
III.	št.	1	14	2	2	1	1	8	1	2	2	1	2	7	1	45	33,8
	%	2,2	31,1	4,4	4,4	2,2	2,2	17,8	2,2	4,4	4,4	2,2	4,4	15,6	2,2		
IV.	št.	2	4	3	1	2		4	1	4			2	7		30	22,6
	%	6,7	13,3	10,0	3,3	6,7		13,3	3,3	13,3			6,7	23,3			
SKUPAJ		št.	3	29	9	3	5	2	35	12	7	2	2	6	16	2	133
		%	2,3	21,8	6,8	2,3	3,7	1,5	26,3	9,0	5,3	1,5	1,5	4,5	12,0	1,5	

=====
 Predeli mesta so isti kakor pri tabeli o priselitvah.

drugo področje, s to razliko, da je tukaj samo 8,3% gospodinjstev iz severnega dela Bežigrada in precej večji delež iz strogega središča mesta.

Središče mesta izkazuje največ priselitev v okviru področja samega /24,9%/ in iz najstarejšega dela mesta pod gradom s 7,5%. Po tem moremo zaključiti, da se sem selijo gospodinjstva iz še slabših stanovanjskih pogojev v stari Ljubljani, iz slabih stanovanj znotraj mesta in iz najslabših perifernih predelov. Če dodamo k temu še velik delež priseljenih iz drugih republik, oboje z nižjo kvalifikacijo, se nam že izluščijo nekatere tendence razvoja populacijske strukture tega področja - krepitev nižje kvalificiranega prebivalstva.

Na jug v tretje področje so se priselila gospodinjstva predvsem iz središča mesta v zadnjih petih letih, medtem ko je vsa ostala priselitev enakomerno razdeljena na celotno mestno področje kot rezultat predvojne in takojšnje povojne naselitve, ko se je na primer v Krakovo naselilo več kot 50% današnjega prebivalstva, v glavnem delavske poklicne strukture.

Mobilnost prebivalstva v luči dolžine bivanja v stanovanju in v Ljubljani.

Mobilnost gospodinjstev nam osvetlijo podatki o času bivanja v Ljubljani in v sedanjem stanovanju. Od skupno 1158 gospodinjstev se je priselilo v sedanje stanovanje direktno iz okolice 14,4%, pred priselitvijo pa so prebivali v Ljubljani 0-2 leti 2,8%, 3-4 leta 4,1%, 5-6 let 3%, 7-10 let 4,2% in nad 10 let 66,5% gospodinjstev. V primerjavi z drugimi večjimi jugoslovanskimi mesti je ta mobilnost dokaj majhna, posledica česar je tudi počasnejše naraščanje števila prebivalstva. Ker predstavlja raziskani profil približno tako intenziven razvoj, kakor je povpreček za vso Ljubljano vidimo, da število priselitev polagoma, vendar vztrajno upada v zadnjih lo letih.

Nekoliko drugačne tendence izkazujejo migracije, ki pomenijo menjavo stanovanja. Njihovo število je v zadnjih letih v glavnem rastlo v razmerju s splošnim dvigom standarda. Tako je nad lo let v istem stanovanju 52,8% anketiranih gospodinjestev, 7 do 10 let, kar pomeni 4 letno razdobje /1968-71/ samo 10,4% gospodinjestev. Migracije so se povečale v letih 1962-63, ko se je preselilo 8% od vseh gospodinjestev. Močan porast preselitev v letih 1965-66 sovpađa z zgraditvijo večjega števila blokov med Hubadovo in Šarhovo ulico, zaradi česar izkazuje prvo področje v tem obdobju kar 43,7% priseljenih gospodinjestev. Na splošno pa je opaziti po naglem vzponu preselitev pred tremi in štirimi leti dokajšen padec v zadnjih letih, na skupno 11,2%. Razmerje med preselitvami v okviru mesta in priselitvami iz drugih naselij znaša v zadnjih 10 letih 545:332. V zadnjih 10 letih se je selilo 47% gospodinjestev.

Najbolj mobilni element so vsekakor delavska gospodinjstva, saj njihove migracije, in reformno obdobje ni močneje prizadelo. Občutneje pa se je od 23% na 12% zmanjšal delež preselitev gospodinjestev z visoko kvalifikacijo in od 19 na okrog 11% delež gospodinjestev uslužbencev s srednjo kvalifikacijo, ki se vežejo v največji meri na vilski tip zazidave.

Odseljevanje gospodinjestev.

Mnogo težje je spremljati odselitev gospodinjestev, saj sedanji stanovalci velikokrat niti ne vedo kdo je bival pred njimi v stanovanju in kakšna je bila poklicna struktura teh gospodinjestev. Za poklicno strukturo odseljenih gospodinjestev je bilo zbranih 439 podatkov, ki pa potrjujejo že doslej znane strukturne razlike med posameznimi področji.

Najmočnejše je bilo odseljevanje iz središča mesta, to je III. področja /41,9%. Odseljena gospodinjstva v tem področju so bila kar 39,1% visoka uslužbenska in 14,7% srednja uslužbenska. Kljub takšni poklicni strukturi odseljenih pa se je po podatkih za kraj

TABELA - LJUBLJANA: Poklicna struktura odseljenih gospodinjestev po področjih

Področje	Kdo je prebival pred vami v tem stanov.	delavec	nižji usl.	višji usl.	obrtnik	upoko- jenec	drugo	SKUPAJ	
								št.	%
I.	št.	4	4	11	3	7	3	32	7,3
	%	12,5	12,5	34,4	9,4	21,8	9,4		
II.	št.	5	14	61	7	10	3	100	22,8
	%	5,0	14,0	61,0	7,0	10,0	3,0		
III.	št.	17	27	72	21	15	32	184	41,9
	%	9,3	14,7	39,1	11,4	8,1	17,4		
IV.	št.	26	14	13	25	16	29	123	28,0
	%	21,1	11,4	5,7	20,3	13,0	21,1		
SKUPAJ		št.	52	59	157	56	48	67	439
		%	11,8	13,4	35,7	12,8	11,1	15,2	

odselitve /na to vprašanje je odgovorilo 133 gospodinjstev/ večina tega prebivalstva samo preselila v okviru istega področja /33,3%, kar pomeni na eni strani, da so to bila gospodinjstva z manj ugodno starostno strukturo članov, na drugi strani pa močno navezanostjo na okolje. Tudi podatki za Stari trg povedo, da se je tam v hišah med Ljubljano in Starim trgom obdržalo 14% gospodinjstev z visoko kvalificiranim aktivnim prebivalstvom. Drugi močnejši predel odseljevanja s 17,8% je Bežigrad in tretji s 15,6% IV. področje, od koder so se odselili skoraj v celoti iz najslabših stanovanj ali zaradi prevelike stanovanjske stiske.

Nasprotno je bilo najmanj odseljevanja iz četrti z najhitrejšo rastjo števila prebivalstva, to je iz I. četrti s samo 32 odseljenimi gospodinjstvi ali 7,3% vseh znanih odselitev. Iz tega izredno ugodnega stanovanjskega predela je med odseljenimi kar 34,4% gospodinjstev z visoko izobrazbo in sicer kar polovica od teh v drugo področje. Vsi do sedaj opisani procesi kažejo koncentracijo prebivalstva z visoko izobrazbo na jugu Bežigrada.

Drugo področje je po naših podatkih zapustilo 22,8% vseh odseljenih gospodinjstev, od tega 61% z visoko izobrazbo, skoraj v celoti mlade družine. Od 42 odseljenih gospodinjstev se je 15 odselilo samo v druga poslopja v istem področju /večji delež v bloke/ in lo v središče mesta.

Iz IV. področja, kjer živi 33,5% delavskih gospodinjstev, 23,6% uslužbenskih /večji delež z visoko izobrazbo/, 6,5 gospodinjstev obrtnikov in 29,8% upokojenskih gospodinjstev, se je od skupno 123 znanih primerov odselilo 21,1% delavskih gospodinjstev, 5,7% višjih uslužbenskih, 20,3% obrtniških in 13% upokojenskih. Primerjava teh podatkov nam nakazuje proces transformacije te četrti iz homogene delavske v mešano.

Priseljeno prebivalstvo se v mestu hitro asimilira in razrahlja vezi s svojim domačim krajem, kar je v nasprotju s primeri iz malih mest. Od 400 gospodinjstev, ki vzdržujejo še stike z domačim krajem v vsem profilu Ljubljane, ima enkrat letno stik 11,8%, enkrat na mesec 4,1%, večkrat na mesec 16,2% gospodinjstev, medtem

TABELA: LJUBLJANA - Odseljena gospodinjstva po poklicni strukturi in vzroku odselitve

Kdo je bival pred Vami v tem stanovanju	zame- njava	V z r o k o d s e l i t v e						brez odg.	Sku- paj
		kupili stano- vanje	dobili kredit	zidal kupil hišo	odse- lil iz mesta	dru- go	nova hiša		
1. delavec	št. 14 % 26,9	5 9,6	2 3,8	7 13,5	9 17,3	8 15,4	7 13,5	52 4,5	
2. nižji uslužb.	št. 27 % 45,8	5 8,5	2 3,4	6 10,2	5 8,5	9 15,3	5	59 5,1	
3. višji uslužb.	št. 55 % 35,0	13 8,3	3 1,9	26 16,6	27 17,2	21 13,4	12	157 13,6	
4. obrtnik	št. 12 % 21,4	2 3,6		17 30,4	9 16,1	10 17,8	6	56 4,8	
5. upoko- jenec	št. 18 % 37,5		1 2,1	2 4,2	6 12,5	16 13,3	5 10,4	48 4,1	
6. drugo	št. 1 % 4,5		1 4,5			43 64,2	22 32,8	67 5,8	
7. nihče	št. %						421 100	421 36,4	
0. brez odgo- vora	št. 1 % 0,3	1 0,3			1 0,3	3 1,0	292 98,0	298 25,7	
Sku- paj	št. 128 % 11,1	26 2,2	9 0,8	58 5	57 4,9	110 9,5	421 36,4	1158 30,1	

ko pomaga doma pri delu 0,3% in 0,6% dobi od doma tudi kmetijske pridelke. To si lahko razložimo s pretežno uslužbensko strukturo tistih, ki imajo stike in pa večjo regionalno oddaljenost.

TENDENCE PROSTORNE MOBILNOSTI PREBIVALSTVA

Na koncu poglavja o stalnih migracijah in njihovih posledicah na oblikovanje prostora je potrebno zastaviti tudi vprašanje migracij v bodočnosti ter težnje prebivalstva po preselitvi. Od skupaj 1158 gospodinjstev se jih kar 949 ali 82% zaenkrat ne namerava preseliti, oziroma na to resneje ne računa, pa čeprav bi kar 447 gospodinjstev raje živelo v drugem delu mesta kakor sedaj. Ekonomsko nižja struktura gospodinjstev išče kar v 90 primerih izhod iz stanovanjske stiske v zamenjavi stanovanja, v prvi vrsti delavska in upokojska gospodinjstva. Samo 29 od 400 gospodinjstev si bo stanovanje kupilo, 27 si bo sezidalo hiše, 9 se jih bo odselilo iz mesta /sami upokojnenci/ in samo 4 bodo zaradi stanovanja zamenjali delovno mesto. Majhen delež slednjih kaže na to, da visoko kvalificirano prebivalstvo ni vezano na golo stanovanje, temveč na vrednost stanovanja in njegovega okolja. Na drugi strani pa izredno velik delež prebivalstva računa tudi v bodoče na družbena sredstva in v trenutnem položaju ni pripravljeno s svojimi sredstvi reševati stanovanjskega problema.

Od skupno 82% gospodinjstev, ki se ne nameravajo preseliti, je delež po področjih naslednji: v prvem področju 92,4%, v drugem 84,6%, v tretjem 79,9 % in v četrtem 72,4%. Ob vseh dosedanjih ugotovitvah je takšen delež planiranih odselitev iz središča mesta /III. področje/ majhen. Prvi razlog temu je določena struktura prebivalstva vseh starostnih skupin, ki so ob relativno ugodnem stanovanju močno navezani na okolje in na bližino uslug, drugi razlog pa je v strukturi prebivalstva, ki na preselitev resneje ne more računati iz ekonomskih razlogov /stara gospodinjstva, nekvalificirana delavska, med njimi številna priseljena iz drugih republik/. Da so tendence bivanja v središču mesta kljub vsem neugodnostim še močne,

TABELA : LJUBLJANA - Predvidene preselitve po načinu in poklicni strukturi gospodinjestev

Ali se namera- vate prese- liti?	Prevladujoči poklic gospodinjestva									
	delavsko NK, PK	delavsko KV, VKV	pomož. usluž.	usl. s sred. šolo	usl. z vi- soko, viš- jo šolo	obrtnik	svobodni poklic	upokoj.	brez od- govora	skupaj
1. ne	št. 28 % 60,9	170 72,6	48 77,4	201 87,4	231 86,2	40 85,1	5 83,3	226 85,3		949 82
2. kupiti stanovanje	št. 1 % 2,2	11 4,7	2 3,2	6 2,6	8 3			1 0,6		29 2,5
3. zidati hišo	št. 1 % 2,2	7 3		5 2,2	10 3,7	2 4,3		2 0,8		27 2,3
4. zamenjati stanovanje	št. 10 % 21,7	27 11,5	8 12,9	9 3,9	12 4,5	3 6,4		21 7,9		90 7,8
5. odseliti iz kraja	št. 1 % 2,2	3 1,3	1 1,6	2 0,9				2 0,8		9 0,8
6. zamenjati službo	št. 1 % 0,4			1 0,4	1 0,4			2 0,8		4 0,3
7. ostalo	št. 5 % 10,9	12 5,1	3 4,8	5 2,2	4 1,5	1 2,1	1 16,7	7 2,6		38 3,3
8. brez od- govora	št. 4 % 1,7			1 0,4	2 0,7	1 2,1		4 1,5		12 1,03
Skupaj	št. 46 % 4	234 20,2	62 5,4	230 19,2	268 23,1	47 4,1	6 0,5	265 22,9		1158

TABELA : LJUBLJANA - Želja po preselitvi po področjih in poklicni strukturi gospodinjestev

Kje bi najraje živeli?	PREVLADUJOČI POKLIC GOSPODINJSTVA									
	delavsko NK, PK	delavsko KV, VKV	pomož. usluž.	usl. s sred. šolo	usl. z viš. soko, viš. jo šolo	obrtnik	svobod. poklic	upokoj.	brez odgovora	skupaj
1. v predelu bivanja	št.	23	126	42	154	168	26	4	168	711
	%	50	53,8	67,7	67	62,7	55,3	66,6	63,4	61,4
2. v središču mesta	št.	6	16	3	16	32		1	25	99
	%	13,04	6,8	4,8	7	11,9		16,7	9,4	8,5
3. na Viču	št.	4	11	4	10	21	7	1	7	65
	%	8,7	4,7	6,5	4,3	7,8	14,9	16,7	2,6	5,6
4. v Šiški	št.	3	13	2	9	7	4		9	47
	%	6,5	5,6	3,2	3,9	2,6	8,5		3,4	4,1
5. za Bežigradom	št.	2	15	3	12	8			9	49
	%	4,3	6,4	4,8	5,2	3			3,4	4,2
6. v Mostah	št.				1					1
	%				0,4					0,1
7. v drugem kraju	št.	2	18	2	8	7	2		8	47
	%	4,3	7,7	3,2	3,5	2,6	4,3		3,01	4,1
0. brez odgovora	št.	6	35	6	20	25	8		39	139
	%	13,04	15	9,7	8,7	9,3	17,02		14,7	12
Skupaj	št.	46	234	62	230	268	47	6	265	1158
	%	4	20,2	5,4	19,2	23,1	4,1	0,5	22,9	

TABELA : LJUBLJANA - želja po preselitvi po področjih in starostni strukturi gospodinjstev

16. Kje bi najraje živel?	Starost članov gospodinjstva															
	močno mlada		mlada		normalna		stara		zelo stara		samska		brez odg.		skupaj	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
1. v predelu bivanja	140	56,9	105	66,5	233	59,9	83	64,3	61	61,9	89	65,0		711	61,4	
2. v središču mesta	14	5,7	13	8,2	41	10,5	7	4,5	10	10,1	14	10,2		99	8,5	
3. na Viču	20	8,1	8	5,6	26	6,7	6	4,7	4	4,0	1	0,7		65	5,6	
4. v Šiški	13	5,3	2	1,3	19	4,9	4	3,1	2	2,0	7	5,1		47	4,1	
5. za Bežigradom	12	4,9	12	7,6	13	3,3	6	4,7	2	2,0	4	2,9		49	4,2	
6. v Mostah					1	0,2								1	0,1	
7. v drugem kraju	21	8,5	3	1,3	12	3,0	5	11,6	2	2,0	4	2,9		47	4,1	
8. brez odgovora	26	10,6	15	9,5	44	11,3	18	14,0	18	18,2	18	13,1		139	12,0	
S k u p a j	246	21,2	158	13,6	389	33,5	129	11,1	99	8,5	137	11,8		1158		

kaže 99 odgovorov gospodinjstev, izven mestnega središča, da bi najraje živeli v središču mesta, od tega 32 z visoko izobrazbo in 25 upokojskih. Poleg predela bivanja, kjer želi ostati 711 od skupno 1158 anketiranih gospodinjstev, je to drugo največje število odgovorov.

O d n o s m e d s t a n o v a n j e m i n d e l o v n i m
m e s t o m k o t d e j a v n i k o m m i g r a c i j
p r e b i v a l s t v a .

Časovna razdalja med delovnim mestom in stanovanjem je vsekakor eden od dejavnikov pri zaposlitvi in pri naselitvi prebivalstva. Že nekaj let in še posebno v Ljubljani stopa vse bolj v ospredje struktura delovnega mesta. Številne avtobusne linije so delovno mesto človeku v mestu močno približale, počasnejša kolesa pa so zamenjali hitrejši osebni avtomobili. Pri tem pa stopa v Ljubljani v ospredje njen značaj, upravno gospodarskega središča republike, kjer so se v središču mesta koncentrirale številne ustanove in je gostota delovnih mest v strogem središču mnogo večja kakor v drugih slovenskih mestih.

Če poskušamo analizirati rajonizacijo delovnih mest, moramo seveda upoštevati poklicno strukturo aktivnega prebivalstva. Iz prvega področja je zaposlenih v strogem središču mesta 30,7% aktivnih prebivalcev, iz drugega področja celo 45,1%. Nasprotno pa je iz prvega področja zaposlenih v Mostah samo 3,1% vseh aktivnih prebivalcev in iz drugega področja 4%. Podrobnejši prikaz smeri in čas dnevni migracij delovne sile je prikazan v obeh priloženih tabelah. Iz obeh pa velja zaključiti še dva momenta: 1. število zaposlenih na raznih odgovornih delovnih mestih ~~in~~ v veliki oddaljenosti od stanovanja je zaradi večje izbire delovnih mest vedno manj /od skupno 16 takšnih, ki hodijo na delo več kakor 1 uro je lo z visoko izobrazbo/ in 2. delovno mesto ne usmerja naselitev mladega prebivalstva ali preselitev iz drugih naselij. V ospredju je vrednost stanovanja in okolja. Nekoliko pridobi na pomenu položaj delovnega mesta šele ob eventualni preselitvi, v prvi vrsti v

TABELA - LJUBLJANA: V industriji zaposleno aktivno prebivalstvo
po delovnem mestu

Predel mesta Področje		Center	Moste	Šiška	Bežigrad	Vič	Ostalo	Drugo naselje	SKUPAJ št. %	
I.	št.	5	9	6	2	2	1	5	30	30,6
	%	16,7	30,0	20,0	6,7	6,7	3,3	16,7		
II.	št.	4	1	3	1				9	9,2
	%	44,5	11,1	33,4	11,1					
III.	št.	12	3	7	1				23	23,5
	%	52,2	13,0	30,4	4,4					
IV.	št.	11	5	2	13	4		1	36	36,7
	%	30,6	13,8	5,6	36,1	11,1		2,8		
SKUPAJ		št.	32	18	18	17	6	1	6	98
		%	32,6	18,4	18,4	17,3	6,1	1,0	6,1	

TABELA : LJUBLJANA - Aktivno prebivalstvo glede na porabljeni čas za pot na delo po poklicni strukturi gospodinjestev

Porabljen čas za pot na delo	Prevladujoči poklic gospodinjestva									skupaj
	delavsko NK, PK	delavsko KV, VKV	pomož. usl.	uslužb. s sred. šolo	usl. z viš- jo šolo	obrtnik	svobodni poklic	upokoj.	brez od- govora	
1. do 15 min	št. 25	92	21	107	138	12	1	20		416
	% 54,3	39,3	33,9	46,5	82,1	25,5	16,6	7,5		35,9
2. 15 do 30 min	št. 15	96	33	93	89	9	2	20		357
	% 32,6	41,0	53,2	40,3	33,2	19,1	33,3	7,5		30,8
3. 30 do 45 min.	št. 1	21	3	15	15			4		59
	% 2,2	9,0	1,3	6,5	5,6			1,5		5,1
4. 45 do 60 min	št. 2	5	1		1	3				12
	% 4,3	2,1	1,6		0,4	6,3				1,0
5. 60 min in več	št. 1	1	1	4	10					16
	% 3	0,4	1,6	1,4	3,7					1,3
0. ne hodi na delo, brez	št. 3	19	3	11	15	23	3	221		298
	% 6,5	8,1	4,8	4,8	5,6	48,9	50,0	83,4		25,7
S k u p a j	št. 46	234	62	230	268	47	6	265		1158
	% 4	20,2	5,4	19,2	23,1	4,1	0,5	22,9		

zaposlitvi žensk.

REAGIRANJE PREBIVALSTVA V OKOLJU STANOVANJA.

Prebivalstvo živi v določenem okolju, do katerega kaže nek odnos, v čemer se izraža zadovoljstvo ali nezadovoljstvo s krajem bivanja, še posebno pa se kažejo disproporci med zgradbeno strukturo /stanovanjskim standardom/ in funkcijami na eni strani ter populacijsko strukturo na drugi strani. Zunanji znaki odnosa prebivalstva do bivališča se kažejo v novogradnjah, adaptacijah, obdelavi vrta in konsumu v področju bivanja, notranji pa v preseljevanju, spreminjanju števila članov gospodinjstva in starostne strukture gospodinjstev.

V anketo smo vključili dve takšni vprašanji: kako se jim tukaj dopade /na kar so odgovorili z zelo, srednje ali slabše/ ter vprašanje o konsumu, tako v trgovini kakor v obrti. Še prav posebno so rezultati zanimivi zato, ker nam istočasno kažejo reagiranja posameznih poklicnih in starostnih skupin gospodinjstev. Pri obojih se kažejo določene diference, ker pač zajema profil za bivanje različno vreden prostor.

V celoti se je od 1158 gospodinjstev izjasnilo 706, da jim zelo ugaja bivanje tam kjer so, kar pomeni, da so ti zadovoljni tako s stanovanjem kakor tudi s predelom mesta v katerem živijo. 328 gospodinjstev se je izreklo za srednje in samo 122 za slabše. Seveda je položaj po področjih popolnoma drugačen, povsod pa je nad 50% gospodinjstev zelo zadovoljnih s sedanjim bivališčem, zaradi česar v najbližji prihodnosti s temi ne moremo računati kot prostorno mobilnim elementom. Pri "zelo mladih" gospodinjstvih moremo to zadovoljstvo smatrati za začasno, enako tudi pri "mladih". S povečanjem števila članov gospodinjstva se bo vrednost sedanjega bivališča zanje bistveno spremenila. Tukaj se pokažejo ostre razlike med posameznimi področji Ljubljane. V prvem področju je zelo zadovoljnih kar 73,5%, v drugem področju 66,3%, v tretjem področju 53% in v četrtem področju 52,5%. Diference se še poglo-

bijo znotraj področij med posameznimi poklicnimi skupinami, ki so zaradi razlik v ekonomskem položaju različno zahtevne tako glede stanovanjskega standarda kot glede okolja, na drugi strani pa se prav tako pokaže med poklicnimi skupinami razlika v ekonomski možnosti reševanja stanovanjskega problema. Prvo dokazuje zelo velik delež /85,8%/ zelo zadovoljnih gospodinjestev nekvalificiranih delavcev v prvem in drugem področju ter manjši odstotek z visoko izobrazbo. Drugo pa potrjuje delež zelo zadovoljnih skupaj v vsem profilu. Kvalificiranih delavcev je zadovoljnih 53,4%, gospodinjestev srednjih uslužbencev 66,1% in visokih uslužbencev 70,5%.

Na podlagi tega moramo pričakovati največje preseljevanje in odselejevanje v III. področju in največje priseljevanje v I. in še posebno v četrto področje. V IV. področju je nezadovoljnih s stanovanjem samo 6,3% vseh uslužbenskih gospodinjestev z visoko kvalificiranim aktivnim prebivalstvom in kar 21,8% kvalificiranih delavskih in 33,3% nekvalificiranih delavskih. Del nezadovoljnih visokokvalificiranih uslužbenskih gospodinjestev se bo nedvomno odselil iz tega področja, medtem ko bo skoraj vsa delavska struktura iskala rešitev stanovanjskega problema znotraj področja. Ob zelo ugodni starostni strukturi nezadovoljnih delavskih gospodinjestev se bodo v okviru področja vršile živahne preselitve, zlasti v tiste predele, ki so ugodni za zazidavo ali prezidavo. V tej težnji se že javljajo posamezna žarišča hitre transformacije prostora, ki so pogojena s sledečimi dejavniki: stara struktura prebivalstva je odmrta, na razpolago je prostor za priselitev terciarja, prometna dostopnost z vozili. Središče takšne transformacije najdemo v Krakovem ob Gradaščici, ki se polagoma širi po Kladezni ulici proti Krakovski ulici.

Dobro organizirana mreža uslug je tudi eden zelo važnih dejavnikov oblikovanja mestnega prostora, še zlasti ob vedno bolj skopo odmerjenem času in povečanemu konsumu. Pri tem pa ostaja osnovno vprašanje kvaliteta, ki se dviga ob najboljši organizaciji in tehnologiji dela. Velik del Ljubljčanov še vedno zadovoljuje velik del svojih potreb v središču mesta prav zaradi premajhne razvitosti trgovine na obrobju. Vendar je postavitev P marketov vsaj v oskrbi s prehrano usmerila prebivalstvo na bližino bivališča. Tako

TABELA : LJUBLJANA - Zveze z domačim krajem, po pogostnosti in prevladujočem poklicu gospodinjestev

Kakšne zveze z domačim krajem še imate?	Prevladujoči poklic gospodinjestva									
		delavsko NK, PK	delavsko KV, VKV	pomož. usl.	usl. s sred. izobraz.	usl. z višjo šolo, višjo šolo	obrtnik	svobod. poklic	upokojen.	brez odgovora
1. nobenih, je Ljubljčan	št. 27 % 58,7	132 56,4	33 53,2	152 66,1	181 67,7	28 59,6	5 83,3	200 75,5		758 65,5
2. obisk 1 x letno	št. 10 % 21,7	41 17,5	10 16,1	28 12,2	19 7,1	5 10,6		24 9,1		137 11,8
3. obisk 1 x na mesec	št. 1 % 2,2	9 3,8	2 3,2	9 3,9	16 6	2 4,3	1 16,7	7 2,6		47 4,1
4. obisk večkrat	št. 6 % 13,04	41 17,5	14 22,6	38 16,5	47 17,5	12 25,5		30 11,3		188 16,2
5. pomagajo doma delati	št. 2 % 0,9							1 0,4		3 0,3
6. dobijo doma kmetij. pridel.	št. 1 % 2,2	5 2,1		1 0,4						7 0,6
7. ostalo	št. 1 % 2,2	4 1,7	3 4,8	2 0,9	5 1,9	5		3 1,1		18 1,6
Skupaj	št. 46 % 4	234 20,2	62 5,4	230 19,2	268 23,1	47 4,1	6 0,5	265 22,9		1158

kupuje na splošno prehrano v področju bivanja 79,6% gospodinjstev, meso pa 79,6%. Razlike se kažejo glede na različno mobilnost prebivalstva, ki je v tej smeri večja pri uslužbenskih gospodinjstvih. Tako znaša delež gospodinjstev, ki kupujejo meso v področju bivanja v prvem področju 65%, v drugem 79% in v četrtem 82,9%, medtem ko obsega tretje področje središče mesta.

Mobilnost prebivalstva je tukaj glavni dejavnik, s čemer se področje močno približa mestu. Bolj mobilna so pa mlada gospodinjstva in uslužbenska. Zato je največ nakupov prehrane kot artikla vsakodnevnne nabave v IV. področju osredotočenih na samo področje, medtem ko je ta delež v drugih področjih nekoliko nižji.

V konsumu se seveda kažejo že razlike v kupni moči posameznih gospodinjstev. Najbolj viden takšen izraz so nakupi srednjeročnih artiklov, kot kozmetike, čevljev in podobno izven Ljubljane, kar pomeni nakup v Italiji in celo Avstriji. 2% vseh gospodinjstev kupuje čevlje v inozemstvu iz prvega področja, iz drugega področja 1,7% in iz tretjega 3,1%, medtem ko je po področjih nakup kozmetike v inozemstvu sledeč: 1,7%, 0,8% in 2,0%. Čeprav so to redki primeri, kažejo vendar določene zakonitosti izredne ekonomske mobilnosti določene strukture prebivalstva, katerega že ne zadovoljuje več struktura terciarja v republiškem središču.

Reagiranje prebivalstva v prostoru se izraža po dveh vodilnih procesih. Prvo je dokaj majhna mobilnost prebivalstva, saj je celih 70,5% gospodinjstev z visoko kvalificiranim prebivalstvom in nadaljnjih 66,1% s srednjo izobrazbo zadovoljnih z bivališčem. Še posebno potrjuje to izredno velik delež zelo zadovoljnih v III. in IV. področju. Javlja se celo velik delež z željo po bivanju v središču mesta. Prebivalstvo se sicer v prvi fazi še dokaj hitro dokoplje do prvega bolj ali manj odgovarjajočega bivališča, kasnejše migracije pa so zaradi počasnega ekonomskega napredovanja redke in omejene na gospodinjstva "normalne" starosti, predvsem v blokih.

Drugi najmočnejši izraz reagiranja prebivalstva v prostoru pa je a/ koncentracija vsakodnevnih nakupov v neposredni bližini stano-

vanja kot posledico pomanjkanja časa in neorganiziranosti trgovine v središču mesta in b/ usmerjanje določenih socialnih skupin v dolgoročnih in srednjeročnih nakupih v specialna področja celo v centre preko meje in v botique. Koncentracija vsakodnevnih nakupov in želja po istem položaju uslužnostnih obratov dajeta osnovo za razvoj trgovine in terciarja v širšem mestnem prostoru.

Zaključni pregled nekaterih važnejših procesov v razvoju in transformaciji Ljubljane.

Raziskani profil Ljubljane je sicer samo ozek prerez skozi nekaj mestnih struktur, vendar se zaradi njenega položaja javljajo v teh strukturah strukture in procesi skoraj vseh mestnih predelov. Poudariti je potrebno določeno heterogenost strukture prebivalstva v vseh področjih profila, kar kaže na majhno mobilnost prebivalstva, tako v priseljevanju, kakor tudi v preseljevanju.

Gospodinjstva po številu članov po področjih:

Področje	Število članov gospodinjstva							Skupaj
	1	2	3	4	5	6	7	
I. št.	24	37	76	87	24	6	9	263
I. %	9,1	14,1	28,9	33,1	9,1	2,3	3,4	24,3
II. št.	17	47	59	52	36	12	3	226
II. %	7,5	20,8	26,1	23,0	15,9	3,3	1,3	20,9
III. št.	32	58	88	75	26	10	2	291
III. %	11,0	19,9	30,2	25,8	8,9	3,4	0,7	26,9
IV. št.	35	76	86	62	28	9	5	301
IV. %	11,6	25,2	28,6	20,6	9,3	3,0	1,7	27,8
Skupaj	108	218	309	276	114	37	19	1081
	10,0	20,2	28,6	25,6	10,5	3,4		

Posledica tega je počasna rast števila prebivalstva v mestu, kar odseva tudi majhno število članov na eno gospodinjstvo. Še prav posebno pade v oči majhen odstotek večjih gospodinjstev v III. in

IV. področju, kjer bi bilo spričo večjega deleža delavskega prebivalstva in večjega deleža priseljenih iz drugih republik vendarle pričakovati večjo gostoto prebivalstva po gospodinjtstvih. Enega od vzrokov moremo iskati poleg večjega števila podnajemnikov tudi v nizki najemnini v središču mesta in visoki najemnini v novo zazidanih predmestjih, kar starejše prebivalstvo ne sili k zamenjavi za manjša stanovanja. V III. področju je 24,4% najemnine v višini med 100 in 150 dinarjev od koder navzdol in navzgor enako močno pada oziroma raste. V prvem področju pa je 31,6% najvišjih najemnin med 200 in 300 in le nekoliko manj je takšnih v drugem področju.

Posledica majhne mobilnosti, tako gospodarske kakor prostorne in socialne je mešana struktura, tako gospodinjtstev po prevladujočem poklicu, kakor tipov hiš. V blokih najdemo skupaj prebivalstvo vseh struktur, prav tako najdemo na jugu Ljubljane v nekaterih predelih močno mešano strukturo/predvsem ob Opekarski cesti in Krakovem/ tako zazidave, kakor poklicne strukture prebivalstva.

Izredno majhno je število zaposlenih v industriji, skupaj samo 98 in od tega 30 iz prvega, 9 iz drugega in 23 iz tretjega področja. Značilna je močna koncentracija zaposlitve v središču mesta.

Živahna dnevna migracija delovne sile v Ljubljano iz okoliških naselij pojasnjuje skopo priselitev v raziskani profil iz neposredne okolice mesta, posledica tega pa je hitra urbanizacija obmestja. Zato so direktni stiki prebivalcev tega profila z naselji obmestja in ožjega vplivnega območja dokaj skopi in to prebivalstvo ne sodeluje pri transformaciji izvenmestnega prostora, kakor tudi ni močnejšega vpliva priseljenega prebivalstva na oblikovanje in transformacijo mestnega prostora.

REZULTATI SOCIALNO GEOGRAFSKE RAZISKAVE V MARIBORU

S p l o š n a k a r a k t e r i s t i k a r a z i s k a n e -
g a p r o f i l a .

Tudi v Mariboru smo raziskali ozek profil skozi mesto, ki pa ni tako raven kakor v Ljubljani, temveč zavije pod Slovenskimi gorami proti zahodu. Ker je bila težnja zajeti čim več različnih struktur, ki so v Mariboru prav tako prisotne, sicer nekoliko drugačne in bolj izrazite, smo se tudi tukaj odločili za profil od enega konca mesta preko mestnega središča do roba drugega konca mesta. S tem nismo vključili samo večjega števila zazidalnih struktur, temveč tudi naravno različna področja, ki stopajo tukaj močno v ospredje in so ohranile svojo vlogo tudi do danes. V nobenem slovenskem mestu se terasa ni ohranila kot tako močna meja različnih struktur prebivalstva kakor v Mariboru 20 m visoka Pobreška terasa. Nikjer reka ne predstavlja že na zunaj tako močne meje med dvema zazidalnima in populacijskima strukturama, kakor v primeru Maribora Drava. Ta dva momenta moramo imeti pred očmi uvodoma pri količkaj resnejšem poglobljanju v razvoj in strukturo mesta. Sicer pa lahko dodamo še misel, da tudi železniški nasip na levem bregu Drave loči dva popolnoma različna "sveta" in kakor se sliši naj bi kot četrta mejnica potekala skozi mesto tudi bodoča avto-cesta. Samo Drava poteka od teh meja preko področja naše raziskave, je pa ta diferenciacija prispevala svoje k oblikovanju našega prostora. Poleg tega pa smo manjši predel pod Pobreško teraso tudi predhodno raziskali in bomo rezultate te raziskave večkrat prezentirali.

Celotni profil poteka med Pokopališko ulico na jugu le kakšnih 300 metrov od Pohorja ter do Slovenskih goric na severu, ki so naravna ovira zazidavi. Celoten profil smo razdelili na pet bolj ali manj homogenih delov, ki se razširijo tam kjer so v profil vključeni manjši močno homogeni karakteristični predeli, kot na primer železničarska kolonija na desnem bregu Drave. Nasprotno temu se profil v starejšem delu mesta na levem bregu Drave močno zoži,

ker zaradi enake zazidalne in populacijske strukture ni bilo potrebe po širšem profilu. In njih trgovine odseljujejo, na njihovo mesto pa selijo obrti s manjšimi zahtevami po prostoru /trubarstva.

Prvo področje leži na levem bregu Drave pod Slovenskimi goricami med Strossmayerjevo ulico na vzhodu in sega do zadnjih hiš na zahodu. Ugodni naravni pogoji, pri tem mislim predvsem na klimatske, so odločali o tipu vilske zazidave, ki se je razširil sem takrat, ko je bilo zemljišče z istim položajem vzhodno od tod že pozidano. Naseljevanje določene strukture prebivalstva je ustvarilo na velikem kompleksu največjo strukturno razliko nasproti vsemu desnemu bregu Drave. Tukaj leži tudi eno najlepših rekreacijskih središč v državi, ki dopolnjuje podobo celotne četrti. Absoluten stanovanjski značaj četrti kaže tudi to, da v vsem delu skoraj ni bilo trgovine, niti obrti in da je tudi v zadnjih letih zaradi razmaha blokovne gradnje tukaj na novo samo P-market.

Med mestnim parkom na severu, Slovensko ulico kot severno mejo starega cityja na jugu ter Trubarjevo ulico na zahodu in Tyrševo na vzhodu leži drugo področje, ki ga predstavljajo v glavnem večstanovanjske hiše in upravne ter šolske zgradbe. Tukaj se naseljuje uprava in bo vsaj južni del tega področja v bodočnosti spremenil svojo podobo in funkcijo.

Tretje področje leži južno od drugega področja v ozkem pasu do Drave na jugu, tako da vključuje del cityja in njegove probleme ter del najstarejših mariborskih hiš, ki so po vrednosti stanovanjsko najslabše, zaradi tega deloma prazne na severni strani Glavnega trga, proti Dravi pa se že izvaja sanacija polovice predela med Dravo in Glavnim trgom. Ker zgradbe v današnjem stanju ne bodo mogle opravljati funkcije trgovskega centra, bo to zazidalno strukturo nujno morala zamenjati nova, ki bo nudila modernemu kupcu velik asortiman velikega števila artiklov na enem mestu, večji maneverski prostor, boljši dostop z avtomobilom in parkirni prostor. Vsega tega pri povečanju prometa ob tej strukturi ni mogoče, kar narekuje spremembo zazidave. Na tem mestu velja opozoriti, da po vsem svetu v mestih večje trgovine silijo iz ozkih ulic in se prično razvijati trgovska središča tam kjer je več prostora. Bežen pogled na Ljubljano nam pove, da Mestni in Stari trg.

že več kot 10 let nista tako živahen trgovski prostor kakor oni ob Titovi cesti in da se iz njih trgovine odseljujejo, na njihovo mesto pa selijo obrti z manjšimi zahtevami po prostoru /torbarstva, popravljalnice dežnikov ter trgovine z živili/, katerih v najbolj dragocenem trgovskem prostoru velikih evropskih mest ni. Takšna zazidalna struktura jedra Maribora, kar bo ta predel ostal še dolgo vrsto let kljub prestavljanju cityja ob Partizansko cesto, ne dovoljuje nastajanja tistih uslug, ki so nujni spremljevalec cityja in ki izpopolnjuje strukturo takšnega dela mesta ter mest v celoti /snack bari, slaščičarne, kavarne/.

Četrto področje na desnem bregu Drave je dokaj obsežno, saj sega v dolžini od Drave do Metelkove ulice na jugu. Kot takšno zajema seveda večje število različnih struktur, ki pa imajo skupni imenovalec, njihov izvor je delavski. Ta delavski značaj področja se je obdržal v celoti do danes in je kot tak tudi usmerjal razvoj strukture prebivalstva. Znotraj tega področja se javljajo tudi ekstremni primeri delavske strukture kot železničarska kolonija. Zaradi oddaljenosti od središča desnega brega Drave, se je tukaj razvilo lokalno središče ob Gorkega ulici, ki je ob današnjem razvoju mesta prej v nazadovanju kakor stagnaciji. Sicer pa je za vso to področje značilna stagnacija v zazidavi, čeprav je prostor za gradnjo še na razpolago.

Kot posebnost se javlja peto področje, ki ima svoj izvor v predvojnih hišah višje kvalificiranih delavcev na železnici ob Radvanjski cesti. Vse do leta 1968 je število hiš le počasi naraščalo, sedaj pa je v gradnji kompleks vrstnih hiš, s čemer se bo struktura tega področja bistveno spremenila. Poleg nekaterih novogradenj so v tem čistem stanovanjskem področju skoraj vse hiše adaptirane, začetek prvih adaptacij pa sega nazaj v leto 1956. Zaradi izgradnje praznih prostorov severneje od tod so se v to področje preselile vrtnarije, ki so tukaj prav značilen fiziognomski element ter ustvarjajo določeno mobilnost v tem zelo zatišnem prostoru mesta, po sredi katerega poteka glavna cestna zveza s spodnjo postajo pohorske žičnice.

STRUKTURA ZAZIDAVE

V Mariboru je raziskava zajela profil s 655 hišami, v katerih je bilo anketiranih 1088 gospodinjstev. Ker smo se tudi tukaj poslužili istega načina pri izbiri števila in strukture anketiranih gospodinjstev kakor v Ljubljani, je gostota anket seveda mnogo večja na levem bregu Drave, v področju velikih stanovanjskih hiš in blokov na zahodnem robu mesta. V prvem področju je bilo v 184 hišah anketiranih 287 gospodinjstev. Anketirana seveda tudi niso bila 100% gospodinjstva v področjih individualne zazidave, prvič zato ker so bili primeri, da nismo mogli dobiti odgovore in zato, ker v nekaterih hišah ni bilo nikoli nikogar doma. Vendar je v anketo vključenih preko 90% individualnih hiš v vsem profilu Maribora. V drugem področju je bilo v 47 hišah anketiranih 144 gospodinjstev, v tretjem področju najstarejše zazidave v 40 hišah 89 gospodinjstev, v četrtem področju v 227 hišah 413 gospodinjstev in v petem področju s 157 hišami 155 gospodinjstev.

Največ zgradb v vsem raziskanem profilu - 37,2% je bilo zgrajenih že do leta 1900 in so skoraj v celoti identične s tipom tri in večstanovanjskih hiš. Jedro stare zazidave je najožje središče mesta, ki spada v tretje področje, kjer je bilo zgrajenih pred letom 1900 od 40 kar 39 hiš. To nam pove nekaj tudi o celotnem razvoju Maribora, saj je to njegovo središče. Nobene transformacije tukaj ni bilo doslej, zaradi česar so posamezni ulični bloki že po zunanjem videzu močno zašli v kategorijo slama, ki sedaj seveda ni več zanimiv za sanacijo posameznih zgradb, razen takrat, ko bodo izvedena dela po zazidalnem načrtu, ki predvideva močno spremeniti to četrt in mu dati določeno funkcijo v okviru celotnega mesta in širše okolice. V to obdobje spada tudi zazidava skoraj vseh večstanovanjskih zgradb v drugem področju /61,7%/. Povsem drugačnega izvora kakor na levem bregu Drave je ta starejša zazidava v četrtem področju, ki so mu vtisnile pečat železniške delavnice "Boris Kidrič", ki vplivajo na zaposlitev prebivalstva, ter skupaj z direktnim vplivom obrata na prostor tudi na določen tip in intenziteto zazidave. Zato ni slučaj, da je bilo v IV. področju pred letom 1900 zgrajenih od 227 52,4% vseh zgradb in

TABELA - MARIBOR: Tip hiš po področjih

Tip Področje	Vila	Eno in dvo stan.hiša	Tri in več stanov. h.	blok	stara 1 ali 2 stan.hiša /delavska/	nestanov. hiša	SKUPAJ
I. št. %	71 38,6	16 8,7	28 15,2	44 23,9	3 1,7	22 11,9	184 28,1
II. št. %	1 2,1	1 2,1	31 65,9	11 23,4	1 2,1	2 4,2	47 7,2
III. št. %		3 7,5	32 80,0		4 10,0	1 2,5	40 6,0
IV. št. %	21 9,2	21 9,2	147 64,8	6 2,6	8 3,5	24 10,6	227 34,7
V. št. %	74 47,1	26 16,5	13 8,3		34 21,7	10 6,4	157 23,9
SKUPAJ št. %	167 25,6	67 10,2	251 38,3	61 9,3	50 7,6	59 9,0	655

Prejeti: s. 17,

TABELA - MARIBOR: Starost hiš po področjih

Starost Področje		Do 1900	1900-1914	1915-1945	1945-1955	1956-1960	1961-1965	1966-1968	SKUPAJ	
I.	št. %	5 2,7	17 9,2	55 29,9	12 6,5	27 14,7	42 22,8	26 14,1	184	28,1
II.	št. %	29 61,7	2 4,2	2 4,2	2 4,2	5 10,6	7 14,7		47	7,2
III.	št. %	39 97,8			1 2,5				40	6,0
IV.	št. %	119 52,4	18 7,9	60 26,4	4 1,8	9 3,9	13 5,7	4 1,8	227	34,7
V.	št. %	52 33,1	8 5,0	60 38,4	7 4,4	8 5,0	9 5,8	13 8,3	157	29,3
SKUPAJ		št. 244	45	177	26	49	71	43	655	
		% 37,2	6,8	27,0	4,0	7,5	10,8	6,6		

prevladujejo s 64,8% tri in večstanovanjske zgradbe. Prav sosedstvo železniških delavnic z vsemi spremljajočimi napravami kot železniško progo samo itd. deluje izredno negativno na to področje, saj je v takšni bližini središča mesta tukaj še veliko neposeljenega zemljišča in na njem gradnja v zadnjih letih ne napreduje. Moderen transport je omajal dejavnik bližine delovnega mesta, zato se graditelji hiš tega prostora izognejo. Po letu 1945 je bilo tukaj zgrajenih 13,3% vseh zgradb, kar je v primerjavi z drugimi predeli podobne zazidalne strukture izredno malo. Pa še te gradnje so močno odmaknjene proti jugu k meji petega področja, kjer je oddaljenost od železniških delavnic največja. V vsem tem področju najdemo samo 21 vil in 21 eno in dvostanovanjskih hiš ter 8 starih delovskih hiš v neposredni bližini delavnic. Predel ob železniških delavnicah je zato najbolj homogeno zazidalno področje Maribora, brez novogradenj.

Povsem drugačno starost in tip zgradb izkazujeta I. in V. področje, ki sta zaradi svojega obrobnega položaja seveda še v fazi bolj ali manj intenzivnega formiranja. Najstarejšo osnovo severnemu delu petega področja so dale delavske hiše, zgrajene tik pred letom 1900. Vsaka od teh hiš je imela obsežno obdelovalno zemljišče in je do neke mere živela od dvojnega dohodka, medtem ko čistega kmeta med njimi ni bilo. Zato je 33% starih, v glavnem vse stare delavske hiše, zavzelo veliko prostora predvsem med Bolfenško in Radvanjsko cesto. Ta gospodinjstva so kot lastniki obsežnih zemljišč dolgo časa onemogočala gradnjo, ki se je morala usmeriti drugam, predvsem ob samo Radvanjsko cesto. Še danes je med Radvanjsko in Bolfenško ulico veliko nezazidanega prostora. Drugi močnejši valj zazidave med letom 1915-45 /skupaj 38,6% hiš/ je šel ob Radvanjski cesti, kjer so železničarji s kreditom zidali enostanovanjske hiše enakega tipa, ki se kljub številnim adaptacijam po letu 1960, še danes v fiziognomiji močno odražajo. V zadnjih letih pa je v tem področju opaziti večje število novogradenj na severu področja in to predvsem vilskega tipa. Tako je bilo med leti 1961-65 zgrajenih 5,8% vseh zgradb in v treh kasnejših letih celo 8,3%. Ob dejstvu, da je področje blizu mestnega središča in z dobro cesto povezano z njim, je rast novih hiš izredno minimalna. Počasno rast tega področja kaže tudi nazadovanje števila trgovin.

Moderen trgovski paviljon bi vsekakor močno pritegnil zazidavo v to področje, ki se zaradi tega oskrbuje celo z artikli vsakodnevne potrošnje v središču mesta.

Želje večine graditeljev individualnih hiš so usmerjene v prvo področje na SZ delu mesta. Do leta 1900 je bilo to področje popolnoma prazno, kasneje pa se je pred drugo svetovno vojno razvila tukaj najbolj tipična predvojna vilška četrt Maribora. Tukaj so na obsežnih parcelah gradili izredno velike vile lastniki tovarn, zdravniki in drugi ekonomsko najmočnejši elementi. Zato so bile te vile po vojni v velikem številu nacionalizirane, kar je bil eden od razlogov močni spremembi strukture prebivalstva. Takoj po vojni je gradbena dejavnost tukaj sicer nekoliko zastala in beležimo med leti 1945-55 samo 12 novih hiš. Po letu 1955 pa so tukaj ponovno pričeli graditi v prvi vrsti vile na zahodnem robu področja, po letu 1960 pa bloke na obsežnih praznih prostorih med starimi vilami in na skrajnem SZ robu. Šele po letu 1965 beležimo zaradi pomanjkanja prostora za gradnjo v vseh ostalih ugodnih delih mesta in prav tako v tej četrti sami večje število novih vil zgrajenih na vrtovih velikih starih vil v središču te četrti. Na intenzivno gradnjo kaže podatek o gradnjah, med leti 1955-60 27, med leti 1961-65 42 in zadnja tri leta 26. Po letu 1960 so preselili od tod tudi obrate gradbenega podjetja Konstruktor in na obsežnem pridobljenem prostoru zgradili bloke.

Celotna zgradbena struktura v Mariboru je po posameznih predelih še dokaj homogena. Še najbolj heterogena je v prvem področju, kjer je gradnja bolj intenzivna, medtem ko je v 5. področju bolj homogena, ker gradijo tukaj določene strukture prebivalstva, kar kaže na trenutno vrednost obeh robnih^{pre} delov mesta. V petem področju je v ospredju adaptacija.

STRUKTURA GOSPODINJSTEV GLEDE NA PREVLAJUJOČO DEJAVNOST AKTIVNEGA PREBIVALSTVA.

Poklicna struktura gospodinjstev glede na strukturo zazidave.

Diferenciacija gospodinjstev po prevladujočem poklicu je enaka oni za Ljubljano. V vsem profilu je največ gospodinjstev delavskih 27,5%, ako pa dodamo k tem še gospodinjstva nekvalificiranih in pomožnih uslužbencev, se delež povzpne na 38,7%, kar nam sicer mesta v celoti ne karakterizira zaradi nesorazmerno velike vilske četrti in drugega področja. Kljub temu pa je delež gospodinjstev velik ob tem, da živi tukaj tudi 26,1% upokojskih gospodinjstev, delež katerih je v obravnavanem profilu nad povprečjem za ves Maribor. Iz prejšnjega poglavja smo dobili podobo mnogo manjše mobilnosti prebivalstva v Mariboru kot v Ljubljani. Nekateri drugi predeli mesta se razvijajo mnogo hitreje, vendar diferencirano po ekonomski strukturi gospodinjstev. Pri tem imamo v mislih predvsem nekatere dele Studencev, Tezna in Paker.

Poklicna struktura gospodinjstev po področjih je močno različna in se veže na razlike v starostni strukturi ter na močne razlike v avtohtoni zazidalni strukturi. Staro je v Mariboru skoraj v celoti ostalo in močno vpliva na oblikovanje novega ter na transformacijo. V prvem področju živi od 287 gospodinjstev poleg 41,1% gospodinjstev srednjih uslužbencev in 19,9% visokih uslužbencev še 4,2% nekvalificiranih delavskih in 16% kvalificiranih delavskih. Takšna poklicna struktura je posledica dveh procesov. V prvi fazi gradnje je bilo to področje čisto nedelavsko in se je poklicna struktura gospodinjstev ujemala z zgradbeno strukturo, to je vilskim tipom zazidave iz let pred in med obema vojnama. Nacionalizacija vil po vojni je prinesla mešanje struktur. Več družin se je izselilo, v ta in še v nekatera druga velika stanovanja pa so takoj po vojni naselili predvsem delavce, tako mariborčane, ki so ostali brez stanovanja, kakor tudi priseljence, v prvi vrsti iz Slovenskih goric.

Ker se je ta struktura v veliki meri obdržala še do danes, se kaže v starejšem delu te četrti med Strossmayerjevo in Kajuhovo ulico močno mešanje gospodinjestev uslužbencev in delavcev. Po letu 1955, ko se je tukaj razmahnila gradnja individualnih hiš, je šel proces v dve smeri. Iz starih vil se je odseljevalo mlado prebivalstvo predvsem v bloke, kajti pogoji vzdrževanja teh velikih zgradb so bili izredno neugodni. Ker so bili kot otroci najvišjega predvojnega socialnega sloja tudi sami visoko kvalificirani, so dokaj hitro prišli do stanovanj v blokkih. Kasneje so se ti ponovno preseljevali in to v veliki meri prav v to področje, kjer so gradili svoje hiše. Na drugi strani pa sta občina Center in Marles zgradila tukaj svoje bloke, kamor se je vselilo prebivalstvo mešane poklicne strukture, v občinske bloke sami uslužbenci, v ostale pa predvsem delavci. Zato se je tukaj obdržala mešana poklicna struktura s prevlado uslužbencev, kar se kaže tudi v fiziognomiji in izrabi zemlje okrog hiš. V vilah žive od anketiranih 51 gospodinjestev 4 delavska, 13 srednje uslužbenskih, 17 uslužbenskih z višjo izobrazbo, 4 obrtniške in kar 13 upokojenskih. Poudariti je potrebno, da se kažejo razlike med zahodnim delom in vzhodnim delom četrti prav zaradi geneze. Starejši vzhodni del ima veliko bolj mešano poklicno strukturo gospodinjestev kakor zahodni. Na drugi strani pa se v zadnjih letih gradijo najlepše vile ponovno na vzhodu med starimi vilami, kjer je zaradi redkejšje zazidave, mogočnih drevoredov in istočasno bližine mestnega središča za bivanje prijetneje. S tem, ko postaja življenje človeka v svoji okolici vse bolj izolirano, je v tako zasnovani zazidalni in mešani populacijski strukturi v tem področju za višje socialne skupine v ospredju fizični prostor. V vilski četrti zidajo gospodinjestva vseh poklicnih struktur podobne hiše in podobno reagirajo v svojem okolju, kar je na eni strani vprašanje ekonomskega položaja in ne poklicne strukture, na drugi strani pa se vedno bolj uveljavlja tudi dejavnik prestiža. Prav s slednjim je potrebno pri planiranju računati v vedno večji meri.

Drugo področje, ki je skoraj v celoti pozidano z večstanovanjskimi hišami ima zaradi svojega položaja in geneze prebivalstva povsem mešano poklicno strukturo. Delavskih gospodinjestev je skupno 34%, uslužbenskih s srednjo izobrazbo 26,4%, uslužbenskih z visoko izo-

TABELA - MARIBOR: Struktura gospodinjstev po prevladujočem poklicu po področjih

Struktura gospod. Področje		delavsko		pomož.	usl.s	usl.z vis.-	obrt-	svobod.	upoko-	brez	SKUPAJ
		NK	PK	usluž.	sred.š.	višjo iz.	nik	pdlic	jenci	odgov.	
		KV	VKV								
I.	št.	12	46	2	118	57	11	1	40		287
	%	4,2	16,0	0,7	41,1	19,9	3,8	0,3	13,9		
II.	št.	11	38	1	38	19	1		36		144
	%	7,6	26,4	0,7	26,4	13,2	0,7		25,0		
III.	št.	13	35	3	5	5	1	1	26		89
	%	14,6	39,3	3,4	5,6	5,6	1,1	1,1	29,2		
IV.	št.	45	116	26	59	26	7		133	1	413
	%	10,9	28,1	6,3	14,3	6,3	1,7		32,2	0,2	
V.	št.	4	64	5	23		3	7	49		155
	%	2,6	41,3	3,2	14,8		1,9	4,5	31,6		
<hr/>											
SKUPAJ	št.	85	299	37	243	107	13	9	284	1	1088
	%	7,8	27,5	3,4	22,3	9,8	2,1	0,8	26,1	0,1	
<hr/>											

Prejeto s. 19

brazbo 13,2% ter 25% upokojskih. Takšna poklicna struktura prebivalstva kaže na veliko mobilnost v celoti, v glavnem pa moremo razlikovati dva procesa. Veliko število visoko kvalificiranega prebivalstva kot ostanek predvojne homogene uslužbenske strukture prebivalstva, katerega zadržuje tukaj dokaj ugodna struktura stanovanj in okolja ter lastna nemobilnost, na drugi strani pa nenehno preseljevanje manj kvalificiranega prebivalstva delavske poklicne strukture. V ospredje stopa velik delež gospodinjestev upokojen-
cev kot posledica odseljevanja mladih.

Povsem drugačna je struktura gospodinjestev po prevladujočem poklicu v tretjem področju Maribora, to je med Dravo in Slovensko ulico na severu. 14,6% nekvalificiranih delavskih gospodinjestev živi tukaj in 39,3% kvalificiranih delavskih, kar da skupno z gospodinjestvi pomožnih uslužbencev 57,3%. Poleg teh je tukaj 29,2% upokojskih gospodinjestev, kar se vse veže na najstarejšo zazidalno strukturo mesta. Homogeno upokojsko strukturo najdemo v tistem delu področja severno od Glavnega trga, kjer so stanovanja daleč najslabša in se zaradi tega javljajo tudi opuščena stanovanja. Ker je ta del področja odmaknjen od najbolj živahne trgovske ulice, kjer se stanovanja vendarle skupaj s poslovnimi prostori obnavljajo, je popravljanje stanovanj prepuščeno ostarelemu prebivalstvu same-
mu.

Izredno neugodni stanovanjski pogoji so v tistem delu področja ob Dravi, ki v letu 1968 ni bil porušen in se bo kot tak v celoti ohranil. Tam se je ohranila v celoti delavska struktura gospodinjestev, ki sama močno transformirajo področje. Izredno gosta naselitev in odsotnost vsakega urejenega naseljevanja in preseljevanja ima za posledice izredno veliko adaptacij in veliko gostoto prebivalstva glede na prostornino in nadstropnost zgradb. Adaptacije pa so tukaj posledica nemobilnosti tega prebivalstva, ki se v takšnem prostoru zadržuje dokaj dolgo in v nemajhnem številu tukaj tudi ostari.

Posebno zanimivo podobo kaže četrto področje, katerega bi lahko v podrobnem razdelili še nadalje na tri dele, na severni del večsta-

novanjskih hiš in blokov, na osrednji del železničarske kolonije in na južni del individualnih, večstanovanjskih in vrstnih hiš, skratka mešane strukture zazidave, ki pa vsa datira v glavnem izpred leta 1945.

Železniške delavnice so oblikovale področje in vplivajo na njegovo strukturo še sedaj. To je tipično delavski značaj področja ohranilo, še več, v primerjavi z drugimi deli mesta se je delavska struktura prebivalstva in fiziognomije še utrdila. Trdimo lahko, da je to eden redkih primerov ohranitve homogene delavske strukture takorekoč v središču mesta ob dejstvu, da Maribor že dolgo ni več samo industrijsko mesto.

V celoti živi v četrtem področju 10,9% gospodinjstev nekvalificiranih delavcev in 28,1% kvalificiranih delavcev ter kar 32,2% upokojenskih. Posledica železniških delavnic so predvsem številna gospodinjstva upokojencev. Skoraj vsi delavci v tovarni železniških vozil so upokojeni, njihovi otroci pa so se odselili. V kolikor se je stanovanje izpraznilo, so se zaradi izredno slabe strukture zgradb ponovno naselili samo delavci, vendar ti niso zaposleni več na železnici, temveč v največji meri /55,3%/ v Melju, 31,9% na Tezmem, v tovarni železniških vozil pa samo 2,1%. Pred leti so železniške delavnice zgradile bloke v neposredni bližini našega področja, kamor se je naselilo zelo veliko gospodinjstev iz tega področja. Tako se tukaj prebivalstvo menja, menja se starostna struktura prebivalstva, ne menja pa se kvalifikacijska struktura v prvi vrsti zaradi zgradbene strukture. Politika razdelitve mesta na tri občine je prav v tem centralnem delu občine Tabor zapustila najbolj negativne posledice. Občina ni imela denarja za novogradnje, še manj pa za sanacijo. Mnogo bolj pestra je poklicna struktura na severnem delu četrtega področja kot rezultat izgradnje blokov. Pogled na karto nam pokaže absolutno prevlado delavskih gospodinjstev v starih večstanovanjskih hišah, medtem ko prevladuje v blokkih uslužbenska struktura.

Ponovno mešano strukturo gospodinjstev po prevladujočem poklicu najdemo v istem področju južno od železničarske kolonije, kjer prevladujejo eno in večdružinske hiše. Pretežno v industriji za-

posleno prebivalstvo nima ekonomske moči, da bi močneje transformiralo celotni prostor k čemur prav neurejene ceste in podobno mnogo prispevajo. V vseh večstanovanjskih hišah, ki tukaj prevladujejo, živi večino prebivalstva takšne starosti, ki izključujejo močnejšo prostorno mobilnost. Največjo transformacijo in gradnjo novih hiš opazimo tukaj samo ob urejeni asfaltirani cesti, Radvanjski cesti, kjer v zadnjih letih hitro zapolnjujejo prazne vmesne prostore.

Tudi v petem področju izstopata dve strukturi gospodinjestev po poklicni dejavnosti, kvalificirana delavska z 41,3% in upokojska z 31,6%. Oboje ima svoj izvor v nastanku, ko so tukaj gradili delavci zaposleni v industriji, povrh vsega za tiste čase zelo daleč od mesta. Kasnejša počasna rast hiš v tém področju tudi v poklicni strukturi ni prinesla bistvenih sprememb, prebivalstvo pa je predvsem ostarelo. Čim ostane mlado prebivalstvo doma, se to pokaže na zunaj v adaptaciji. Zadnja leta je tukaj gradnja močnejša, predvsem pa gradijo priseljeni iz drugih predelov mesta. Pri novogradnjah prevladujejo srednja uslužbenska gospodinjestva, medtem ko tistih z visoko izobrazbo skoraj ni. Vsi se bolj usmerjajo na levi breg Drave, pa čeprav v predele z mnogo slabšimi naravnimi pogoji za zazidavo, kar seveda zidavo samo močno podraži. Ker v ravnini prostora ^{manj} grade tovrstne gradnje na pobočju Slovenskih goric nad železnico Maribor - Šentilj.

Ako pogledamo strukturo gospodinjestev za vsa posamezna Poklicna struktura gospodinjestev Maribora je v okviru posameznih predelov dokaj homogena, prav posebno pa se določene strukture vežejo na posamezne že formirane predele. Pri tem se opazi, da so za zazidavo veliko bolj privlačni še povsem prazni prostori. Jasno pa se loči poklicna struktura gospodinjestev na obeh bregovih Drave, ki oba dela Maribora prej loči kakor pa združuje.

Čemu takšna razlika v poklicni strukturi gospodinjestev med posameznimi deli mesta, ko živi pod Kalvarijo kar 61% uslužbenskih gospodinjestev, v Novi vasi /V. področje/ pa samo 14,8%. Potreba izdaje lokacijskih in gradbenih dovoljenj za nekatere predele na levem bregu Drave je takšna, da v to strukturo težko prodre vsakdo in šele na drugem mestu je cëna zemljišča. Gradnja blokov v vilski

četrtri je bila v rokah občine Center, ki je tukaj zopet naselila svoje uslužbence, v glavnem stanujoče na levem bregu Drave. Tako razdelitev na občine ni vplivala samo na gradbene možnosti občin, temveč tudi na prostorno diferenciacijo gradenj brez enotnega koncepta zazidave vsega mesta. To se je jasno pokazalo v preteklih letih, ko do projektiranih gradenj javnih zgradb na desnem bregu Drave nikoli ni prišlo.

Starostna struktura gospodinjstev

Starost prebivalstva je eden glavnih dejavnikov njegove mobilnosti, tako prostorne, kakor tudi gospodarske in socialne. Potrebno je poudariti, da imajo mariborske višje šole velik delež pri mobilnosti, saj so omogočile večjemu številu mlajšega prebivalstva dokaj različne strukture, da se je dodatno šolalo in s tem dobilo pogoje za vse tri vrste mobilnosti. Mariborske višje šole so tudi sprožile proces, ki se je vršil na relaciji Ljubljana - ostali prostor Slovenije vrsto let. Šole so pritegnile mlado prebivalstvo iz vse SV Slovenije, del teh študentov pa se je kasneje sem priselil, s čemer se je starostna struktura posameznih delov mesta nedvomno izboljšala.

Ako pogledamo starostno strukturo gospodinjstev za ves mariborski profil po istih skupinah kakor za Ljubljano, se nam pokaže daleč največji delež gospodinjstev "normalne" starosti - 34,3%, ki vključujejo tri generacije. V večstanovanjskih hišah drugega, tretjega in četrtega področja so ta gospodinjstva potencialni nosilci prostorne mobilnosti, medtem ko so v I. in V. področju v največji meri tisti element, ki svojo mobilnost kaže v izboljšanju sedanjega bivališča z adaptacijami. Če vemo, da sta obe področji za naselitev zelo ugodni, je 31,4% priseljenih gospodinjstev v mesto v I. področju in 38,1% v 5. področju malo.

Na drugem mestu so "zelo mlada" gospodinjstva s 16,8%, njihova razporeditev kakor tudi razporeditev "mladih" gospodinjstev v okviru profila pa je komaj odvisna od zgradbene strukture in v veliko večji

TABELA - MARIBOR: Starostna struktura gospodinjstev po področjih

Struktura gosp. Področje		zelo mlada	mlada	normal- na	stara	zelo stara	samski	SKUPAJ	
I.	št. %	60 20,9	32 11,1	120 41,8	27 9,4	20 7,0	28 9,8	287	
II.	št. %	28 19,4	19 13,2	54 37,5	7 4,9	17 11,8	19 13,2	144	
III.	št. %	15 16,9	10 11,2	24 27,0	10 11,2	12 13,5	18 20,2	89	
IV.	št. %	58 14,0	66 16,0	114 27,6	36 8,7	50 12,1	89 21,5	413	
V.	št. %	22 14,2	24 15,5	61 39,4	9 5,8	17 11,0	22 14,2	155	
SKUPAJ		št. %	183 16,8	151 13,9	373 34,3	89 8,2	116 10,7	176 16,2	1088

=====

meri od poklicne, kot posledica prevladujoče delavske strukture aktivnega prebivalstva Maribora in podobne strukture priseljenega prebivalstva iz drugih naselij. Delež "starih" z 8,2% in "zelo starih" z 10,7% gospodinjestev je tudi še dokaj visok, medtem ko je posebnost velik delež samskih²/ali brez otrok - 16,2%. Veliko samskih je v III. in IV. področju, ki imata po zgradbeni strukturi najslabše stanovanjske pogoje. Samski so v prvi vrsti upokojenci in ženske, predvsem nekvalificirane delavke z po enim otrokom.

Starostna struktura gospodinjestev po področjih kaže močne razlike. V prvem področju je "zelo mladih" gospodinjestev 20,9% in "mladih" 11,1% kar pomeni, da je priseljevanje močno v bloke in gradnja individualnih hiš ter manjše odseljevanje. Največji je delež med področji gospodinjestev normalne starosti - 41,8%. Starostna piramida prebivalstva nam kaže tukaj najbolj ugodno podobo, vendar že z večjim deležem prebivalstva v starosti od 15 do 25 let in med 40 in 45 let. Podrobni podatki so tile: v starosti 0-15 letje 23,8% prebivalstva od skupno 908, v starosti od 16 do 25 let 16,7%, v starosti od 26 do 45 35%, od 46 do 60 let 15,5% in starejših 8,9%. Prevlada zrelega prebivalstva kljub močnemu priseljevanju z otroci starimi okrog 20 let kaže na počasno socialno mobilnost mladega prebivalstva, ki potrebuje izredno dolgo, da si utrdi ekonomske pogoje za preselitev. V razvitejših deželah se ta mobilnost k vsaj približno optimalnemu stanovanjskemu prostoru opravi že do 35 leta, pri nas pa je za kakšnih deset let bolj pozna.

V drugem področju se javlja večji delež "starih" in "zelo starih" gospodinjestev, skupaj 25%. Visok je z 19,4% delež "zelo mladih" gospodinjestev, kar potrjuje zgornje navedbe za mlado prebivalstvo. Razen tega je to prebivalstvo v preselitvah usmerjeno skoraj izključno na levi breg Drave, kjer je gradnja dražja in zanjo tudi manj prostora, kar ponovno zadrži prebivalstvo za nekaj let v starejših stanovanjih. Starostna piramida nam kaže tukaj nekatere enake zakonitosti kot v prvem področju s karakterističnim močno potenciranim primanjkljajem prebivalstva v starosti med 0 in 10 letom ter 20 in 30 letom.

Staro mesto jedro

Središče Tabora z najslabšo zazidalno strukturo kaže dva procesa. Prvič pomanjkanje otrok v starosti 5 do 15 let in prebivalstva med 30 in 40 leti ter veliko otrok do 5 leta starosti, veliko v starosti med 15 in 30 leti in veliko starejših nad 40 let, kar je tipično za delavske četrti kot posledica preseljevanja mladega prebivalstva. Del prebivalstva se nenehno priseljuje in odseljuje, del prebivalstva pa zaradi posebnih razlogov ostane tukaj in tukaj tudi ostari ter čaka tako dolgo na rešitev od družbe, da se na koncu zadovolji s svojim bivališčem, katerega si močno preuredi /adaptira/ in plačuje zanj izredno nizko ceno. V ospredje stopa psihološki moment, zaradi česar postane to področje za priseljeno nekvalificirano prebivalstvo prehodno bivališče. Tretje področje izkazuje 19,3% prebivalstva mlajšega od 15 let, 17,8% med 16 in 25 leti, 22,3% med 26 in 45 leti, 22,3% med 46 in 60 leti ter 18,2% starejšega prebivalstva.

Četrto področje izkazuje tudi v starostni strukturi svoj delavski značaj, večji delež ljudi med 15 in 25 letom ter med 40 in 60 leti. Od 1241 aktivnih prebivalcev tega področja, ki so bili zajeti v anketi, jih je v starosti do 15 let 17,5%, od 16 do 25 19,4%, od 26 do 45 let 24,8%, od 46 do 60 let 22,3% in starejših 16,0%. Veliko socialno nemobilnih gospodinjestev "normalne" ali starejše starostne strukture je tukaj moralo ostati, njihovi otroci pa še niso dosegli starosti in ekonomskega položaja, ko bi se lahko preselili. V takšnem primeru predstavljajo večstanovanjske hiše bodoče središče največjega odseljevanja, v področju individualnih hiš pa se že javljajo adaptacije in novogradnje. Dobro nam kaže značaj starosti prebivalstva tega področja starostna piramida, veliko prebivalstva vseh starosti s tem, da je piramida široka do 65 leta.

Enako kakor po poklicni strukturi gospodinjestev preseneča peto področje tudi po starosti prebivalstva. Prebivalstva vseh starosti je namreč skoraj enako številno, z nekoliko večjim deležem med 20 in 25 letom. Od skupno 504 prebivalcev je v starosti do 15 let 18,6%, od 16 do 25 let 19,4%, od 26 do 45 let 24%, od 46 do 60 let 21,4% in starejših 16,5%. To potrjuje delno odseljevanje mladega prebivalstva, v večjem številu v druga naselja, predvsem visoko kvalificiranega v Ljubljano in majhno priseljevanje mladega prebi-

valstva. Rezultat takšne strukture in mobilnosti prebivalstva se kaže v pomanjkanju trgovin z živili. Najbolj oddaljene hiše imajo več kot 20 minut do trgovine ter še nekoliko dalje do mesarja in pekarnice. Karta starostne strukture gospodinjstev kaže koncentracijo starejšega prebivalstva v najstarejši zazidavi vstran od glavne prometne poti, Radvanjske ceste.

Celotni profil Maribora kaže po starostni strukturi prebivalstva dejansko njegovo strukturo v celoti. Ako bi vzeli bilo kateri profil skozi mesto in vključili pri tem vse strukture, bi bila celota ista. Še bolj bi se pokazale razlike med nekaterimi predeli, drugod bi se pa kazalo močnejše mešanje. Značilno za Maribor je nedotaknjenost nekaterih starih struktur, za kar moramo iskati na eni strani vzrok v majhni mobilnosti prebivalstva in na drugi strani v razpoložljivem prostoru za gradnjo blokov ali premajhni gradnji. Koncentracija starejšega prebivalstva ima tudi svoj regionalni izvor. Večina starejšega priseljenega prebivalstva na Studencih je iz Koroške smeri, in Slovenskih goric, dočim se priseljenci iz Zg. Dravskega polja priseljujejo v bližino mesta, premožnejši pa v boljše mestne predele. V samem središču mesta, to je v tretjem področju pa se seli mlado prebivalstvo iz Slovenskih goric. Razlike med obema bregovoma Drave še rastejo tako v zazidalni kakor v starostni strukturi. Moderen kulturni center z raznimi oblikami zabave v središču četrtega področja in dejanska prestavitve koroške proge pod Pohorje bi po vsej verjetnosti prinesla kvalitativne spremembe v strukturo prebivalstva in zazidave, odprto pa bi seveda še ostalo vprašanje industrije, ki je tako rekoč v središču mesta, dveh obratov MTT na Taboru ter tovarne železniških vozil.

Migracije prebivalstva in njihovi učinki v strukturi zazidave in populacije.

Migracije so posledica ekonomskih sprememb strukture prebivalstva samega, prostora v katerem živi, celotnega mesta ali širše regije.

Migracije prebivalstva pomenijo nenehno prilagajanje ekonomskega stanja prebivalstva njegovemu okolju in stanovanjskemu standardu, kar pomeni največkrat tudi premik v socialni strukturi. Imobilnost prebivalstva pomeni stagnacijo ali celo nazadovanje v razvoju, kar velja tudi za dnevno migracijo delovne sile. Zunanji izraz migracij so spremembe v kraju priseljevanja in spremembe v kraju odseljevanja; slednje pomenijo nazadovanje kmečke strukture na podeželju in siromašenje mestnega prostora, v katerega se naselijo ekonomsko nižje stoječe skupine prebivalstva. Migracije so v različnih obdobjih imele različni izvor, prinesle so drugačne nove elemente in so zapustile drugačne posledice v kraju odselitve kakor danes. Priseljevanje v mesto v povojnih letih je eksistenčnega značaja, priseljevanje v mesto v zadnjih letih pa je posledica poklicne prekvalifikacije kmečkega prebivalstva in zaposlitve mladega prebivalstva v neagrarnih panogah. Eni kot drugi so različno močno vplivali na spremembo mestnega prostora in na širjenje strnjene zazidave. Prav tako pa se tudi regionalni učinki migracij v mestu glede na strukturo in izvor priseljencev razlikujejo.

Ker zajemajo naš profil raziskave v Mariboru različne zgradbene strukture so tudi migracijski procesi različni. Od 1088 anketiranih gospodinjev imamo podatke o priselitvi za 405 gospodinjev, od tega v prvem področju za 90, drugem za 52, tretjem za 41, četrtem za 163 in v petem za 59 gospodinjev.

Regionalno diferenciacijo selitev po velikosti naselij smo razdelili na 8 skupin:

1. Naselja občine Maribor.
2. Naselja ostalih občin SV Slovenije z do 2000 prebivalci.
3. Naselja ostalih občin SV Slovenije z nad 2000 prebivalci.
4. Naselja ostalih občin SRS z do 2000 prebivalci.
5. Naselja ostalih občin SRS z 2000 do 5000 prebivalci.
6. Naselja ostalih občin SRS z nad 5000 prebivalci.
7. Naselja ostalih republik SFRJ.
8. Inozemstvo.

V vsem profilu prednjači delež priseljenih iz naselij občine Maribor z 19,8% in naselij ostalih občin SV Slovenije z do 2000 prebivalci

TABELA : Regionalna diferenciacija selitvenih procesov prebivalstva (gospodinjstev) raziskanege predela Maribora, prikazana s poreklom gospodinjstev in odselitvami

		PRISELITVE						ODSELITVE					
		področja						področja					
		I.	II.	III.	IV.	V.	Skupaj	I.	II.	III.	IV.	V.	Skupaj
1. Naselja občine Maribor	št.	24	9	5	32	10	80	2	2	4	3	2	13
	%	26,7	17,3	12,2	19,6	16,9	19,8	11,8	9,1	21,1	37,5	3,8	10,9
2. Naselja ostalih občin SV SRS z do 2000 preb.	št.	16	12	9	32	20	89	-	-	-	-	4	4
	%	17,8	23,1	21,9	19,6	33,9	22,0					7,6	3,4
3. Naselja ostalih občin SV SRS z nad 2000 preb.	št.	4	4	5	24	4	41	2	3	-	-	1	6
	%	4,4	7,7	12,2	14,7	6,8	10,1	11,8	13,6			1,9	5,0
4. Naselja ostalih občin SRS z do 2000 preb.	št.	4	5	1	17	5	32	1	-	-	-	-	1
	%	4,4	9,6	2,4	10,4	8,5	7,9	5,9					0,8
5. Naselja ostalih občin SRS z 2000 do 5000 preb.	št.	4	3	4	15	5	31	-	-	-	1	2	3
	%	4,4	5,8	9,7	9,2	8,5	7,6				12,5	3,8	2,5
6. Naselja ostalih občin SRS z nad 5000 preb.	št.	25	10	9	26	8	78	2	7	1	1	12	23
	%	27,8	19,2	21,9	15,9	13,6	19,3	11,8	31,8	5,3	12,5	24,5	19,3
7. Naselja ostalih republik SFRJ	št.	12	8	6	14	7	47	3	2	1	1	12	19
	%	13,3	15,4	14,6	8,6	11,9		17,6	9,1	5,3	12,5	24,5	17,0
8. Inozemstvo	št.	1	1	2	3	0	7	7	8	13	2	20	50
	%	1,1	1,9	4,9	1,8		1,7	41,2	36,8	68,4	25	37,7	42,0
S k u p a j	št.	90	52	41	163	59	405	17	22	19	8	53	119
	%	22,2	12,8	10,1	40,2	14,6		14,3	15,5	16,0	6,7	44,5	

z 22% in iz naselij ostalih občin SRS z nad 5000 prebivalci z 19,3% gospodinjstvi. Takšna regionalna razporeditev priseljenih gospodinjstev v raziskani profil nazorno pokaže na kakšno zazidalno strukturo se je vezala določena struktura prebivalstva. Iz večjih slovenskih središč se je priseljevalo kvalificirano prebivalstvo z boljšimi možnostmi za naselitev, kar pomeni naseljevanje v prvo področje, kjer je teh 27,8% od vseh naseljenih v prvo področje. Ostali področji z velikim deležem priseljenih gospodinjstev pa sta navezani predvsem na ostale zazidalne strukture v odvisnosti od ekonomskega položaja priseljenih. Vsekakor je priseljevanje iz naselij Zg. Dravskega polja vodilo v boljše zazidalne predele kakor priseljevanje iz Slovenskih goric, Dravske doline, Prekmurja in še nekaterih regij. Prav kvalifikacija je bila tukaj v ospredju ter v zvezi s tem potreba po določenem profilu delovne sile. Zato je kar 32% od vseh gospodinjstev v celotnem profilu dobilo stanovanja od podjetij, med njimi poleg uslužbencev /29,9%/ kvalificiranih delavcev 24,1%. Ker je v prvem področju gradila bloke občina in tudi ob nacionalizaciji so priseljenci dobili stanovanja od občine, je delež teh tudi dokaj velik - 13,7%. Delež gospodinjstev, ki so na drugačne načine pridobila stanovanja je manjši, kar prav tako kaže na dokaj majhno gospodarsko mobilnost prebivalstva vsega profila. Majhen odstotek priseljenega prebivalstva iz naselij z nad 2000 prebivalci kaže na jačanje malih središč, kamor se je prebivalstvo prej priseljevalo kakor odseljevalo. Ta središča so oddajala malo delovne sile, odseljenci pa so se selili največ v večja središča, v prvi vrsti v Ljubljano.

Drugačne tokove priseljevanj kaže tretje področje v središču mesta. Iz ostalih naselij Mariborske občine se je sem naselilo 12,2% priseljencev, močan pa je delež iz ostalih naselij SV Slovenije z do 2000 prebivalci, kar kaže na priseljevanje nekvalificiranega prebivalstva s podeželja in velik odstotek priseljenih iz večjih središč SRS, 21,9%. V tem odstotku je zajeta predvsem tista delovna sila, ki si je pač iskala v največjih industrijskih središčih Slovenije najboljšo zaposlitev in pomeni kot takšna izredno mobilni element. V to področje in v II. področje je bilo tudi priseljevanje prebivalstva iz ostalih republik največje. Zlasti v tretjem področju je takšno prebivalstvo najbolj stabilen element, saj

se njegove zahteve po spremembi bivališča javljajo najbolj počasi.

Medtem ko je priseljevanje v IV. področje bilo iz vseh regij še dokaj enakomerno zastopano kot posledica odseljevanja prebivalstva iz železničarske kolonije v bloke, pa je diferenciacija le teh v V. področju močnejša. Kar 33,9% vseh priseljencev je iz naselij SV slovenske regije, saj gre tukaj za novogradnje, za katere mora imeti prebivalstvo dalje časa stik z mestom.

Ako pogledamo na karto časa bivanja v Mariboru, vidimo absolutno prevlado priseljenih v mesto pred desetimi leti /karta št. /. Priseljevanje v mesto je torej v zadnjih 10 letih manjše, vendar različno po področjih. Tako je priseljevanje v peto področje vezano v zadnjih 10 letih skoraj izključno na zadnji dve leti, ko se je gradnja novih hiš vendarle premaknila naprej. Večji je delež v zadnjih desetih letih priseljenih gospodinjstev, kjer je poklicna struktura gospodinjstev mešana, kadar gre za zazidavo večstanovanjskih hiš. Posledica tega je slabša navezanost priseljenega prebivalstva na domači kraj, vendar še vedno veliko večja kakor v Ljubljani, kjer se je prebivalstvo priselilo iz mnogo bolj oddaljenih naselij kakor v Mariboru. 55,3% nekvalificiranih delavskih gospodinjstev nima stika z domačim krajem, podoben je delež pri kvalificiranih delavskih gospodinjstvih in pomožnih uslužbencih ter obrtnikih. Na 60% naraste ta delež pri uslužbencih in doseže 65% pri upokojencih. Če pa vzamemo v pretrés podatek o pogostosti stikov, dobimo drugačno podobo kakor bi jo v prvem hipu pričakovali, a je ob poznavanju dosedaj prikazanih elementov povsem razumljiva. Poleg upokojencev imajo najredkejše stike s krajem priselitve pomožni uslužbenci in nekvalificirana delavska gospodinjstva /okrog 17%/. Ti bivši kočarji ali celo ljudje brez zemlje so s preselitvijo tudi popolnoma pretrgali zveze s krajem priselitve. Nasprotno pa ima na primer kar 27,1% priseljenih visoko uslužbenskih gospodinjstev, dalje 22,2% srednje uslužbenskih in 24,7% kvalificiranih delavskih zelo tesne stike z domačim krajem. Ti izvirajo z večjih kmetij, ki so jim omogočile kvalifikacijo, imajo avto in so mobilni ter tako posredno vnašajo elemente urbanizacije v podeželska naselja. Velik delež teh je doma z Zg. Dravskega polja, kjer je sprožila njihova odselitev še hitrejšo deagrarnizacijo.

Notranje selitve prebivalstva

Prav tako zanimive rezultate nam da pregled preselitev v okviru mesta samega, torej sprememba bivališča zaradi spremembe ekonomskega stanja gospodinjstva. Kot smo že ugotovili, se v tem javljajo določene razlike med levim in desnim bregom Drave, ki predstavlja pri tem močno mejo. Poleg tega pa imamo še v okviru tega bolj ali manj privlačne stanovanjske predele mesta. V prvo področje se je priselilo 25,5% vseh priseljenih gospodinjstev, v kar so všteta tudi priselitve iz drugih naselij. Največ preselitev v okviru mesta je bilo v to področje s 15,3% iz istega področja, vendar iz vzhodnega v zahodni predel, iz velikih starih vil v novogradnje. Tudi drugi najvišji delež je iz predela mesta vzhodno od tod. Skupno se je priselilo ^{levega} z brega Drave 48,7% vseh priseljenih gospodinjstev v prvo področje, medtem ko se jih je z desnega brega Drave samo 16,6%.

Podobne tendence preselitve v okviru mesta opazimo tudi v drugem področju, kamor se je z levega brega Drave priselilo 38,1% od vseh priseljenih gospodinjstev in z desnega brega Drave 23,9%. Po posameznih predelih na katere smo mesto po priselitvi prebivalstva razdelili, je tukaj poleg starega središča mesta s 6,5% že zastopano tudi ožje središče Tabora na desnem bregu Drave in predel južno od tod do Metelkove ulice, vendar brez železniške kolonije, od koder se ni priselil nihče. Takšne smeri preseljevanja jasno kažejo na preseljevanje v boljša stanovanja in na levi breg Drave.

Skoraj povsem enako podobo izkazuje III. področje, kjer pa gre v največji meri za preseljevanje s podeželja priseljenega prebivalstva, ki je kratek čas že pred priselitvijo prebivalo v mestu.

Predvsem drugačne so smeri preselitev v IV. področje, kjer prevladuje priseljevanje iz drugih delov mesta na desnem bregu Drave z 38,4% proti 21,7% z levega brega Drave. Tukaj najdemo veliko gospodinjstev, ki so se sem priselila iz boljših stanovanj v bližini prvega področja. To so naseljenci v blokih, ki so zaradi visoke stanarine in navezanosti na desni breg Drave raje zamenjali stanovanja in se vrnili v svoje prejšnje okolje.

Peto področje izkazuje komaj 8,1% priselitev z levega brega Drave in skoraj 50% z desnega brega. Najvišji delež 12,6% je priseljenih iz istega področja, kar pomeni gradnjo novih hiš v neposredni bližini doma.

V preseljevanju prebivalstva Maribora se kažejo trije procesi: prvič preseljevanje prebivalstva na levem bregu Drave na isti strani; drugič priseljevanje iz obrobnih predelov mesta v bližino središča in navezanost tako psihološko kakor ekonomsko na področje svojega bivališča. Slednje izhaja tukaj iz izredno velikih razlik v strukturi prebivalstva in zazidave v preteklosti, kar se močno kaže še v sedanjosti.

Odseljevanje gospodinjstev

Čeprav je že prikaz priselitev iz drugih naselij in preselitev v okviru mesta samega nazakazl veliko procesov in njihovo prostorno diferenciacijo, velja to dopolniti tudi s pregledom smeri, intenzitete poklicne strukture in načina preselitve posameznih gospodinjstev. V celoti imamo podatke za 603 odseljena gospodinjstva iz profila naše raziskave, od katerih se je preselilo v druga naselja 119 gospodinjstev in 484 v okviru samega mesta. Največ se je odselilo gospodinjstev kvalificiranih delavcev - 19,9% odseljenih, sledijo jim pa uslužbenci z visoko izobrazbo s 13,8%.

Med odselitvami v druga naselja prevladujejo močno preselitve v inozemstvo /42%/ , daleč največ iz IV. področja, ki je najbolj delavsko in odselitve v večja slovenska mesta /19,3%/ . Več nam povedo odselitve v druge predele mesta, saj je njihovo število že takšno, da lahko govorimo tudi o močnih učinkih preselitev na spreminjanje mestnega prostora. Iz prvega področja s skupno 93 odselitvami se je kar 26,9% vseh odselilo v druge hiše istega področja in nadaljnjih 10,8% v del mesta med Mladinsko ulico in Slovenskimi goricami, ki predstavlja celo boljše pogoje za bivanje kakor prvo področje zahodno od tod. Večino preselitev v okviru mesta je bilo opravljenih s strani gospodinjstev visokih uslužbencev - 21,3%. Sicer pa izkazuje to področje zaradi svojega zna-

TABELA - MARIBOR: Poklicna struktura odseljenih gospodinjstev po področjih

PO- dročje	Kdo je bival pred vami v tem stanovanju	dela- vec	nižji uslužb.	višji uslužb.	obrt- nik	upoko- jenec	drugo	nihče /novo/	brez odgov.	SKUPAJ
I.	št.	15	17	61	1	6	4	164	19	287
	%	5,2	5,9	21,3	0,3	2,1	1,4	57,1	6,6	
II.	št.	15	19	25	5	12	5	54	9	144
	%	10,4	13,2	17,4	3,5	8,3	3,5	37,4	6,2	
III.	št.	27	9	6	20	12	6		9	89
	%	30,2	10,1	6,7	22,4	13,5	6,7		10,1	
IV.	št.	138	49	54	22	55	8	60	27	413
	%	33,4	11,9	13,1	5,3	13,3	1,9	14,5	6,5	
V.	št.	21	6	4	7	20	13	49	35	155
	%	13,5	3,9	2,6	4,5	12,9	8,4	31,6	22,6	
SKUPAJ	št.	216	100	150	55	105	36	327	158	1088
	%	19,9	9,2	13,8	5,1	9,7	3,3	30,1	14,5	

čaja močno prevlado priselitev nad odselitvami in je delež slednjih s 57,1% manjši kakor v katerikoli drugem področju.

V drugem področju se po smeri odselitev kažejo iste tendence kakor v prvem področju, samo delež preseljenih v istem področju je večji in delež odseljenih na desni breg Drave izredno majhen. Tudi od tukaj je s 17,4% največje odseljevanje gospodinjstev visokih uslužbencev, medtem ko se priseljuje več drugih struktur in manj visokih uslužbenskih gospodinjstev, samo 13,2% vseh odseljenih. Takšen proces migracij vodi k spreminjanju poklicne strukture gospodinjstev v II. področju v smeri večanja deleža gospodinjstev z nižjo kvalifikacijo.

Tretje področje kaže premikanje prebivalstva predvsem v drugo področje in druge dele mestnega središča, velik pa je tudi delež odseljenih na Pobrežje, ki predstavlja za naselitev dejansko najslabši del mesta. Takšne smeri selitev pomenijo majhno socialno mobilnost, saj se prebivalstvo preseli le v tiste predele, ki so samo malenkost boljše od dosedanjega bivališča. Na najslabše področje - Pobrežje se seli nekvalificirano prebivalstvo iz najslabših predelov središča in okolice mesta, kar ustvarja na Pobrežju fiziognomijo in strukturo ekonomsko revnejšega sloja prebivalstva. Od tukaj se je odselilo 30,2% delavskih gospodinjstev - 13,5 upokojskih in kar 22,4% obrtniških. Še pred desetimi leti je v predelu ob Dravi živelo in imelo svoje delavnice več obrtnikov, saj je bilo število prebivalstva, ki se je tukaj posluževalo uslug dokaj veliko, razen tega pa se je vršil tukaj gost promet pešcev v smeri z živilskega trga, sedaj pa že nekaj let ni bilo tukaj niti enega obrtnika.

Četrto področje kaže večje odseljevanje gospodinjstev vseh poklicnih skupin, seveda v prvi vrsti delavskih s 33,4% vseh gospodinjstev. Smeri migracij pa so podobne kakor za priselitve, torej v okviru četrti same in v druge dele na desnem bregu Drave, v druge dele mesta na levem bregu Drave pa je povsod odseljevanje pod povprečkom. Podobne tendence kaže odseljevanje gospodinjstev iz V. področja, kjer prevladuje premikanje prebivalstva proti severu, kar pomeni v predel med železnico in Metelkovo ulico na desnem

TABELA: Maribor - Odseljena gospodinjstva po poklicni strukturi in vzroku odselitve

Kdo je bival pred Vami v tem stanovanju	V z r o k o d s e l i t v e								Skupaj
	zame-njava	kupil stano-vanje	dobil kre-dit	zidal kupil hišo	odselil iz me-sta	dru-go	no-va hiša	brez odg.	
1. delavec	št. 91	12	1	13	48	24		27	216
	% 42,1	5,5	0,5	6,0	22,2	11,1		12,5	19,9
2. nižji uslužb.	št. 48	6	3	5	13	14		11	100
	% 48,0	6,0	3,0	5,0	13,0	14,0		11,0	9,2
3. višji uslužb.	št. 58	7	4	25	39	13		4	150
	% 38,7	4,7	2,7	16,7	26,0	8,7		2,7	13,8
4. obrtnik	št. 15	3		5	14	8		10	55
	% 27,3	5,5		9,1	25,5	14,5		18,2	5,1
5. upoko-jenec	št. 40	5		5	13	30		12	105
	% 38,1	4,8		4,8	12,4	28,6		11,4	9,7
6. drugo	št. 2			1	2	24		7	36
	% 5,6			2,8	5,6	66,7		19,4	3,3
7. nihče	št.							327	327
	%								30,1
8. brez odgo-vora	št. 3			1	2	1		92	99
	% 1,9			0,6	1,3	0,6		58,2	9,1
Skupaj	št. 257	33	8	55	131	114	327	163	1088
	% 23,6	3,0	0,7	5,1	12,0	10,5	30,1	15,0	

bregu Drave. Takšna smer migracij v bližino središča mesta je povezana z delavsko /13,5%/ in upokojsko strukturo gospodinjstev /12,9%/.

V profilu naše raziskave se kaže dokaj majhna gospodarska in socialna mobilnost prebivalstva, ki se odraža v velikem deležu preselitev upokojskih gospodinjstev in v tem, da se je 23,6% od vseh 1088 gospodinjstev odselilo z zamenjavo stanovanja. Samo 3% gospodinjstev si je stanovanje kupilo, 0,7% je zidalo s kreditom in 5,1% si je sezidal ali kupil hišo. Posledica tega je velik delež visokokvalificiranih gospodinjstev v središču mesta in zelo slaba zazidava predela ob Radvanjski cesti, katerega bi lahko primerjali po naravnih pogojih s področji najživahnejše gradnje za Bežigradom v Ljubljani. Takšne ugotovitve nam potrjuje podatek, da od 1088 gospodinjstev kar 545 živi že nad 10 let v istem stanovanju.

Tendence prostorne mobilnosti prebivalstva

Kakšne so bodoče tendence migracij prebivalstva, ki živi danes v raziskanem profilu, je vsekakor potrebno vedeti že zaradi reagiranja prebivalstva na okolje. V istih strukturah prebivalstva se lahko javljajo namreč različne tendence mobilnosti, kar prinese več procesov kot zaposlovanje žena zaradi povečanega dohodka za gradnjo, sprememba delovnega mesta in tudi sprememba poklicne strukture aktivnega prebivalstva. V celotnem profilu se je od 1088 gospodinjstev izreklo, da imajo v načrtu preselitev samo 154 gospodinjstev. Iz prvega področja se bo od sedanjih gospodinjstev odselilo 12,8%, iz drugega 25%, iz tretjega 35%, iz četrtega 17,5% in iz petega področja 10,3% vseh gospodinjstev. Takšni realni načrti za preselitev so popolnoma v skladu z zazidalno strukturo, populacijsko strukturo ter gradbeno in populacijsko mobilnostjo.

Večina gospodinjstev planira svojo preselitev na podlagi zamenjave stanovanja - 94 od 154 gospodinjstev, sami bodo sezidali hišo v

TABELA : MARIBOR - Predvidene preselitve po načinu in poklicni strukturi gospodinjestev

Ali se name- ravate pre- seliti?	Prevladujoči poklic gospodinjestva									
	delavsko NK, PK	delavsko KV, VKV	pomož. usl.	usl. s sre- dnjo so- lo	usl. z vi- šoko, viš. šolo	obrtnik	svobod. poklic	upokoj.	brez od- govora	skupaj
1. ne	št. 57 % 67,1	246 82,3	27 73	214 88,1	86 80,4	22 95,7	9 100	237 83,5	1 100	899 82,6
2. kupiti sta- novanje	št. 4 % 4,7	4 1,3	2 5,4	1 0,4	2 1,9			1 0,4		14 1,3
3. zidati hišo	št. 11 % 3,7	11 3,7	1 2,7	5 2,1	5 4,7			1 0,4		23 2,1
4. zamenjati stanovanje	št. 18 % 21,2	24 8,02	5 13,5	14 5,8	7 6,5			26 9,2		94 8,6
5. odseliti iz kraja	št. 1 % 0,3	1 0,3		1 0,4				4 1,4		6 0,6
6. zamenjati službo	št. 1 % 0,4			1 0,4						1 0,1
7. ostalo	št. 3 % 3,5	7 2,3			1 0,9			5 1,8		16 1,5
8. brez odgo- vora	št. 3 % 3,5	6 2	2 5,4	7 2,9	6 5,6	1 4,3	10 3,5	10 3,5		35 3,2
Skupaj	št. 85 % 7,8	299 27,5	37 3,4	243 22,3	107 9,8	23 2,1	9 0,8	284 26,1	1 0,1	1088

TABELA : MARIBOR - Želja po preselitvi po področjih in poklicni strukturi gospodinjestev

Kje bi najraje živel?		Prevladujoči poklic gospodinjestva									skupaj
		delavsko NK, PK	delavsko MKV, VKV	pomož. usl.	usl. s sred. šolo	usl. z višjo šolo, višjo šolo	obrtnik	svobod. poklic	upokoj.	brez odgovora	
1. v predelu bivanja	št.	41	161	17	166	75	9	7	139	1	616
	%	48,2	53,8	45,9	68,3	70,1	39,1	77,8	48,9	100	56,6
2. v središču	št.		4	2	7	2	1		8		24
	%		1,3	5,4	2,9	1,9	4,3		2,8		2,2
3. v bližini mestnega parka	št.	1	4	1	3	4	2		5		20
	%	1,2	1,3	2,7	1,2	3,7	8,7		1,8		1,8
4. na severozahodnem delu parka	št.	4	14	1	7	2		2	6		36
	%	4,7	4,5	2,7	2,9	1,9		22,2	2,1		3,3
5. na Studencih	št.	3	1		1						5
	%	3,5	0,3		0,4						0,5
6. na Taboru	št.	8	11		6	2			13		40
	%	9,4	3,7		2,5	1,9			4,6		3,7
7. v drugem kraju	št.	3	10	2	4	2	1		4		26
	%	3,5	3,3	5,4	1,6	1,9	4,3		1,4		2,4
0. brez odgovora	št.	25	94	14	49	20	10		109		321
	%	29,4	31,4	37,8	20,2	18,7	43,5		38,4		29,5
Skupaj	št.	85	299	37	243	107	23	9	284	1	1088
	%	7,8	27,5	3,4	22,3	9,8	2,1	0,8	26,1	0,1	

TABELA : MARIBOR - Želja po preselitvi po področjih in starostni strukturi gospodinjstev

Kje bi najraje živeli?	Starost članov gospodinjstva										št.	%			
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%			št.	%	
	močno mlada	mlada	normalna	stara	zelo stara	samski	brez odgovor.	skupaj							
1. v predelu biva- nja	114	62,3	86	57	239	64,1	43	48,3	55	47,1	79	44,9		616	56,6
2. v središču mesta	3	1,6	6	4	5	1,3	3	3,4	3	2,6	4	2,3		24	2,2
3. v bližini mestne- ga parka	2	1,1	3	2	7	1,9	1	1,1	1	0,9	6	3,4		20	1,8
4. na severozahodnem delu mesta	5	2,7	4	2,6	15	4,02	4	4,5	3	2,6	5	2,8		36	3,3
5. na Studencih	1	0,5			1	0,3	1	1,1			2	1,1		5	0,5
6. na Taboru	5	2,7	5	3,3	11	2,9	1	1,1	2	1,7	16	9,1		40	3,7
7. v drugem kraju	5	2,7	6	4	8	2,1	1	1,1	3	2,6	3	1,7		26	2,4
0. brez odgovora	48	26,2	41	27,2	87	23,3	35	39,3	49	42,2	61	34,7		321	29,5
S k u p a j	183	16,8	151	13,9	373	34,3	89	8,2	116	10,7	176	16,2	-	1088	

23 primerih in kupili stanovanje v 14 primerih. Majhna gospodarska mobilnost, ki pa nas ne preseneča ob spoznanju, da je večina gospodinjstev delavskih iz predelov starejše zazidave mesta. Kljub temu pa so želje največjega dela gospodinjstev po bivanju na SZ delu mesta, ki se ujema z našim prvim področjem /35/, še eno gospodinjstvo več pa bi se želelo naseliti na Taboru, 24 v mestnem središču in še nadaljnjih 20 pod Slovenskimi goricami, vendar vzhodno od mestnega parka. Predvidene migracije mestnega prebivalstva samega ne bodo mnogo pripomogle k spremembi zazidalne strukture raziskanega profila, niti osrednjega dela mesta v celoti, določene tendence določenih struktur prebivalstva pa nakazujejo, da se bodo s temi premiki še nadalje te strukture tudi obdržale in vplivale seveda tudi na zazidavo. Takšen proces je značilen za središča z močno industrijsko funkcijo.

O d n o s m e d d e l o v n i m m e s t o m i n s t a n o v a n j e m k o t d e j a v n i k o m m i g r a c i j .

Položaj delovnega mesta do bivališč zaposlene delovne sile nakaže nekatere procese formiranja delov mest ter značaj delovnih organizacij samih. Maribor ima skoraj vse industrijske obrate razporejene bolj ali manj na robu mesta, v samem središču mesta pa seveda ni toliko delovnih mest kakor v Ljubljani. Vendar prav naš profil presega povprečje zaposlenih v središču mesta za ves Maribor. Tako je v središču mesta zaposlenih od 974 aktivnih prebivalcev 26,7% in v širšem središču 13,3% /pod širše središče spada vse med Dravo, železniško progo na vzhodu, Slovenskimi goricami na severu in na zahodu do roba strnjeno zazidanega dela mesta/, kar gre tudi močno na račun velikega deleža zaposlenih žena iz prvega področja. Ta delež znaša 57,5% od vsega aktivnega prebivalstva, v II. področju 54,2% medtem ko je v tretjem področju še 49,4%, v četrtem samo 35,6% in v petem področju 41,3%. Ta delež je v veliki meri posledica bližine delovnih mest za žensko prebivalstvo s srednješolsko izobrazbo. Drugi večji delež z 11,7% pa kaže na zaposlitev v najbližjem industrijskem predelu Melja.

TABELA: MARIBOR - V industriji zaposleno prebivalstvo po industrijskih predelih in področjih stanovanja

Po- dročje	Ind. pre- del		Melje	Tezno	Tabor	Center	Studenci	Pobrežje	Ostalo	Druga naselja	Skupaj	
											št.	%
I.		št.	19	5	4	15	6	1	2	2	54	24,7
		%	35,2	9,3	7,4	27,8	11,1	1,9	3,7	3,7		
II.		št.	8	14	1	8	5	2		2	40	18,3
		%	20,0	35,0	2,5	20,0	12,5	5,0		5,0		
III.		št.	20	4	1	1	5			1	32	14,6
		%	62,5	12,5	3,1	3,1	15,6			3,1		
IV.		št.	26	15	1	3	1			1	47	12,5
		%	55,3	31,9	2,1	6,4	2,1			2,1		
V.		št.	9	18	3	4	11			1	46	21,0
		%	19,6	39,1	6,5	8,7	23,9			2,2		
Skupaj		št.	82	56	10	31	28	3	2	7	219	
		%	37,4	25,6	4,6	14,2	12,8	1,4	0,9	3,2		

TABELA : MARIBOR - Aktivno prebivalstvo glede na porabljeni čas za pot na delo po poklicni strukturi gospodinjstev

Porabljen čas za pot na delo	Prevladujoči poklic gospodinjstva									skupaj
	delavsko MK, PK	delavsko KV, VKV	pom. usl.	usl. s sre dnjo šolo	usl. z vi šjo šolo ali visok	obrtnik	svobodni poklic	upokoj.	brez odgovora	
1. do 15 minut	št.	38	143	16	125	54	5	6	16	403
	%	44,7	47,8	43,2	51,14	50,5	21,7	66,7	5,6	37,04
2. 15-30 minut	št.	30	108	17	74	36	8		19	292
	%	35,3	36,1	45,9	30,5	33,6	34,8		6,7	26,8
3. 30-45 min	št.	5	11		10	5	3		4	39
	%	5,9	3,7		4,1	4,7	13,04		1,4	3,6
4. 45-60 min	št.		1		2				1	4
	%		0,3		0,8				0,4	0,4
5. 60 min in več	št.	3	1		9	2	1		2	18
	%	3,5	0,3		3,7	1,9	4,3		0,8	1,7
6. Ne hodi na delo, brez odgov.	št.	9	35	4	23	10	6	3	242	332
	%	10,6	11,7	10,8	9,5	9,3	26,1	33,3	85,2	30,5
S k u p a j	št.	85	299	37	243	107	23	9	284	1088
	%	7,8	27,5	3,4	22,3	9,8	2,1	0,8	26,1	0,1

V središču mesta je iz I. področja zaposlenega kar 42,1% aktivnega prebivalstva, v četrtem področju pa samo 21,9%. Zato pa je delež zaposlenih v drugih delih mesta po drugih skupinah znatno višji, kar se veže na zaposlitev v industriji, še posebej v industriji raznih predelov mesta in s tem tudi na vrste industrijske dejavnosti. Tako beležimo v prvem področju od 54 zaposlenih v industriji, zaposlenih kar 35,2% v Melju in 27,8% v Centru samem ter samo 9,3% na Teznu in 11,1% na Studencih, obeh središčih strojne industrije. Prav v tem primeru je pomembna tudi bližina delovnega mesta, seveda poleg strukture delovnih mest. Tako lahko že tudi izpred vojnih let opazimo na Taboru veliko usmeritev na zaposlitev na desnem bregu Drave, torej na Studence in tekstilne tovarne na Taboru, medtem ko se je ta gravitacija po vojni zaradi razvoja industrije razširila tudi na Tezno. Iz četrtega področja je 17,9% aktivnega prebivalstva zaposlenega na Taboru, 21,9% v Centru in 11,2% v Melju. Od 47 zaposlenih v industriji jih je zaposlenih v Melju 55,3%, Teznu 31,9%, Taboru samo 4,2% itd.

Industrija v Mariboru še vedno priteguje največ delovne sile in to iz vseh delov mesta, predvsem pa iz tistih, kjer je bila zaposlitev v industriji tudi v preteklosti največja, saj je tam še sedaj najmočnejša delavska struktura prebivalstva. Še zlasti je značilna velika koncentracija v tekstilnih tovarnah zaposlenih delavk, ki se veže na socialno najslabše predele mesta in strukture in kjer pomeni dohodek žene samo nujen dodatek za eksistenco delavskim gospodinjstvom. Zaradi nizkih dohodkov, ostajajo predeli mesta z velikim številom zaposlenih žena v tekstilni industriji fiziognomsko nespremenjeni, prebivalstvo pa je tudi prostorno izredno imobilno. Tipično takšno področje je med Nasipno ulico in Tezenskim gozdom na Pobrežju /pod Dravsko teraso/ z 61% hiš poseljenimi izključno z delavskimi gospodinjstvi. Od skupno 941 aktivnih prebivalcev je kar 132 žensk zaposlenih v tekstilni industriji.

Skupna značilnost celotnega profila v Mariboru po mestu zaposlitve aktivnega prebivalstva je poudarek na zaposlitvi v industriji, ki je v nekaterih delavskih delih mesta izredno visok, na drugi strani pa je značilna velika disperznost delovnih mest, kar ustvarja določene probleme v zvezi z intenziteto dnevne migracije aktivnega prebivalstva.

Reagiranje prebivalstva v okolju stanovanja.

Kakšen je odnos prebivalstva do sredine v kateri živi in do svojega stanovanjskega standarda se izraža v njegovem počutju v okolju, v odnosu do trgovske mreže, kar se na koncu koncev izraža v težnjah po preselitvi ali po bivanju v tem področju. Da bi ta odnos zajeli smo postavili dve kompleksni vprašanji: kako se jim dopade tukaj in kje se poslužujejo raznih trgovskih in obrtniških uslug in kaj pogrešajo v bližini.

Od skupno 287 odgovorov v vsem profilu je bilo takšnih, katerim se v kraju bivanja zelo dopade kar 61,9%, 31,2% se jim dopade srednje in 6,6% slabše, s čemer predstavljajo ti nezadovoljni element v mestu. Podobno kakor v Ljubljani so doslej najhitreje rešili svoje stanovanjsko vprašanje gospodinjstva uslužbencev in obrtnikov, kjer je zelo zadovoljnih povsod nad povprečkom, med višjimi uslužbenci celo 72,8%, najmanj zelo zadovoljnih pa najdemo med nekvalificiranimi delavci in pomožnimi uslužbenci. Delež srednje zadovoljnih in delež nezadovoljnih pa je velik zlasti med delavskimi gospodinjstvi, kar se veže na predele mesta na desnem bregu Drave in v starem mestnem središču. Tako nezadovoljna kot samo zadovoljna gospodinjstva predstavljajo nosilce mobilnosti, v kolikor je njihova starostna struktura dovolj ugodna. Med nezadovoljnimi gospodinjstvi s sedanjim prebivališčem je 7,7% "zelo mladih" gospodinjstev, 4,6% "mladih" in 4,3% "normalnih", medtem ko je delež starejših gospodinjstev le nekoliko večji.

Ako pogledamo po področjih odnos človeka do njegovega bivališča, se nam pokaže predvsem to, da je prebivalstvo v glavnem nezadovoljno s stanovanjem in manj s predelom v katerem stanuje. Zato srečamo kar 82,6% gospodinjstev kvalificiranih delavcev med zelo zadovoljnimi, medtem ko je delež visokih uslužbencev samo 73,7% v prvem področju predvsem tistih, ki stanujejo v starih vilah na vzhodu področja in ob Vrbanski cesti. Poleg tega, da se že posamezni deli mesta tako po naravnih razmerah kakor po strukturi kot posledici geneze med seboj ločijo in ustvarjajo pogoje za stanova-

TABELA : MARIBOR - Zveze z domačim krajem po pogostnosti in prevladujočem poklicu gospodinjstva

Kakšne zveze z domačim krajem še imate?	Prevladujoči poklic gospodinjstva									
	delavsko NK, PK	delavsko KV, VKV	pomož. uslužb.	usl. s sred. šol.	usl. z višjo šolo, višjo šolo	obrtnik	svobodni poklic	upokoj.	brez odgovora	skupaj
1. nobenih, je Mariborčan	št. 47 % 55,3	154 51,5	20 54,1	147 60,8	65 60,7	12 52,2	7 77,8	185 65,1		637 58,5
2. obisk 1 x letno	št. 15 % 17,6	36 12,04	10 27,02	31 12,8	5 4,5	2 8,7		47 16,5		146 13,4
3. obisk 1 x na mesec	št. 8 % 9,4	35 11,7	1 2,7	11 4,5	8 7,5	3 13,04	1 11,1	11 3,9		78 7,2
4. obisk večkrat	št. 15 % 17,6	74 24,7	6 16,2	54 22,2	29 27,1	5 21,7	1 11,1	41 14,4	1 100	226 20,8
5. pomagajo doma delati	št. %									-
6. dobijo doma kmet.pridelke	št. %					1 4,3				1 0,1
7. ostalo	št. %									-
Skupaj	št. 85 % 7,8	299 27,5	37 3,4	243 22,3	107 9,8	23 2,1	9 0,8	284 26,1	1 0,1	1088

nje določene strukture prebivalstva, je diferenciacijo ^{poglobila} še družbeno gradnja okoli leta 1960. Na prvih začetkih Stražinskega gozda na Pobrežju je občina leta 1961 zgradila tri bloke in v njih naselila prebivalstvo različne strukture. Bloki so zgrajeni v homogeni delavski četrti in s slabim stanovanjskim standardom, da jih lahko imenujemo socialni bloki. Že po treh letih so se vsi uslužbenci z višjimi dohodki odselili; na njihovo mesto pa so prihajala delavska gospodinjstva, tako da je danes tukaj struktura povsem homogena s prevlado nekvalificiranih delavcev in celo homogena po poreklu prebivalstva. Bloki izgledajo danes takšni, kot da bi bili zgrajeni leta 1945. Ker bodo tudi delavska gospodinjstva kot mobilna struktura bloke zapustila ali tukaj ostarela, vodi tukaj proces v novo zazidalno in populacijsko strukturo v slam. Podobni problemi se javljajo v največji blokovski četrti na Pobrežju v Griwichu, kjer se določena struktura prebivalstva prav tako odse-
ljuje.

V Mariboru je centralnost trgovine in obrti izredno močno izražena zaradi pomanjkanja regionalnih centrov nižjega ranga. Ne samo trgovine s srednjeročno nabavo, ampak tudi trgovine za vsakdanje potrebe kot mesarije, so se koncentrirale v središču mesta, praktično se vse med seboj prepleta in prave specializacije sploh ni. Tudi to jasno kaže na majhno razvitost terciarja v Mariboru. Zaradi takšne koncentracije je prebivalstvo našega profila izredno močno vezano na konsum v središču mesta. Od 1088 gospodinjstev jih 30,3% kupuje hrano v središču mesta, še bolj zgovoren podatek centralizaciji pa predstavlja 32,6% vseh nakupov mesa v središču mesta. Nakupovanje v središču mesta poveča promet v dopoldanskem času. Ugotovili smo že, da tudi v našem profilu primanjkuje, zlasti v V. področju trgovsko središče.

Iz prvega področja kupuje v središču mesta hrano 33,8% od 287 gospodinjstev, dočim jih to kupi v bližini 61,8% in to daleč največ delavskih gospodinjstev. Medtem ko drugo in tretje področje izkazuje absolutno navezanost v nakupih na središče mesta, pa je v četrtem področju zaradi delavske strukture položaj nekoliko drugačen. V središču mesta preko Drave kupuje meso samo 2,4% gospo-

dinjstev, v drugih delih mesta 67,8% in v bližini stanovanja 28,3% gospodinjstev. Podobna je tukaj tudi podoba nakupov hrane, saj kar 73,4% gospodinjstev kupuje hrano izven področja bivanja in izven središča mesta. V teh primerih gre za orientacijo na tiste redke P-markete, ki so nastali na desnem bregu Drave ob Gorkega ulici in ob Metelkovi ulici, kar je pa vse močno oddaljeno za zaposleno mobilno prebivalstvo in poleg tega povezano še z veliko gnečo. V petem področju pa je kar 115 anketiranih gospodinjstev odgovorilo /74,2%/, da kupuje meso in prehrano v področju bivanja. Tukaj gre za manjše trgovine in v primeru mešanega blaga celo za mlekarno, česar se poslužuje v pomanjkanju boljšega, okoliško prebivalstvo. Prav v tem področju je še veliko starejšega prebivalstva, ki živi v skupnem gospodinjstvu z mlajšimi in ti imajo še čas nakupovati v oddaljenih trgovinah, pri tem se jim pa razdalja ne zdi velika, kar nam delno razloži tako velik delež, ki kupujejo v bližini bivanja.

Orientacija nakupov predmetov kratkoročne in srednjeročne potrošnje je v vseh področjih v središču mesta, kjer zadovoljujejo okrog 80% svojih potreb. Med posameznimi poklicnimi strukturami tukaj ni razlike. Edini nov element je nabava nekaterih artiklov izven mesta, kar pomeni tukaj Gradec, Ljubljano in celo Zagreb. V prvem področju kupuje 5 gospodinjstev čevlje in 3 drogerijo izven mesta, v drugem področju 1 in 2, v četrtem področju 2 in 3. Vsi, ki se poslužujejo nakupov izven mesta so uslužbenske poklicne strukture. Ako bi bili podatki popolni bi lahko videli močno orientacijo v nakupovanju v Gradcu /tega seveda niso vsi povedali/, ki je že preseglo ono v Ljubljani in to zgolj zaradi prostorne oddaljenosti. Obenem to kaže seveda na nerazvitost trgovine v Mariboru. To potrjujejo odgovori na vprašanje katere trgovine pogrešajo v bližini stanovanja. V celem profilu je od 230 pozitivnih odgovorov 170 odgovorilo, da pogreša trgovine za vsakdanje potrebe, 22 trgovine občasne potrošnje in 25 trgovine za dolgoročne nabave. Najbolj pogrešajo trgovine za kratkoročno nabavo v I., IV. in V. področju.

Odnos prebivalstva do terciarja, še posebno do trgovine, kaže na to, da je ekonomsko boljše stoječe prebivalstvo bolj zahtevno v nakupih in zato zaradi večje mobilnosti seže najdalje izven področja

svojega bivališča. V prvem področju je seveda to združeno z zaposlitvijo zelo velikega števila ženskega prebivalstva v središču mesta.

Struktura preskrbe posameznih predelov mesta z blagom vsakodnevne potrošnje se ni dosti premaknila naprej od povojnega stanja, pa čeprav se je število prebivalstva skoraj podvojilo. Veliko številno manjših, bivših privatnih trgovin je prenehalo poslovati takoj po vojni ali nekaj let kasneje, ukinjajo pa se tudi stare trgovine danes. Njih pa seveda vedno in povsod ne zamenjajo nove, bolje organizirane trgovine, zaradi česar nastanejo določeni prazni prostori, nepokriti s trgovsko mrežo. Maribor je vendarle dosegel takšno stopnjo razvoja, da bi bilo nujno potrebno razvijati močnejše nekatera lokalna središča, ki bi polagoma postala sub centri, kot je to v vseh velikih mestih. Tako pa se dosedanji takšni centri ne sanirajo, temveč ostajajo pri stari zazidavi in strukturi trgovin in obrti, kar vedno bolj zahtevno prebivalstvo odtuja in ustvarja na drugi strani prometne probleme v središču mesta. Takšni nemobilni sub centri so na Pobrežju, na Studencih in na Teznem, medtem ko se je vsaj do določene mere razvilo trgovsko središče ob Ljubljanski cesti na Taboru.

Z a k l j u č n i p r e g l e d n e k a t e r i h v a ž -
n e j š i h p r o c e s o v v r a z v o j u i n t r a n s -
f o r m a c i j i M a r i b o r a .

Za Maribor je značilna močna delavska struktura prebivalstva, ki je bila v preteklosti še močnejša. To je ustvarilo določeno strukturo zazidave, predvsem na desnem bregu Drave, ki še naprej zadržuje transformacijo zazidave. Poklicno preslojeno prebivalstvo se odseljuje v boljša stanovanjska področja. Značilna je koncentracija uslužbencev, predvsem tistih z visoko izobrazbo na severnem robu mesta tako v blokih kakor tudi v individualnih hišah. Tudi nova zazidava se regionalno diferencira, ekonomsko bolje stojеči se naseljujejo na levem bregu Drave, zaradi pomanjkanja grad-

benih parcel se sedaj pomikajo novogradnje v kolino Košaškega potoka.

Priseljevanje v Maribor se je v zadnjih letih močno zmanjšalo. Manj kot dve leti prebiva v raziskanem profilu 2,5% gospodinjev, 3-4 leta 1,7%, 5-6 let 3,2%, 7-10 let 5,5% in nad 10 let 69,7%, medtem ko so člani dveh odstotkov gospodinjev rojeni v sedanjem stanovanju.

Medtem ko je mobilnost v strnjeno zazidanem delu mesta manjša, pa rastejo v neposredni bližini nova naselja, lahko rečemo predmestja, ker spada to sedaj vse k mestnemu prostoru. Pri tem mislim na Pekre, Miklavž, Dogoše, Tezno ob robu tezenskega gozda, Studenci, Rogoza, kamor se priseljujejo iz bolj oddaljenih naselij v bližino delovnega mesta in deloma tudi odseljujejo določene strukture prebivalstva iz mesta v neposredno bližino, kot rezultat spremembe socialnega položaja /leta 1963 zbrani podatki izkazujejo v Rogozi že 180 priseljenih posameznikov iz Maribora/. Ta sprememba nastopi z upokojitvijo.

Razvoj trgovine zaostaja za razvojem naselja tako po kvaliteti kakor po kvantiteti. Oddaljenost od možnosti vsakodnevne oskrbe je močno v ospredju, kar se nam pokaže v petem področju raziskave. Ker se poleg tega in zaradi tega /ni konkurence/ trgovsko središče mesta le počasi spreminja, se del prebivalstva usmerja pri nakupu določenih artiklov že v druge centre, največ preko meje. Skoraj povsem odsotna je v Mariboru sanacija starih in starejših delov mesta na obeh bregovih Drave.

Najstarejši deli mesta so po zazidalni in deloma tudi po strukturi prebivalstva pravi s l a m z vsemi svojimi posledicami v prostoru. Kompleksi podobne strukture se formirajo tudi v drugih delih mesta, predvsem v velikih hišah in blokih s slabimi stanovanji.

Izredno močan negativni vpliv Tovarne železniških vozil Boris Kidrič na širšo okolico stopa vedno bolj v ospredje prav zaradi hitrejšega razvoja drugih predelov mesta. V neposredni bližini delavnic ni nobenih sprememb kljub močnemu odseljevanju prebivalstva.

Nekdaj kvalificirane železničarje zamenjujejo manj kvalificirani priseljenci in ustvarjajo homogeno strukturo z izjemoma intenzivno obdelavo zemlje.

V prvem in petem področju, kjer pripada vsaki hiši tudi obsežen zeleni prostor, se izraba zemlje izredno hitro spreminja s staranjem prebivalstva. V primeru staranja prebivalstva se vrtovi enostavno opuščajo in prerastejo z različno travo, del vrta pa izkoristi priseljeno mlado prebivalstvo delavske strukture za gradnjo garaž. Ob novogradnjah pa se zemlja sploh več ne izkorišča kot vrt, temveč spremeni v nasad angleške trave. Izraba zemlje je zato že na prvi pogled dober indikator procesov, ki se dogajajo v prostoru, v zgradbah.

PRIMERJAVA VODILNIH PROCESOV TRANSFORMACIJE MESTNEGA PROSTORA V LJUBLJANI IN MARIBORU.

Raziskava nekaterih delov Ljubljane in Maribora je prvi poizkus ugotovitve procesov in njihove posledice v mestu kot učinkov splošnih zakonitosti regionalnega razvoja Slovenije. Razvoj obeh mest in njihova notranja strukturna diferenciacija je tesno povezana s splošnim ekonomskim razvojem, z razvojem celotne Slovenije in še posebej z razvojem celotnega vplivnega območja obeh mest. Učinki obeh mest se močno kažejo v izvenmestnem prostoru, nič manj živahni pa niso dejavniki transformacije prostora v mestu samem.

Oba raziskana profila v Ljubljani in Mariboru obsegata področje s podobnimi naravnimi pogoji in s podobno oddaljenostjo od središča mesta. Vendar pa se v strukturi in dinamiki razvoja obeh mest v okviru profilov kažejo bistvene razlike. Nosilci teh razlik in transformacije mestnega prostora na splošno so:

1. Avtohtona struktura zazidave, populacije in funkcije.
2. Geneza celotnega mesta in razvoj njegovih funkcij.
3. Razni prostorno ekonomski dejavniki v prostoru samem, kot na primer položaj posameznih industrijskih obratov itd.

4. Ekonomska struktura prebivalstva kot nosilca mobilnosti.
5. Odnosi mesta z izvenmestnim prostorom, v prvi vrsti dnevna migracija delovne sile, konsum itd.
6. Urbanistična in stanovanjska politika.

Poleg teh glavnih dejavnikov je seveda še veliko število dejavnikov, ki modificirajo vodilne procese.

Glavni rezultati nosilcev transformacije mestnega prostora so naslednji:

1. Struktura gospodinjstev, tako poklicna kakor starostna je v določenem odnosu do položaja posameznih področij do središča mesta. V Ljubljani znaša delež delavskih gospodinjstev na severnem delu Bežigrada 26,8%, na jugu Bežigrada 13%, v središču mesta 20,4% in na Viču 33,5%, medtem ko je skupen delež uslužbenskih gospodinjstev v I. področju 50,4%, v drugem 54,3%, v tretjem 46,9% in v IV. 23,6%. Z oddaljenostjo od središča mesta se torej vsekakor večja delež delavskih gospodinjstev in manjša delež uslužbenskih, čeprav različno v odvisnosti od splošnega značaja področja. Tudi v Mariboru kaže oddaljenost od središča mesta krepitev delavske strukture gospodinjstev, 39% delavskih gospodinjstev v IV. področju in 43,9% v V. področju nasproti 30% v drugem področju in 20,2% v I. področju. Vendar prav slednji podatek in 53% delavskih gospodinjstev v starem središču kaže na velik vpliv splošne strukture področja, ki je tukaj mnogo močnejši kakor v Ljubljani. Delež gospodinjstev uslužbencev znaša v celoti v I. področju 61%, v tretjem samo 11,2%, v četrtem 20,6% in v V. 14,8%. Oba dejavnika, torej oddaljenost od središča mesta in splošni značaj področja potencira v Mariboru še izredno močna meja, Drava.

Manjše so razlike v starostni strukturi gospodinjstev glede na oddaljenost od središča mesta, kjer pa stopijo močno v ospredje poklicne strukture. V Ljubljani je starostna struktura po posameznih področjih bolj heterogen kakor v Mariboru, kar pomeni, da je mlado prebivalstvo mnogo bolj mobilno kakor starejše. Tako je v prvem področju "zelo mladih" in "mladih" gospodinjstev skupaj 53,9%, v četrtem pa samo 31,3%. Različne poklicne strukture se

bolj grupirajo po starostnih skupinah in s tem povezano mobilnostjo. V Mariboru pa razlik med posameznimi področji skoraj ni. "Mladih" in "zelo mladih" gospodinjestev je v I. področju 32%, v III. 28,1%, v IV. 30% in v V. 29,7%. Mlado prebivalstvo v bolj delavskih in oddaljenih predelih mesta je tudi samo močno delavske strukture, pa tudi uslužbenska gospodinjestva v Mariboru so ekonomsko slabše stoječa kakor enaka v Ljubljani. Zato je manjša njegova prostorna in gospodarska mobilnost, kar povzroča stagnacijo teh področij v spremembi zazidalne strukture.

2. Zelo pestra poklicna in starostna struktura prebivalstva in gospodinjestev v središču mesta je značilna za obe mesti. Le polagoma zapuščajo določene strukture prebivalstva središče mesta in postaja zato delež delavskih in upokojskih gospodinjestev večji. V Ljubljani je struktura nekoliko drugačna kakor v Mariboru. V Ljubljani se centralni prostor počasi ureja in zato postaja za nekatere privlačen kot stanovanjski prostor. V središču živi samo 20,3% delavskih gospodinjestev, in kar 46,9% uslužbenskih. V Mariboru pa je centralni prostor še povsem neurejen in skrajno neprivačen za bivanje. Posledica tega je 53,9% delavskih gospodinjestev v njem, delež pa se še nadalje večja. Vsekakor v Mariboru vrednost zemljišča v strogem središču mesta še ne pomeni mnogo, medtem ko je njegova vrednost v drugih mestih po vsem svetu izredno visoka in zato rezervirana za določene vrste trgovine in centralnih dejavnosti.

3. Odvisnost zazidave in strukture prebivalstva ter transformacije v celoti je od avtohtone zazidave izredno velika. V predele načrtne zazidave je priseljevanje ekonomsko boljše stoječega prebivalstva mnogo večje kakor v anarhično postavljena bivša predmestja, za kar nam daje lep primer del Trnovega v Ljubljani. Tudi prebivalstvo, ki se socialno dvigne, ne gradi v takšnem področju, temveč v sosednjem, bolj sistematično pozidanem, kjer se zaradi tega že tudi javlja boljša socialna struktura prebivalstva.

4. Sprememba cestnega omrežja v mestu ali močno povečanje prometa na določenih cestah močno vpliva na procese v nekaterih predelih mesta. Predvsem prihaja to do izraza tam, kjer je delež starejšega prebivalstva velik in kjer je ob danih prometnih pogojih konsumna

mobilitnost velika. Čim prestreže temu prebivalstvu pot živahna cesta, pri nas so v glavnem brez varnega prehoda za starejše ljudi, se ti usmerijo na konsum v področju bivanja. V Krakovem v Ljubljani se je staro prebivalstvo zaradi živahnega prometa po Aškerčevi ulici v konsumu usmerilo na svoje področje, kar zadržuje tukaj dokaj slabe trgovine in nekatere zelo ostarele obrtnike, ki bi sicer že zdavnaj odmrli. Takšen proces vodi k siromašenju prostora in kot posledico tega poslabšanju starostne in socialne strukture prebivalstva.

5. Prometna povezava sub-centrov v Ljubljani in še posebno v Mariboru je izredno slaba, kar psihološko negativno vpliva na prebivalstvo, zlasti priseljence v blokih. Zato se to prebivalstvo odseljuje. Ker je to povezano tudi z izredno slabo organiziranim sub-centrom, ponovno je ekstremen primer Maribor s "sub-centri" na Pobrežju, Teznem in Studencih, je priseljevanje minimalno in transformacija le počasi napreduje.

6. Prostorna mobilnost je v Ljubljani večja kakor v Mariboru, vezana na vse strukture prebivalstva in na vse predele mesta. V Mariboru pa nastopajo razlike med posameznimi področji, še posebno pa med obema bregovoma Drave. Večje kakor priselitve v mesto so preselitve v okviru mesta samega.

7. V obeh mestih je priseljevanje manjše, zato pa je izredno živahna dnevna migracija delovne sile, kar vnaša nove kvalitetne spremembe v podeželje in vpliva seveda na razvoj mesta.

8. Zaradi hitrejše gradnje je v Ljubljani vrednost zemljišča vsekakor večja. V Ljubljani ni predelov, kamor priseljevanja in nove zazidave ne bi bilo, v Mariboru pa se javljajo številna takšna področja in to na zelo ugodnih predelih. Delno spada sem tudi predel pod Pohorjem. V Mariboru je koncentracija gradenj diferencirana predvsem glede na socialno strukturo prebivalstva, uslužbenska gospodinjstva gradijo na levem bregu, delavska pa pretežno na desnem bregu Drave. Zato nastajajo dokaj homogena področja. V Ljubljani pa je struktura prebivalstva v vseh področjih novogradenj dokaj heterogena, vedno več je vreden prostor sam, v ozadje pa stopa

psihološki moment in prestiž, razen seveda v že navedenih izjemnih primerih. Celo na zelo vlažnem zemljišču črnih gradenj ob poti na Rakovo Jelšo na drugi strani Malega Grabna na Viču živi v starih in novih hišah 44 delavskih gospodinjstev, 8 uslužbenskih, od tega 2 z visoko šolo, 8 obrtniških, 7 upokojskih in 22 gospodinjstev mešane poklicne strukture aktivnega prebivalstva.

9. Določeni predeli mesta prehajajo tako po zazidalni strukturi, kakor po strukturi prebivalstva v slam. To so predvsem starejši predeli v središču mesta, kot v Mariboru med Dravo in Slovensko ulico ter ob Krakovski ulici v Ljubljani. Na drugi strani pa se formira takšna struktura v nekaterih robnih delih mesta, kakor smo že navedli za bloke na Pobrežju v Mariboru, južno od že omenjene zazidave na Viču v Ljubljani in še drugod. To so že izraziti primeri slama, medtem ko so nekateri deli mest v določenih stadijih razvoja slama. Nedvomno homogeniziranje posameznih delov mesta to pospešuje. Tudi nekatere nove blokovske četrti, tako imenovani socialni bloki izgublajo ekonomsko boljše stoječe prebivalstvo in se vanje priseljujejo druge socialne skupine. Dobri pogoji za razvoj slama se ustvarjajo v takšnih predelih tudi z gradnjo neustreznih objektov sredi njih /industrije/, kot na primer v Mariboru pri Betnavskem gozdu, kjer se istočasno z bloki gradi nova pivovarna.

Določeno nižjo ekonomsko strukturo prebivalstva pogojuje tudi bližina železnice, kar se nazorno vidi na primeru IV. področja v Mariboru. Prav zaradi takšnih strukturno neugodnih učinkov na enakomeren razvoj mesta bi morali že realizirati predvideno predstavitev železniške proge, ali jo prestaviti v vsek.

10. Nerazvitost terciarnih dejavnosti, v prvi vrsti trgovine in uslug kaže struktura odgovorov na tovrstno zastavljeno vprašanje. Od 238 gospodinjstev v Mariboru, ki so dala odgovor, se jih je kar 170 izreklo, da primanjkuje trgovin za vsakonevne potrebe, v glavnem za hrano, še 18 gospodinjstev pa pogreša poleg trgovin za vsakodnevno oskrbo še nekatere druge. Samo 22 gospodinjstev pogreša trgovine za zadovoljevanje občasnih potreb in 25 gospodinjstev trgovine za dolgoročne nakupe. Problem se še stopnjuje, če vidimo,

da je od vseh nezadovoljnih gospodinjstev z organizacijo trgovine za vsakdanje potrebe kar 59 iz prvega področja, 64 iz IV. področja in 42 iz V. področja, torej povsod razen v središču mesta. Lokalna središča se trgovsko ne razvijajo, kar veča pritisk na središče, ki pa tudi ni trgovsko dovolj urejeno. Veliko ukinjenih trgovin niso nadomestili z novimi, nove trgovinske paviljone pa zidajo s amo ob sklenjenih kompleksih blokavske gradnje.

Ob analizi posameznih procesov oblikovanja mestnega področja na primeru dveh profilov v Mariboru in Ljubljani je bilo že nakazanih večje število potrebnih ukrepov za nadaljnje urejanje prostora. Nekateri od važnejših naj na koncu torej samo ponovimo:

1. Sanirati je potrebno stara mestna jedra, v Mariboru v večji meri kakor v Ljubljani, kjer se transformacija iz stanovanjskega v poslovni del mesta /takozvani CBD - Centrel Bussines District/ že vrši. Rešiti je potrebno vrednost zemljišča in odseliti ekonomsko nemobilno prebivalstvo. V središču mesta naj bi po potrebi prebivali tisti, ki so tukaj nujno prisotni zaradi narave njihovega dela /novinarji, organi državnih služb, javnega prometa itd./, ne pa kakor sedaj, ko prebivajo v središču mesta tisti, ki drugje ne morejo dobiti stanovanja.

Istočasno je potrebno sanirati tudi druge predele v širšem središču mesta in s tem povečati njegovo vrednost, kar bo vodilo k spremembi strukture prebivalstva.

2. Z določenimi zakoni in uredbami usmerjati individualno gradnjo tako, da bo struktura prebivalstva mešana, podpirati razvoj heterogenih populacijskih predelov, s čemer se v bodočnosti izognemo vsem posledicam močnih razlik v socialni strukturi posameznih delov mesta. Mislim, da je tudi gradnja socialnih blokov problematična s stališča nadaljnjega ekonomskega razvoja, še posebno pa njihova gradnja v slabših naravnih predelih in ob industriji.

3. Hitrejša gradnja modernih samopostrežnih trgovin v starih središčih posameznih delov mesta bi pripomogla k bolj heterogeni poklicni strukturi prebivalstva v tistih delih mesta, od koder je

odseljevanje zaradi tega še pospešeno, kar se močno kaže v fiziognomiji.

4. Dobra prometna povezava posameznih delov mesta s središčem je dejavnik vrednosti prostora. Današnji človek je veliko bolj vezan /posebno tisti v večstanovanjskih hišah in blokih/ na središče mesta kakor na okolje bivanja. Vedno večja konsumna sposobnost prebivalstva to samo še stopnjuje. Zato je v Ljubljani Bežigrad kljub enaki oddaljenosti od središča mesta dejansko njemu mnogo bližji kakor enako oddaljeno V. področje naše raziskave v Mariboru, ki je po številu avtobusov in po mnogo ožji in vijugasti cesti samo mnogo bolj oddaljeno od središča. Posledice teh razlik se kažejo v različni intenziteti gradbene dejavnosti.

Rezultate prve tovrstne raziskave dajejo šele natančnejši vpogled v procese transformacije mestnega prostora in bi šele sedaj lahko izbrali za raziskavo do določene mere optimalne dele mesta, ki bi vse procese vključevali. V takšno delo bi se morala vsekakor vključiti tudi sociologija in detajlirati nekatere naše ugotovitve. Raziskave bi se morale nadaljevati v več smereh. Prvič bi bilo potrebno z izpopolnjenimi metodami na osnovi tega dela raziskati še nekatere tipične predele večjih mest, drugič bi bilo potrebno podrobno obdelati majhne izseke iz posameznih delov, ki so že slama ali gre njihov razvoj v tej smeri, potrebno bi bilo podrobno obdelati terciar kot tak in vpliv terciarja na formiranje mestnega predela. Končno je potrebno raziskavo razširiti na nekatera manjša mesta Slovenije, ki imajo v svojem razvoju še večje razlike kakor smo to že ugotovili pri Ljubljani in Mariboru. S tem bi lahko vplivali na urejanje in razvoj posameznih predelov mest in posameznih mest v celoti. Poznavanje procesov formiranja in transformacije mestnega prostora pa omogoča realnejše planiranje v širšem vplivnem območju in še posebno središč posameznih stopenj v njih.

ANKETA GOSPODINJSTVA.

1. Člani gospodinjstva: starost
 nosilec gospod.
 žena
 oče
 mati
 sin
 hči
 vnuk
 vnukinja
 stric
 teta
 ostalo
2. Poklic poklic dejavnost
 nosilec gosp.
 žena
 oče
 mati
 sin
 hči
 ostali
3. Delovno mesto: ustanova ulica, kraj
 v Ljubljani /Mariboru/
 izven Ljubljane /Maribora/
4. Kako potujejo na delo: peš kdo
 s kolesom
 motorjem
 avtom
 avtobusom
 vlakom
 kombinirano
5. Porabljeni čas za pot na delo: +
 0- 15 min.
 15- 30 "
 30- 45 "
 45- 60 "
 nad 60 "
6. Koliko časa živijo v tem stanovanju: +
 manj kakor 2 leti
 3-4 leta
 5-6 let
 7-10 let
 nad 10 let

7. Ali s te že poprej bivali v Ljubljani /Mariboru/ in kako dolgo:
- ne
 - manj kakor 2 leti
 - 3-4 leta
 - 5-6 let
 - 7-10 let
 - nad 10 let
8. Od kod ste se priselili:
- iz Ljubljane /Maribora/
 - od drugod /kraj/
9. Zakaj ste se naselili prav tukaj?
- našli stanovanje
 - dobili stanovanje od podjetja
 - dobili stanovanje od občine
 - dobili kredit za nakup stanovanja
 - kupili stanovanje brez kredita
 - sami zidali hišo
 - zamenjali stanovanje
10. Kakšne zveze z domačim krajem še imate?
- nobeni
 - obisk 1 krat letno
 - obisk 1 krat na mesec
 - obisk večkrat
 - pomagajo doma delati
 - dobijo doma kmet. produkte
 - ostalo
11. Ali se Vam tukaj dopade?
- zelo
 - srednje
 - slabše
12. Koliko sob ima stanovanje?
- 1 sobo
 - 2 sobi
 - 3 sobe
 - 4 sobe
 - 5 sob
 - več sob
13. Koliko plačate mesečne najemnine:
- brez dodatkov
 - skupno
14. Ali se nameravate preseliti:
- ne
 - kupiti stanovanje
 - zidati hišo
 - zamenjati stanovanje
 - odseliti iz kraja
 - zamenjati službo
 - ostalo

15. Kje bi najraje živeli v Ljubljani /Mariboru/:
16. Kje kupujete: meso
prehrano X
čevlje X
drogerijo
frizer
krojač
17. Kje raje kupujete vsakdanje stvari: 2 X
v velikih trgovinah.
v samopostrežnih trg.
v klasičnih trg.
18. Kaj pogrešate v bližini:
katere trgovine
obrti
drugo
19. Kaj posedujete? 2 +
avto
motor
moped
*pril. št. 2 +
obrazložitev*
20. Tip hiše: vila
dvostanovanjska ✓
večstanovanjska
blok
starejša delavska hiša
ostalo
21. Starost hiše
22. Leto adaptacije in dozidave
23. V primeru vrta kako je velik in kdo ga obdeluje
24. Kdo je bival pred vami v tem stanovanju /poklic nosilca gospodinjstva/
delavec
nižji uslužbenec
višji uslužbenec
obrtnik
upokojenec
25. Vzrok odselitve? 2
zamenjava
kupil stanovanje
dobil kredit za nakup stanovanja
zidal ali kupil hišo
odselil iz mesta /kam/
26. Kam se je odselil? kraj
ulica v Ljubljani /Mariboru/

Vsebina:

UVOD, NEKATERI PROBLEMI IN PROCESI V RAZVOJU NOTRANJE STRUKTURE MESTA.

Raziskave strukture mest v nekaterih drugih državah.

TRANSFORMACIJA MESTNEGA PROSTORA LJUBLJANE IN MARIBORA NA PRIMERU DVEH PROFILOV.

Nekateri problemi v zvezi s pristopom in gradivom za raziskavo mesta.

Metode socialnogeografske raziskave mesta za potrebe prostorskega planiranja.

REZULTATI SOCIALNOGEOGRAFSKE RAZISKAVE V LJUBLJANI.

Splošna karakteristika raziskanega profila.

Struktura zazidave.

Struktura gospodinjstev glede na prevladujočo dejavnost aktivnega prebivalstva.

Struktura gospodinjstev v odnosu do strukture zazidave.

Starostna struktura gospodinjstev.

Migracije prebivalstva in njihovi učinki v strukturi zazidave in populacije.

Notranje selitve prebivalstva.

Odseljevanje gospodinjstev.

Tendence prostorne mobilnosti prebivalstva.

Odnos med stanovanjem in delovnim mestom kot dejavnikom migracij prebivalstva.

Reagiranje prebivalstva v okolju stanovanja.

Zaključni pregled nekaterih važnejših procesov v razvoju in transformaciji Ljubljane.

REZULTATI SOCIALNOGEOGRAFSKE RAZISKAVE V MARIBORU.

Splošna karakteristika raziskanega profila.

Struktura zazidave.

Struktura gospodinjstev glede na prevladujočo dejavnost aktivnega prebivalstva.

Struktura gospodinjstev v odnosu do strukture zazidave.

Starostna struktura gospodinjstev.

Migracije prebivalstva in njihovi učinki v strukturi zazidave in populacije.

Notranje selitve prebivalstva.

Odseljevanje gospodinjstev.

Tendence prostorne mobilnosti prebivalstva.

Odnos med stanovanjem in delovnim mestom kot dejavnikom migracij prebivalstva.

Reagiranje prebivalstva v okolju stanovanja.

Zaključni pregled nekaterih važnejših procesov v razvoju in transformaciji Maribora.

PRIMERJAVA VODILNIH PROCESOV TRANSFORMACIJE MESTNEGA PROSTORA V LJUBLJANI IN MARIBORU.

	1	10,3			73	14,2
	1	1,8			53	14,7
	1	15,9	2	4,3	41	13,7
	21	10	2	7,9	210	18,9
	7	8,9	2	2,3	79	26,2
	3	4,0			74	10,8
	8	25	1	3,3	83	28,2
	18	6,7	3	3,1	32	9,9
					268	23,1
	3	23,1			13	4,1
	2	8,8			5	3,3
	2	10,6			21	6,5
					4	1,3
	1	100,0			1	0,1
	1	16,7			6	0,2
	5	16,7			14	11,3
		5,1			59	24,6
		3,4	1	100,0	79	17,9
		8,0	4	4,2	94	22,0
	19	7,2	5	1,9	203	

59 21 1158
7,7 1,8

TABELA: LJUBLJANA - Poklicna struktura gospodinjev glede na tip hiš po področjih

Prevladujoč poklic gospodinjstva	T i p h i š e														SKUPAJ		
	vila		dvo- stanov.		več- stanov.		blok stolpnica		stara de- lavska hiša		ostalo		brez odgovora		št.	%	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	
delavsko NK PK	I.		3	42,8			3	42,8					1	14,3	7	2,3	
	II.		1	33,3			2	66,6							3	1,3	
	III.		1	6,7	14	93,3									15	5,1	
	IV.	1	4,8	1	4,8	7	33,3			5	23,8	3	14,3	4	19,04	21	6,5
	Skupaj	1	2,2	6	13,04	21	45,7	5	10,9	5	10,9	3	6,5	5	10,9	46	4,0
delavsko KV VKV	I.	4	5,4	4	5,4	4	5,4	50	67,6	2	2,7	9	12,2	1	1,4	74	24,5
	II.					15	53,6	13	46,4						28	11,7	
	III.					42	93,3	1	2,2	1	2,2	1	2,2		45	15,3	
	IV.	3	3,4	16	18,4	35	40,2			24	27,6	5	5,7	4	4,6	87	27,01
	Skupaj	7	3,0	20	8,5	96	41,02	64	27,4	27	11,5	15	6,4	5	2,1	234	20,2
pomožni uslužbenci	I.	2	11,1			4	22,2	7	38,9	1	5,6	4	22,2			18	6,0
	II.	1	11,1			3	33,3	5	55,5						9	3,8	
	III.					14	13,3			1	6,7				15	5,1	
	IV.	1	5,0	2	10,0	12	60,0			3	15,0	1	5,0	1	5,0	20	6,2
	Skupaj	4	6,5	2	3,2	33	53,2	12	19,4	5	8,1	5	8,1	1	1,6	62	5,4
uslužb.s sred.izobr.	I.	12	16,4	2	2,7	3	4,1	47	64,4	1	1,4	8	10,9			73	24,2
	II.	6	10,3			19	32,8	26	44,8			7	12,1			58	
	III.					50	90,9	4	7,3			1	1,8			55	18,7
	IV.	3	6,8	5	11,4	17	38,6			10	22,7	7	15,9	2	4,5	44	13,7
	Skupaj	21	9,1	7	3,04	89	38,7	77	33,5	11	4,5	23	10	2	0,9	230	19,9
uslužb. z visoko-viš- jo izobr.	I.	17	21,5	2	2,5	2	2,5	49	62,0			7	8,9	2	2,5	79	26,2
	II.	13	17,6	3	4,1	27	36,5	27	36,5	1	1,4	3	4,0			74	30,8
	III.					76	91,6	7	8,4						83	28,2	
	IV.	6	18,8	4	12,5	7	21,9			6	18,8	8	25	1	3,1	32	9,9
	Skupaj	36	13,4	9	3,4	112	41,8	83	31	7	2,6	18	6,7	3	1,1	268	23,1
obrtniki	I.	2	15,4	4	30,8	1	7,7	3	23,1			3	23,1			13	4,3
	II.	6	75,0			5		1	12,5	1	12,5					8	3,3
	III.														5	1,7	
	IV.	4	19,04	4	19,04	6	28,6			5	23,8	2	9,5			21	6,5
	Skupaj	12	25,5	8	17,02	12	25,5	4	8,5	6	12,8	5	10,6			47	4,1
svobodni poklici	I.	1	25,0			1	25,0	2	50,0							4	1,3
	II.							1	100,0							1	0,4
	IV.											1	100,0			1	0,3
	Skupaj	1	16,7			1	16,7	3	50,0							6	0,5
	upokojenci	I.	12	35,3	6	17,6	2	5,9	9	26,5			5	16,7			34
II.		10	16,9	1	1,7	27	45,8	16	27,1	2	3,4	3	5,1			59	24,6
III.				2	2,6	60	78,9	8	10,5	2	2,6	3	3,4	1	100,0	76	25,9
IV.		5	5,2	14	14,6	39	40,6			26	27,1	8	8,0	4	4,2	96	96,0
Skupaj		27	10,2	23	8,9	128	48,3	33	12,5	30	11,3	19	7,2	5	1,9	265	
SKUPAJ	št.	109		75		492		281		91		89		21		1158	
	%	9,4		6,5		42,5		24,3		7,9		7,7		1,8			

TABELA - LJUBLJANA: Delovna mesta aktivnega prebivalstva po posameznih predelih mesta in drugih naseljih

Delovno mesto Področje		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	SKUPAJ št.	%	
1	št. %	13 3,1	5 1,2	127 30,7	52 12,6	9 2,2	13 3,1	2 0,5	51 12,3	71 17,2	22 5,3	24 5,8	1 0,2	1 0,2	22 5,3		413	33,1	
2	št. %	1 0,4	4 1,5	124 45,1	9 3,3	4 1,5	11 4,0	3 1,1	40 14,5	26 9,5	15 5,5	16 5,8	4 1,5		15 5,5	3 1,1	275	22,0	
3	št. %	5 1,7	129 42,7	55 18,2	14 4,6	12 4,0	5 1,7	8 2,6	17 5,6	12 4,0	13 4,3	4 1,3	3 0,1	7 2,3	15 5,0	3 0,1	302	24,2	
4	št. %	5 1,9	5 1,9	96 37,1	64 24,7	1 0,4	14 5,4	3 1,2	14 5,4	7 2,7	15 5,8	18 6,9	1 0,4	2 0,8	12 4,6	2 0,8	259	20,7	
SKUPAJ		št. %	24 1,9	143 11,4	402 32,2	139 11,1	26 2,1	43 3,4	16 1,3	122 9,8	116 9,3	65 5,2	62 5,0	9 0,7	10 0,8	64 5,1	8 0,6	1249	

1. Doma
2. V bližini bivališča (oddaljenost peš 10 minut)
3. V središču mesta med železnico, Resljevo in Kopitarjevo ulico, Grajskim hribom, Novim trgom in Gregorčičevo ulico do železnice
4. V širšem središču mesta, med zgoraj navedenim predelom in Njogoševe ter Zarnikove ulice na vzhodu, Prule ter do Gradaščice, Groharjeve ulice, Tobačne ulice in železnice na zahodu
5. Predel med Zarnikovo ulico, Ljubljano in Grubarjevim kanalom
6. Moste med Njogošovo ulico, Ljubljano in Šmartinsko cesto na vzhodu
7. Jarše med Šmartinsko in Tomačevsko cesto
8. Bežigrad med železnico, Samovo, Topniško in Črtomirovo ulico
9. Bežigrad severno od zgoraj navedene meje
10. Šiška
11. Vič
12. Rudnik
13. Ostalo
14. Druga naselja SRS
15. V naseljih drugih republik SFRJ

TABELA - LJUBLJANA: Migracije prebivalstva po regijah in področjih

Tajdnjen bivališču in področjih

Priselitve p o d r o č j e										Odselitve p o d r o č j e											
I.	II.	III.	IV.	SKUPAJ	REGIJA	I.	II.	III.	IV.	SKUPAJ	I.	II.	III.	IV.	SKUPAJ						
2	3,1		1	1,7	3	4,7	6	2,4		Prekmurje											
2	3,1	2	3,2	2	3,4	1	1,6	7	2,8	Mariborska r.											
2	3,1	9	14,5	4	6,8	2	3,2	17	6,9	Obč. Maribor	1	12,4	1	5,9	1	7,7	1	50,0	4	10,0	
			1	1,7		1,1	1	0,4		Koroška											
4	6,2	12	19,4	9	15,5	4	6,3	29	11,8	Celjska reg.	1	12,4	4	23,5	3	23,1			8	20,0	
			1	1,7		1,1	1	0,8		Kozjansko											
11	17,2	4	6,5	7	12,2	2	3,2	24	9,7	Zasavje				1	7,7			1	2,5		
14	21,9	4	6,5	1	1,7	10	15,9	29	11,8	Ljublj. obč.	3	37,5			1	7,7			4	10,0	
14	21,9	8	12,9	14	24,1	14	22,2	50	20,2	Gorenjska			6	35,3	3	23,1			9	22,5	
12	18,8	13	20,9	11	19,0	24	38,0	60	24,3	Dolenjska	3	37,5	3	17,6	2	15,4			8	20,0	
3	4,7	10	16,1	7	12,1	2	3,2	22	8,9	Primorska			3	17,6	2	15,4		1	50,0	6	15,0
64	88,9	62	83,8	58	70,7	63	87,5	247	82,4	SKUPAJ št.	8	100	17	70,8	13	44,8	2	20,0	40	56,3	
25,9		25,1		23,5		25,5				%	20,0		42,5	32,5		5,0					
7	9,7	10	13,5	19	23,2	4	5,6	40	13,3	Druge re- publike			4	16,7	6	20,7	4	40,0	14	19,7	
1	1,4	2	2,7	5	6,1	5	7,0	13	4,3	Inozemstvo			3	12,5	10	34,5	4	40,0	17	24,0	
72		74		82		72		300		SKUPAJ št.	8		24		29		10		71		
24,0		24,7		27,3		24,0				%	11,3		33,8	40,8		14,1					

TABELA - LJUBLJANA: Priseljena gospodinjstva raziskanega predela Ljubljane po zadnjem bivališču in področjih

Predel mesta Področje	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		SKUPAJ št.	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%		
1	4	1,5	28	10,2	9	3,3	8	2,9	13	4,7	3	1,1	30	10,9	49	17,9	13	4,7	20	7,3	7	2,6	7	2,6	10	3,6	3	1,1	70	25,5	274	26,6
2	12	5,6	30	13,9	19	8,8	6	2,8	2	0,9			22	10,2	18	8,3	6	2,8	7	3,2	5	2,3	8	3,7	5	2,3	2	0,9	74	34,3	216	21,0
3	20	7,5	66	24,9	13	4,9	20	7,5	2	0,7	3	1,1	12	4,5	4	1,5	6	2,3	15	5,7	7	2,6	6	2,3	5	1,9	2	0,7	85	32,1	266	25,9
4	15	5,5	21	7,7	33	12,1	1	0,4	3	1,1			7	2,6	7	2,6	2	0,8	8	2,9	6	2,2	14	5,1	38	14,0	9	3,3	108	39,7	272	26,5
SKUPAJ	51	4,7	145	14,1	74	7,2	35	3,4	20	1,9	6	0,6	71	6,9	78	7,6	27	2,6	50	4,9	25	2,4	35	3,4	58	5,6	16	1,5	337	32,8	1028	

1. Iz starega središča med Ljubljano, Gradom, Kopitarjevo in Zoisovo ulico
2. Iz središča mesta med Resljevo cesto, železnico na S in Z, Gregorčičevo ulico, Novim trgom in Ljubljano
3. Iz središča mesta med omenjenim predelom in Rozmanovo, Zarnikovo ulico in Gradom ter Prule, na jugu pa do Tobačne, Groharjeve ulice in Gradaščice
4. Področje med Zarnikovo, Ljubljano in Grubarjevim prekopom
5. Moste med Ljubljano, Šmartinsko cesto in Linhartovo cesto
6. Jarše, severno od Šmartinske ceste
7. Bežigrad med železnico, Janševo, Samovo, Topniško in Črtomirovo ulico
8. Bežigrad severno od omenjene črte
9. Šiška od železnice do Černetove ulice in Na jami
10. Šiška SZ od tod
11. Vič zahodno od železnice
12. Vič med železnico in Gradaščico
13. Vič južno od Gradaščice
14. Rudnik
15. Druga naselja SRS, SFRJ in iz inozemstva

47 6 265 1158
4,1 0,5 22,9

TABELA - LJUBLJANA: Dolžina bivanja v Ljubljani glede na poklicno strukturo gospodinjstev po področjih

Ali ste že prej bivali v Ljubljani in kako dolgo?	Prevladajoči poklici gospodinjstva														SKUPAJ			
	delavci		delavci		pomožni		usl.s		usl.z vis.-		obrniki		svobodni		upokojenci		št.	%
	NK	PK	KV	VKV	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
NE	I.	1	14,2	8	10,8	1	5,6	9	12,3	20	25,3	1	7,7	5	14,7	45	14,9	
	II.			1	3,6			4	6,9	9	12,2			9	15,2	23	9,6	
	III.	1	6,6	5	11,1	1	6,6	10	18,2	22	26,5			9	11,8	48	16,3	
	IV.	6	28,6	23	26,4	2	10	6	13,6	1	2,3	2	9,5	11	11,5	51	15,8	
	Skupaj	8	4,8	37	15,8	4	6,5	29	12,6	52	19,4	3	6,4	34	12,8	167	14,4	
Manj kot 2 leti	I.			5	5,8			2	2,7	8	10,1					15	5,0	
	II.							4	6,9	1	1,4			1	1,7	6	2,5	
	III.							1	1,8	3	3,6			2	2,6	6	2,0	
	IV.			2	2,3	2	10	1	2,3					1	1,04	6	1,9	
	Skupaj			7	3	2	3,2	8	3,5	12	4,5			4	1,5	33	2,8	
3-4 let	I.	1	14,2	9	12,2	2	11,1	5	6,8	4	5,1		1	25,0	22	7,3		
	II.							3	5,2	1	1,4			4	1,7	4	1,7	
	III.	3	20,0	4	8,9			2	3,6	2	2,4			2	2,6	13	4,4	
	IV.	5	4,8	4	4,6										9	2,8		
	Skupaj	9	19,6	17	7,3	2	3,2	10	4,3	7	2,6		1	16,7	48	4,1		
5-6 let	I.			1	1,4			7	9,6	2	2,5					10	3,3	
	II.			2	7,2			4	6,9					2	3,4	8	3,3	
	III.	12,5		5	11,1			2	3,6	3	3,6			2	2,6	12	4,1	
	IV.			1	1,1	2	10					2	9,5			5	1,6	
	Skupaj			9	3,8	2	3,2	13	5,7	5	1,9	2	4,3	4	1,5	35	3,02	
7-10 let	I.			4	5,4			2	2,7	4	5,1	1	7,7			11	3,6	
	II.			1	3,6	1	11,1	1	1,7	2	2,7	1	12,5			7	2,9	
	III.	15,34	26,6	2	4,4	2	13,3			3	3,6	1	20,0			12	4,1	
	IV.	50,01	4,8	9	10,3	1	5			5	15,6	1	4,8			19	5,9	
	Skupaj	5	10,9	16	6,8	4	6,5	3	1,3	14	5,2	4	8,5	3	1,1	49	4,2	
nad 10 let	I.	5	71,4	46	62,2	15	83,4	48	65,8	41	51,9	11	84,7	3	75,0	28	82,4	
	II.	3	100	23	82,1	8	88,9	39	67,2	59	79,7	7	87,5	1	100	45	76,3	
	III.	7	46,4	27	60,0	11	73,4	36	65,5	46	55,4	4	80,0	56	73,7	187	63,6	
	IV.	5	4,8	40	46	12	60	33	75	24	75	16	76,2	1	100	70	72,9	
	Skupaj	20	43,4	136	58,1	46	74,2	156	67,8	170	63,4	38	80,9	5	83,3	199	75,1	
Je od rojstva v istem stan.	I.			1	1,4											1	0,3	
	II.																	
	III.							2	3,6	2	2,4			1	1,3	5	1,7	
	IV.	2	9,5	4	4,6	1	5			1	2,3			6	6,3	14	4,3	
	Skupaj	2	4,3	5	2,1	1	1,6	2	0,9	3	1,1			7	2,6	20	1,7	
Brez odgovora	I.															1	0,3	
	II.			1	3,6			3	5,2	2	2,7			1	1,7	7	77,1	
	III.			2	4,4	1	6,6	2	3,6	2	2,4			4	5,3	11	3,7	
	IV.	2	9,5	4	4,6			4	9,1	1	2,3			6	6,3	17	5,3	
	Skupaj	2	4,3	7	3	1	1,6	9	3,9	5	1,9			12	4,5	36	3,1	
SKUPAJ	št.	46		234		62		230		268		47		6		265		1158
	%	4,0		20,2		5,4		19,2		23,1		4,1		0,5		22,9		

TABELA - LJUBLJANA: Predvidene migracije gospodinjstev glede na starostno strukturo po področjih

Ali se namera- vate preseliti?	S t a r o s t n a s t r u k t u r a g o s p o d i n j s t e v										samski		SKUPAJ		
	zelo št.	mlada %	mlada št.	mlada %	normalna št.	normalna %	stara št.	stara %	zelo št.	zelo stara %	št.	%	št.	%	
NE	I.	97	90,7	54	96,4	71	94,7	19	86,5	12	92,3	26	89,7	279	92,4
	II.	22	62,8	31	93,9	84	89,4	22	68,8	21	100	23	92,0	203	84,6
	III.	24	68,6	32	86,5	95	79,8	24	72,7	23	85,2	37	86,0	235	79,9
	IV.	42	60,9	21	65,6	74	73,3	33	78,6	30	78,9	32	80	232	72,4
	Skupaj	185	75,2	138	87,3	324	83,2	98	75,9	86	86,8	118	86,1	949	81,9
Kupiti stanovanje	I.	3	28			4	4,4	1	4,5	1	7,7	1	3,4	7	2,3
	II.	5	14,3	1	3,0	1	1,1	1	3,1					8	3,3
	III.	5	14,3			2	1,6	3	9,1			1	2,3	11	3,7
	IV.	3	4,3											3	0,9
	Skupaj	16	6,5	1	0,6	4	1,0	5	3,8	1	1,0	2	1,4	29	2,5
Zidati hišo	I.	4	3,7											4	1,3
	II.	3	8,6	1	3,0	2	2,1	2	6,2					8	3,3
	III.	2	5,7	1	2,7	2	1,6							5	1,7
	IV.	4	5,8	1	3,1	4	4					1	2,5	10	3,1
	Skupaj	13	5,2	3	1,8	8	2,0	2	1,5			1	0,7	27	2,3
Zamenjati stanovanje	I.	1	0,9	2	3,6	1	1,3					2	6,9	6	2,0
	II.	3	8,6			5	5,3	4	12,5			2	8,0	14	5,8
	III.	2	5,7	4	10,8	14	11,8	3	9,1	3	11,1	3	7,0	29	10,0
	IV.	10	14,5	6	18,8	13	12,9	8	19,04	3	7,9	1	2,5	41	12,7
	Skupaj	16	6,5	12	7,5	33	8,4	15	11,6	6	6,0	8	5,8	90	7,7
Odseliti iz kraja	I.	1	0,9											1	0,3
	II.	1	2,9					1	3,1					2	0,8
	III.	2	33,3			1	0,8							1	0,3
	IV.	1	1,4			1	1				1	2,6	2	5	1,6
	Skupaj	3	1,2			2	0,5	1	0,7	1	1,0	2	1,4	9	0,7
Zamenjati službo	I.							1	3,1					1	0,4
	II.													2	0,7
	III.	1	2,9			1	0,8							1	0,3
	IV.										1	2,6		1	0,3
	Skupaj	1	0,4			1	0,2	1	0,7	1	1,0			4	0,3
Ostalo	I.	1	0,9			2	2,7	1	4,5					4	1,3
	II.	1	2,9			2	2,1	1	3,1					4	1,6
	III.	1	2,9			1	0,8	3	9,1			1	2,3	6	2,0
	IV.	9	13,04	3	9,4	7	6,9			2	5,3	3	7,5	24	7,5
	Skupaj	12	4,8	3	1,8	12	3,0	5	11,6	2	2,0	4	2,9	38	3,2
Brez odgovora	I.							1	4,5					1	0,3
	II.														
	III.					3	2,5			1	3,7	1	2,3	5	1,7
	IV.			1	3,1	2	2	1	2,4	1	2,6	1	2,5	6	1,9
	Skupaj			1	0,6	5	1,2	2	3,8	2	2,0	2	1,4	12	1,0
SKUPAJ	št.	246		158		389		129		99		137		1158	
	%	21,2		13,6		33,5		11,1		8,5		11,8			

TABELA: LJUBLJANA - Reagiranje gospodinjestev v prostoru glede na poklicno strukturo po področjih

Ali se Vam tukaj dopade	Prevladujoči poklic gospodinjstva														SKUPAJ				
	delavci NK		delavci KV VKV		pomožni uslužbenci		uslužb. s sred. šolo		uslužb. z visoko-višjo šolo		obrtniki		svobodni poklici				upokojenci		
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	
zelo	I.	6	85,8	50	67,6	14	77,8	55	75,3	61	77,2	12	92,3	2	50,0	22	64,7	222	73,5
	II.	2	66,6	18	64,3	8	88,9	42	72,4	49	66,2	5	62,5	1	100,0	34	57,6	159	66,3
	III.	3	20,0	14	31,1	7	46,6	30	54,5	56	67,5	2	40,0			44	57,9	156	53,1
	IV.	7	33,3	43	49,4	6	30	25	56,8	23	71,9	9	42,9	1	100,0	55	57,3	169	52,5
	Skupaj	18	39,1	125	53,4	35	56,5	152	66,1	189	70,5	28	59,6	4	66,7	155	58,5	706	61,0
srednje	I.			18	24,3	4	22,2	15	20,5	17	21,5	1	7,7	2	50,0	11	32,4	68	22,5
	II.			5	17,9	1	11,1	15	25,9	17	23,0	3	37,5			22	37,3	63	26,2
	III.	9	60,0	21	46,7	5	33,3	14	25,4	22	26,5	2	40,0			24	31,6	97	33,0
	IV.	7	33,3	25	28,7	11	55,0	14	31,8	7	21,9	9	42,9			27	28,1	100	31,1
	Skupaj	16	34,8	69	29,5	21	33,9	58	25,2	63	23,5	15	31,9	2	33,3	84	31,7	328	28,3
slabše	I.	1	14,2	6	8,1			3	4,1	1	1,3					1	2,9	12	4,0
	II.	1	33,3	5	17,9					8	10,8					3	5,1	17	7,1
	III.	3	20,0	10	22,2	3	20,0	10	18,2	5	6,0	1	20,0			8	10,5	40	13,6
	IV.	7	33,3	19	21,8	3	15,0	5	11,4	2	6,3	3	14,3			14	14	53	53
	Skupaj	12	26,1	40	17,1	6	9,7	18	7,8	16	6	4	8,5			26	9,8	122	10,5
brez odgova- vora	II.							1	1,7									1	0,4
	III.							1	1,8									1	0,3
	Skupaj							2										2	0,2
SKUPAJ	št.	46		234		62		230		268		47		6		265		1158	
	%	4,0		20,2		5,4		19,2		23,1		4,1		0,5		22,9			

TABELA: MARIBOR - Poklicna struktura gospodinjestev glede na tipe hiš po področjih

Prevladujoč poklic gospodinjstva	T i p h i š e														SKUPAJ		
	vila		dvostano- vanjska		večsta- novanjska		blok stolpnica		stara del. hiša		ostalo		brez odgovora		št.	%	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	
delavsko (NK, PK)	I.	2	16,7			2	16,7	5	41,7	1	8,3	1	8,3	1	8,3	12	4,2
	II.			1	0,9	6	54,5			1	0,9	2	1,8	1	0,9	11	7,7
	III.			1	7,7	11	84,6			1	7,7					13	14,6
	IV.					34	75,6	4	8,9	6	13,3	1	2,2			45	10,9
	V.									2	50,0	1	25,0	1	25,0	4	2,4
Skupaj	2	2,4	2	2,4	53	62,4	9	10,6	11	12,9	5	5,9	3	3,5	85	7,8	
delavsko (KV, VKV)	I.	2	4,3	3	6,5	7	15,2	28	60,9	1	2,2	1	2,2	4	8,7	46	16,02
	II.	1	2,6	1	2,9	26	68,4	10	26,4	1	2,6					38	26,3
	III.					31	88,6			3	8,6					35	39,3
	IV.	2	1,7	13	11,2	49	42,2	14	12,1	16	9,6	21	18,1	1	0,9	116	28,1
	V.	2	3,1	9	14,1	9	14,1			14	21,9	30	46,9			64	41,3
Skupaj	7	2,3	26	8,7	122	40,8	52	17,4	35	11,7	52	17,4	5	1,7	299	27,5	
pomožni uslužbenci	I.							2	100							2	0,7
	II.					1	100,0									1	0,7
	III.					3	100,0									3	3,4
	IV.	1	3,8			11	42,3	7	26,9	1	3,8	5	19,2	1	3,8	26	6,3
	V.			1	20,0					1	20,0	3	60,0			5	3,2
Skupaj	1	2,7	1	2,7	15	40,5	9	24,3	2	5,4	8	21,6	1	2,7	37	3,4	
usl. s srednjo izobr.	I.	13	11,0	7	5,9	17	14,4	59	50,0			15	12,7	7	5,9	118	41,1
	II.					18	47,4	20	52,6							38	26,3
	III.					5	100,0								5	5,6	
	IV.	1	1,7	6	10,2	29	0,5	13	22,03	1	1,7	9	15,3			59	14,3
	V.	1	4,3	3	13,0	6	26,1			4	17,4	8	34,8	1	4,3	23	14,8
Skupaj	15	6,2	16	6,6	75	30,9	92	37,9	5	2,1	32	13,2	8	3,3	243	22,3	
usl. z visoko-viš. izobr.	I.	17	29,8	3	5,3	4	7,0	25	43,8			2	3,5	6	10,5	57	19,9
	II.					7	36,8	12	63,2							19	13,3
	III.			1	20,0	4	80								5	5,6	
	IV.	1	3,8	2	7,7	8	30,8	8	30,8	1	3,8	6	23,1			26	6,3
	Skupaj	18	16,8	6	5,6	23	21,5	45	42,1	1	0,9	8	7,5	6	5,6	107	9,8
obrtnik	I.	4	36,4	1	9,1	1	9,1	1	9,1			2	18,2	2	18,2	11	3,8
	II.					1	100,0								1	0,7	
	III.					1	100,0								1	1,1	
	IV.	1	14,3	2	28,6	1	14,3					3	42,9			7	1,7
	V.			1	33,3							2	66,6			3	1,9
Skupaj	5	21,7	4	17,4	4	17,4	1	4,3			7	30,4	2	8,7	23	4,3	
svobodni poklici	I.					1	100,0							1	100,0	1	0,3
	III.					1	100,0								1	1,1	
	V.	2	28,6	2	28,6						3	42,9			7	4,5	
Skupaj	2	22,2	2	22,2	1	11,1					3	33,3	1	11,1	9	0,8	
upokojeenci	I.	13	32,5	2	5,0	6	15,0	10	25,0			4	100	5	12,5	40	13,9
	II.					29	80,4	4	11,2	2	5,6	1	2,8			36	25
	III.			1	3,8	24	92,3							1	3,8	26	29,2
	IV.	2	1,5	7	5,3	91	68,4	7	5,3	16	12,03	10	7,5			133	32,2
	V.	2	4,1	7	14,3	7	14,3			11	22,4	22	44,9			49	31,6
Skupaj	17	6	17	6	157	55,3	21	7,4	29	10,2	37	13,02	6	2,1	284	26,1	
brez od- govora	IV.					1	100,0									1	0,2
	Skupaj					1	0,2									1	0,1
SKUPAJ	št.	67		74		451		229		83		152		32		1088	
	%	6,2		6,8		41,5		21,04		7,6		14		2,9			

TABELA - MARIBOR: Delovna mesta aktivnega prebivalstva po posameznih predelih mesta in drugih naseljih

Delovno mesto	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	SKUPAJ	
Področje																
1	št. %	3 1,1	1 0,4	117 42,1	70 25,2	25 9	4 1,4	9 3,2	9 3,2	17 6,1	2 0,7	9 3,2	10 3,6	2 0,7	278 28,5	
2	št. %	3 2,1	50 35,2	10 7,04	6 4,2	18 12,7	4 2,8	18 12,7	7 4,9	7 4,9		4 2,8	7 4,9	1 0,7	142 14,6	
3	št. %			29 35,4	4 4,9	19 23,2		8 9,8	2 2,4	7 8,5	1 1,2	4 4,9	1 1,2	5 6,1	2 2,4	82 8,4
4	št. %	9 2,6	9 2,6	76 21,9	34 9,8	39 11,2	4 1,2	35 10,1	62 17,9	18 5,2	10 2,9	24 6,9	4 1,2	18 5,2	5 1,4	347 35,6
5	št. %	2 1,6	1 0,8	28 22,4	16 12,8	13 10,4		18 14,4	6 4,8	13 10,4		12 9,6	12 9,6	3 2,4	1 0,8	125 12,8
SKUPAJ	št. %	17 1,7	52 5,3	260 26,7	130 13,3	114 11,7	12 1,2	88 9,03	86 8,8	62 6,4	13 1,3	53 5,4	24 2,5	43 4,4	11 1,1	974

1. Doma
 2. V bližini bivališča (oddaljenost peš 10 minut)
 3. V središču mesta
 4. V širšem središču mesta
 5. V Melju
 6. Na Pobrežju
 7. Na Teznem
 8. V središču Tabora do železnice na jugu
 9. Na Taboru med Metelkovo in železnico
 10. Med Metelkovo in Pohorjem
 11. Na Studencih
 12. Ostalo
 13. V drugih naseljih SRS
 14. V naseljih drugih republik SFRJ

TABELA: Priseljena gospodinjstva raziskanega predela Maribora po zadnjem bivališču in področjih

Področje	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	SKUPAJ
1 št.	8	14	5	37	24	18	3	6	3	5	9	10	4	10		2	84	242
1 %	3,3	5,8	2,1	15,3	9,9	7,4	1,2	2,5	1,2	2,1	3,7	4,2	1,6	4,2		0,8	34,7	25,5
2 št.	6	9	4	8	5	12	6	2	2	9	7	4		9	1	3	51	138
2 %	4,3	6,5	2,9	5,8	3,6	8,7	4,3	1,4	1,4	6,5	5,1	2,9		6,5	0,7	2,2	3,7	14,5
3 št.	3	12	5	1	2	1	4	2	2	3	4	3		7	1	1	40	91
3 %	3,3	13,2	5,5	1,1	2,2	1,1	4,4	2,2	2,2	3,3	4,4	3,3		7,7	1,1	1,1	4,4	9,6
4 št.	5	5	5	13	5	11	5	4	7	19	29	22	14	40	10	7	166	367
4 %	1,4	1,4	1,4	3,5	1,4	3,0	1,4	1,1	1,9	5,2	7,9	6	3,8	10,9	2,7	1,9	45,2	38,7
5 št.	1	1		2	1	1	1	1	1	3	6	4	1	8	14	2	64	111
5 %	0,9	0,9		1,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	2,7	5,4	5,6	0,9	7,2	12,6	1,8	57,7	11,7
SKUPAJ št.	23	41	19	61	37	43	19	15	15	39	55	43	19	74	26	15	405	949
SKUPAJ %	2,4	4,3	2,0	6,4	3,9	4,5	2,0	1,6	1,6	4,1	5,8	4,5	2,0	7,8	2,7	1,6	42,7	

1. Iz starega središča mesta med Dravo, Glavnim trgom ter obema stolpoma ob Dravi
2. Iz središča mesta med Glavnim trgom, Kopališko, Gregorčičevo, Gledališko in Poštno ulico
3. Med Poštno ulico, Smetanovo ulico in Dravo
4. Zahodno od Strossmayerjeve ulice
5. Med Gregorčičevo, Strossmayerjevo ulico, Parkom in Ulico heroja Staneta
6. Med kopališko, Maistrovo, Partizansko, Mlinsko ulico in Dravo
7. Med Maistrovo ulico in Slovenskimi goricami na severu
8. Iz Košakov
9. Iz Melja
10. Iz središča Tabora do železnice na jugu
11. Studenci
12. Pobrežje
13. Železniška kolonija
14. Ostali del Tabora do Metelkove ulice
15. Med Matelkovo in Pokopališko ulico na jugu
16. Tezno
17. Druga naselja SRS, SFRJ in iz inozemstva

TABELA - MARIBOR: Čas bivanja v sedanjem stanovanju glede na poklicno strukturo gospodinjstev po področjih

Koliko časa ži- vijo v tem stanov.	P r e v l a d u j o č i p o k l i c g o s p o d i n j s t e v														SKUPAJ				
	delavci NK PK št.		delavci KV VKV št. %		pomožni uslužb. št. %		usl.s sred- njo šolo št. %		usl. z vis.- višjo šolo št. %		obrtniki št. %		svobodni poklici št. %		upoko- jenci št. %		brez od- govora št. %		SKUPAJ št. %
manj kot 2 leti	I.	1	8,3	12	26,1		22	18,6	11	19,3	3	5,4		6	15		55	19,2	
	II.	1	9,1	5	13,2	1	100	3	7,9				1	2,8		11	7,6		
	III.	1	7,7	5	14,9	2	66,7		1	20,0			2	7,7		11	12,4		
	IV.	6	13,3	15	12,9	6	23,1	10	16,9	3	11,5	2	28,6	4	3,0		46	11,1	
	V.	1	25,0	10	15,6	1	20,0							3	6,1		15	9,7	
Skupaj	10	11,8	47	15,7	10	27,0	35	14,4	15	14,0	5	21,7	16	5,6		138	12,7		
3-4 leta	I.	6	50,0	11	23,9		18	15,3	13	22,8			5	12,5		53	18,7		
	II.	6	54,5	4	10,5		5	13,2	8	42,1			3	8,3		26	18,1		
	III.	1	7,7	1	2,9		1	20,0					1	3,8		4	4,5		
	IV.	5	11,1	17	14,7	3	11,5	4	6,8	2	7,7	1	14,3	8	6,0		40	9,7	
	V.			8	12,5									3	6,1		11	7,1	
Skupaj	18	21,2	41	13,7	3	8,1	28	11,5	23	21,5	1	4,3	20	7,0		134	12,3		
5-6 let	I.			7	15,2		28	23,7	11	19,3	1	1,8	1	2,5		48	16,7		
	II.			9	23,7		7	18,4	2	10,5	1	100	3	8,3		22	15,3		
	III.			2	6,7	1	33,3						1	3,8		4	4,5		
	IV.	6	13,3	10	8,6	2	7,7	7	11,9	5	19,2			5	5,3	1	100	36	8,7
	V.	1	25,0	6	9,4			2	8,7				2	28,6	2	4,1		13	8,4
Skupaj	7	8,2	34	11,4	3	8,1	44	18,1	18	16,8	2	8,6	2	22,2	12	4,2	123	11,3	
7-10 let	I.	3	25,0	7	15,2	1	50,0	14	11,9	5	8,8	2	27,3	1	100	5	12,5	38	13,2
	II.	1	7,7	7	18,4			14	36,8	4	21,1			3	8,3		28	19,4	
	III.			3	8,6			1	20,0					4	15,4		9	10,1	
	IV.	14	31,1	17	14,7	5	19,2	4	6,8	2	7,7	3	42,9	7	3,8		52	12,6	
	V.			10	15,6	1	20,0	7	30,4				1	14,3	1	2,0		20	12,9
Skupaj	18	21,2	44	14,7	7	18,9	40	16,5	11	10,3	5	21,7	2	22,2	20	7,0	147	13,5	
nad 10 let	I.	2	16,7	9	19,6	1	50,0	36	30,5	17	29,8	5	18,2		23	57,5	93	32,4	
	II.	4	36,4	13	34,2			9	23,7	5	26,3				26	72,2	57	39,6	
	III.	10	76,9	24	68,6			3	60,0	4	80,0	1	100	1	100	18	29,5	61	68,5
	IV.	14	31,1	57	49,1	10	38,5	34	57,6	14	53,8	1	14,3		109	82,0	239	57,9	
	V.	2	50,0	30	46,9	3	60,0	13	56,5			3	100	4	57,1	40	81,6	95	61,3
Skupaj	32	37,6	133	44,5	14	37,8	95	39,1	40	37,4	10	43,5	5	55,6	216	76,1	545	50,1	
brez odgov. V.							1	100											
Skupaj							1	0,4										1	0,1
SKUPAJ	št.	85		299		37		243		107		23		9		284		1	1088
	%	7,8		27,5		3,4		22,3		9,8		2,1		0,8		26,1		0,1	

TABELA - MARIBOR: Odselitev iz sedanjega bivališča v druge dele Maribora

Odselitev Področje	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	SKUPAJ
I. št.	7	25	1	10		1	4	8	1	1	8	7	10	93
I. %	7,5	26,9	1,1	10,8		1,1	4,3	8,6	1,1	1,1	8,6	7,5	10,8	22,5
II. št.	7	8		4	1	2	2	5	2		6	12	10	59
II. %	11,9	13,6		6,8	1,7	3,4	3,4	8,5	3,4		10,2	20,3	16,9	14,3
III. št.	8	3	2	1	5	3		6	1		3	6	14	52
III. %	15,4	5,8	3,8	1,9	9,6	5,8		11,5	1,9		5,8	11,5	26,9	12,6
IV. št.	13	6		11	12	13	8	32	23	3	18	13	30	172
IV. %	7,6	3,5		6,4	7,0	7,6	4,6	18,6	13,4	1,7	10,5	7,6	17,4	41,5
V. št.	2	6	1	2		3		11	4	1		5	3	38
V. %	5,3	15,7	2,6	5,3		7,9		28,9	10,5	2,6		13,1	7,9	9,2
SKUPAJ št.	37	48	4	28	18	22	14	62	31	5	35	43	67	414
SKUPAJ %	8,9	11,6	1,0	6,8	4,3	5,3	3,4	15,0	7,5	1,2	8,5	10,4	16,2	

1. V središču mesta do Strossmayerjeve ul. na zahodu in Prešernove na vzhodu ter Mladinske ulice na severu
2. V predel zahodno od Strossmayerjeve ulice
3. V Košake
4. V predel med Mladinsko ulico in Slovenskimi goricami na severu
5. Na Pobrežje
6. Na Studence
7. Na Tabor med Dravo in železnico na jugu
8. Na Tabor med železnico in Metelkovo ulico
9. Na Tezno
10. V druge predele Maribora (predvsem v Melje)
11. V druge naselje SRS
12. V naselja drugih republik SFRJ
- 13.

SKUPAJ 9 284 1 1088
0,8 26,1 0,1

Tabela - MARIBOR: Predvidene migracije gospodinjstev glede na starostno strukturo po področjih

Ali se namera- vate preseliti?	S t a r o s t č l a n o v g o s p o d i n j s t e v												SKUPAJ		
	zelo mlada		mlada		normalna		stara		zelo stara		samski		št.	%	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	
NE	I.	52	86,7	28	87,5	112	93,3	22	81,5	16	80	24	85,7	254	88,5
	II.	20	71,4	12	63,2	39	72,2	7	100	15	88,2	15	78,9	108	75
	III.	7	46,7	8	80	14	58,3	7	70	9	75	12	66,7	57	64,04
	IV.	45	77,6	58	87,9	98	86	32	88,9	40	80	68	76,4	341	82,6
	V.	20	91	22	91,7	55	90,2	9	100	15	88,2	18	81,8	139	89,7
	Skupaj	144	78,7	128	84,8	318	85,3	77	86,5	95	81,9	137	77,8	899	82,6
Kupiti stanovanje	II.	1	3,6	1	5,3	2	3,7							6	4,2
	III.	2	13,3			1	4,2							3	3,4
	IV.	1	1,7						2	4	3	3,4		6	1,5
	V.	1	4,5											1	0,6
	Skupaj	5	2,7	1	0,7	3	0,8			2	1,7	3	1,7	14	1,3
	Zidati hišo	I.	2	3,3	2	6,3	1	0,8							5
II.		1	3,6	2	10,5	3	5,6							6	4,2
III.						1	4,2							1	1,1
IV.		2	3,4	2	3,03	1	0,9	1	2,8			3	3,4	9	2,2
V.						2	3,3							2	1,3
Skupaj		5	2,7	6	4	8	2,1	1	1,1			3	1,7	23	2,1
Zamenjati stanovanje	I.	4	6,7	1	3,1	3	2,5	2	7,4	2	10	3	10,7	15	5,2
	II.	5	17,9	2	10,5	7	13			2	11,8	2	10,5	18	12,5
	III.	5	33,3	1	10	6	25	2	20	1	8,3	4	22,2	19	21,3
	IV.	9	15,5	2	3,03	9	7,9	2	5,6	4	8	13	14,6	39	9,4
	V.					1	1,6			1	5,9	1	4,5	3	1,9
	Skupaj	23	12,6	6	4	26	7	6	6,7	10	8,6	23	13,1	94	8,6
Odseliti iz kraja	I.							1	3,7					1	0,3
	II.			1	5,3							1	5,3	2	1,4
	IV.					1	0,9					1	1,1	2	0,5
	V.											1	4,5	1	0,6
	Skupaj			1	0,7	1	0,3	1	1,1			3	1,7	6	0,6
Zamenjati službo	II.											1	5,3	1	0,7
	Skupaj											1	0,6	1	0,1
Ostalo	I.					1	0,8							1	0,3
	II.	1	3,6			1	1,9							2	1,4
	III.	1	6,7	1	10	2	8,3					1	5,6	5	5,6
	IV.			2	3,03	2	1,8			2	4			6	1,5
	V.											2	9,1	2	1,3
	Skupaj	2	1,1	3	2	6	1,6			2	1,7	3	1,7	16	1,5
Brez oğovo- ra	I.	2	3,3	1	3,1	3	2,5	2	7,4	2	10	1	3,6	11	3,8
	II.			1	5,3	2	3,7							3	2,1
	III.							1	10	2	16,7	1	5,6	4	4,5
	IV.	1	1,7	2	3,03	3	2,6	1	2,8	2	4	1	1,1	10	2,4
	V.	1	4,5	2	8,3	3	4,9			1	5,9			7	4,5
	Skupaj	4	2,2	6	4	11	2,9	4	4,5	7	6,03	3	1,7	35	3,2
SKUPAJ	št.	183		151		373		89		116		176		1088	
	%	16,8		13,9		34,3		8,2		10,7		16,2			

TABELA - MARIBOR: Reagiranje gospodinjstev v prostoru glede na poklicno strukturo po področjih

Ali se Vam tukaj dopade	Prevladajoči poklic gospodinjstev																SKUPAJ				
	delavci NK		delavci KV VKV		pomožni uslužb.		uslužb.s srednjo š.		usluž.z vis. - višjo šolo		obrnik		svobodni poklic		upokojenec		brez odgovora		št.	%	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	
zelo	I.	7	58,3	38	82,6	1	50,0	95	80,5	42	73,7	9	81,8	1	100	32	80,0			225	78,4
	II.	4	36,4	19	50,0			25	65,8	10	52,6					23	63,9			81	56,3
	III.	4	30,8	9	25,7			2	40,0	2	40,0	1	100			12	46,2			30	33,7
	IV.	11	24,4	72	62,1	14	53,8	36	61,0	17	65,4	4	57,1			82	61,7			236	57,1
	V.			43	67,2	3	60,0	19	82,6					5	71,4	31	63,3			101	65,2
	Skupaj	26	30,6	181	60,5	18	48,6	177	72,8	71	66,4	14	60,9	6	66,7	180	63,4			673	61,9
srednje	I.	4	33,3	7	15,2	1	50,0	21	17,8	15	26,3	2	18,2			7	17,5			57	19,9
	II.	4	36,4	15	39,5	1	100	10	26,3	8	42,1					8	22,2			46	31,9
	III.	4	30,8	23	65,7	1	33,3	1	20,0	3	60,0			1	100	9	34,6			42	47,2
	IV.	30	66,7	34	29,3	12	46,2	20	33,9	7	26,9	3	42,9			39	29,3			146	35,4
	V.	4	100	19	29,7	2	40,0	4	17,4			3	100	2	28,6	14	28,6			46	31,0
	Skupaj	46	54,1	98	32,8	17	45,9	56	23,0	33	30,8	8	34,8	3	33,3	77	27,1			338	31,2
slabše	I.	1	8,3	1	4,3			2	1,7							1	2,5			5	1,7
	II.	3	27,3	4	10,5			2	5,3	1	5,3	1	100			5	13,9			16	11,1
	III.	5	38,5	3	8,6	1	33,3	2	40,0						5	19,2			16	18,0	
	IV.	4	8,9	9	7,8			3	5,1	2	7,7					11	8,3			29	7,0
	V.			2	3,1										4	8,2			6	3,9	
	Skupaj	13	15,3	19	6,4	1	2,7	9	3,7	3	2,8	1	4,3			26	9,2			72	6,6
brez odgov.	II.							1	2,6											1	0,7
	III.					1	33,3													1	1,1
	IV.			1	0,9										1	0,8				2	0,5
Skupaj			1	0,3	1	2,7	1	0,4												4	0,4
SKUPAJ	št.	85		299		37		243		107		23		9		284		1		1088	
	%	7,8		27,5		3,4		22,3		9,8		2,1		0,8		26,1		0,1			